

วารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์ Jayaphruekpirom Journal

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2564)

Vol. 3 No. 1 (January - June 2021)

วารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Jaraphruekpirom Journal
Humanities and Social Sciences
Nakhonratchasima Rajabhat University

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)

Vol. 3 No. 1 (January-June 2021)

วารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์
Jaraphruekpirom Journal
ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)
Vol. 3 No. 1 (January-June 2021)

วัตถุประสงค์

วารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งมีขอบเขตสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์ทั่วไป (General Social Sciences) ศิลปะทั่วไปและมนุษยศาสตร์ (General Arts and Humanities) รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ (Political Science and Public Administration) ภาษาและวรรณกรรม (Language and Literature) และการศึกษา (Education) และหรือที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นี้ เป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สำหรับคณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และนักวิชาการ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย พัฒนาและส่งเสริมให้เกิดผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้จริงอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

สำนักงานวารสาร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
340 ถนนสุรนารายณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดนครราชสีมา 30000
โทร. 044 009009 ต่อ 3625 ,3621 โทรสาร. 044 256103
อีเมล: human.nrru@gmail.com

บรรณาธิการอำนวยการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร ฉิมพลี	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายพัฒนาท้องถิ่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกุล วงษ์กาฬสินธุ์	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิชญาวี ทองกลาง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
------------------------------------	-----------------------------

บรรณาธิการผู้ช่วย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานิตย์ อรรถชาติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สถิต จำเริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ วชิรขจร	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.วัฒนชัย หมั่นยิ่ง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.นิทยา วรรณกิตร์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.พวงเพ็ญ อินทรประวัติ	มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
รองศาสตราจารย์บัญชา วิทยานันต์	วิทยาลัยนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุรินทร์ เปล่งดีสกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิจฐเขต ไกรवास	มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานดา เต๊ะชันหมาก	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตนา รุจิระกุล	นักวิชาการอิสระ (ข้าราชการบำนาญ)
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สายยนต์ ชาวอุบล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอกอมร ภัทรกิจพงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กนิษฐา พุทธเสถียร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทิพย์วารี สมนอก	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศศิธร หวังคำกลาง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

เจ้าหน้าที่ประจำกองบรรณาธิการ

นางจุติมา เต็มสิริทิพรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
นางสาวนิดา เจริญนันทน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความก่อนตีพิมพ์ (Peer review)

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษเชต ไกรवास	มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.วัฒนชัย หมั่นยิ่ง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์พินาณ สารียา	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานดา เต๊ะชันหมาก	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชาวุฒิ อภิระติง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์หทัยพันธ์ สุนทรพิพิธ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กชกร ธรรมนำศีล	วิทยาลัยเซนต์หลุยส์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตนา รุจิระกุล	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริพร หงส์พันธุ์	นักวิชาการอิสระ
อาจารย์ ดร.ธวัชดา สุวรรณรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกุล วงษ์ภาพสินธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ศธาวัธ พลโคตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญาวี ทองกลาง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สืบศักดิ์ สิริมงคลกาล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุธิดา วรธนะปกรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
อาจารย์ ดร.อลิศา โชตินันทภิชา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

บทบรรณาธิการ

วารสารได้ประกาศเปลี่ยนชื่อวารสารจาก วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เป็น “วารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์ Jayaphruekpirom” ตามประกาศคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่ 26/2563 วันที่ 30 ธันวาคม 2563 โดยตีพิมพ์เผยแพร่ต่อเนื่องจากวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคม และเริ่มใช้ชื่อ วารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์ Jayaphruekpirom ตั้งแต่ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2564 เป็นต้นไป

วารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์เผยแพร่ผลงานวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งมีขอบเขตสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์ทั่วไป (General Social Sciences) ศิลปะทั่วไปและมนุษยศาสตร์ (General Arts and Humanities) รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ (Political Science and Public Administration) ภาษาและวรรณกรรม (Language and Literature) และการศึกษา (Education) และหรือที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นี้ เป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สำหรับคณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และนักวิชาการ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย พัฒนาและส่งเสริมให้เกิดผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้จริงอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญาวี ทองกลาง)

บรรณาธิการวารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์

สารบัญ

การประยุกต์ใช้กระบวนการความคิดเชิงออกแบบเพื่อเป็นเครื่องมือใหม่ในการบริหาร
การเปลี่ยนแปลงขององค์การในประเทศไทย: ทำอย่างไรและได้อะไร?

ณัฐนรินทร์ เนียมประดิษฐ์ และ สุปัญญา สุนทรนนท์

1

แนวทางการดำเนินการทางวินัยกรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการของข้าราชการครูและ
บุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล และวิภาดา ชัยรัตน์

14

กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับ
คุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

ธิดา เสมอใจ

37

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน
จังหวัดนครราชสีมา ด้วยฐานข้อมูลเชิงพื้นที่

ด้อง พันธงาม

53

ศิลปะกับการค้าขายบนถนนที่หายไป “ถนนทรงวาด”

คมิสสร สุทธิสังข์, ณัฐพร เพ็ชรเรือง, เรืองฤทธิ์ เอกวงค์อนันต์, อลิศา โชตินนท์ภิชา,
ภักดี ปริธาคักดิ์ และ สุทธิชาติ ใจชอบสันเทียะ

69

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ฐิติพงศ์ ชูจิตต์, นนทวรรณ ดีโต, นวพร ทองคำ, สายน้ำฟ้า น้อยวัน,
พฤตพงศ์ อินทรกลัด และ ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์

82

แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาจากงานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร

แพรวไทล์ ชลเพชร, ศุภกรณ์ เขาวีวัฒนากุล, เอริน อุดมสวัสดิ์,
วีรภัทรา วุฒิพรสกุลโชติ, ณธกร ฉ่ำทรัพย์ และ ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์

93

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ
ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วิลาวัลย์ ศรีโพธิ์ และ กัญนิภา อยู่สำราญ

108

การประยุกต์ใช้กระบวนการความคิดเชิงออกแบบเพื่อเป็นเครื่องมือใหม่ในการบริหาร การเปลี่ยนแปลงขององค์กรในประเทศไทย: ทำอย่างไรและได้อะไร?

APPLYING DESIGN THINKING PROCESS AS A NEW TOOL FOR CHANGE ANAGEMENT IN THAI PUBLIC ORGANIZATION: HOW AND WHAT BENEFITS?

ณัฐนรินทร์ เนียมประดิษฐ์ และ สุปัญญาดา สุนทรนนธ์

NATNARIN NIAMPRAKIT AND SUPUNYADA SUNTORNNOND

สำนักบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ และสาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

OFFICE OF GRADUATE SCHOOL, SOUTHEAST ASIA UNIVERSITY AND SCHOOL OF

MANAGEMENT SCIENCE,

SUKHOTHAI THAMMATHIRAT UNIVERSITY

กรุงเทพมหานคร

BANGKOK

Received: February 17, 2022

Revised: April 1, 2022

Accepted: February 14, 2023

บทคัดย่อ

ปัจจุบันทั้งการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) และกระบวนการความคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ต่างเป็นแนวคิดสำคัญที่องค์กรต่าง ๆ ให้ความสนใจนำมาศึกษาและประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารจัดการองค์กรให้สามารถปรับตัวและอยู่รอดได้ภายใต้บริบทและสถานการณ์ต่าง ๆ ขององค์กรที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว บทความวิชาการนี้ จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายถึงแนวคิดและหลักการสำคัญของกระบวนการความคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่ออธิบายถึงวิธีการนำกระบวนการความคิดเชิงออกแบบในฐานะเครื่องมือใหม่ในการบริหารจัดการองค์กร มาประยุกต์ใช้ในการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) ในองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์กรภายใต้บริบทในประเทศไทยและเพื่ออธิบายถึงกรณีศึกษา รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงคุณประโยชน์สำคัญที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้กระบวนการความคิดเชิงออกแบบในการบริหารการเปลี่ยนแปลงขององค์กร เพื่อให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้ที่สนใจศึกษา เกิดประโยชน์ในการต่อยอดองค์ความรู้สำหรับนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหารในองค์กรต่าง ๆ ในการมีทางเลือกสำหรับการนำเครื่องมือและเทคนิคใหม่ ๆ เพื่อนำไปปรับใช้ในการวางแผนและดำเนินการบริหารการเปลี่ยนแปลงของหน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: กระบวนการความคิดเชิงออกแบบ การบริหารการเปลี่ยนแปลง เครื่องมือใหม่ในการบริหารองค์กร

ABSTRACT

Currently, both concept of Design Thinking and Change Management have been recognised as significant organizational management application in order to adapt and survive in rapid changing circumstance and situations. Therefore, this academic article have three key purposes as follows; 1) To summarily describe the main concept and process of Design Thinking 2) To indicate how to apply concept and process of Design Thinking as a new managerial tool of Change Management in an organization, and 3) To illustrate a Thai case study in order to point out important benefits of applying process of Design Thinking as a tool for managing planed change in an organization. By achieving the article's aims, the targeted readers that are related Thai academicians, practitioners, including executive officers who are interesting in managing change, can have additional choice and new managerial tool to handle and manage changes in their organizations more effectively.

Key words: Design Thinking, Change Management, New Organizational Management Tool

บทนำ

ในภาพรวม กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) หมายถึงกระบวนการคิด เพื่อแสวงหากลยุทธ์เชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลงาน ซึ่งเป็นวิธีการคิดที่นักวิชาการหลากหลายสาขานำมาใช้ในการพัฒนานวัตกรรม การคิดเชิงออกแบบได้ถูกพัฒนาขึ้นพร้อม ๆ กับวิวัฒนาการของงานวิจัยด้านการรู้คิด และวิจัยสาขาการออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์ปัจจุบันองค์การต่าง ๆ ในประเทศไทยทั้งภาครัฐและเอกชนจำเป็นต้องปรับตัวให้ยืดหยุ่นให้ได้ภายใต้สภาวะแวดล้อมองค์การที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว หลายองค์การจึงได้นำกระบวนการพัฒนานวัตกรรมมาเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนระบบบริการและผลักดันองค์การให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามพบว่า แต่ละองค์การใช้กระบวนการที่หลากหลายในการพัฒนานวัตกรรม มีผลให้นวัตกรรมบางชิ้นไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการหรือผู้ป่วย หรือนำไปใช้ในวงกว้างไม่ได้การสร้างนวัตกรรมที่ดี ต้องสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้รับบริการ เพื่อการแก้ปัญหาได้ตรงจุดการคิดเชิงออกแบบ (design thinking) จึงถูกนำมาใช้เพื่อให้เกิดมิติใหม่ ๆ ในการมองปัญหาให้ลึกถึงแก่นที่แท้จริงและเพื่อเข้าใจ ความต้องการของผู้รับบริการให้มากที่สุด

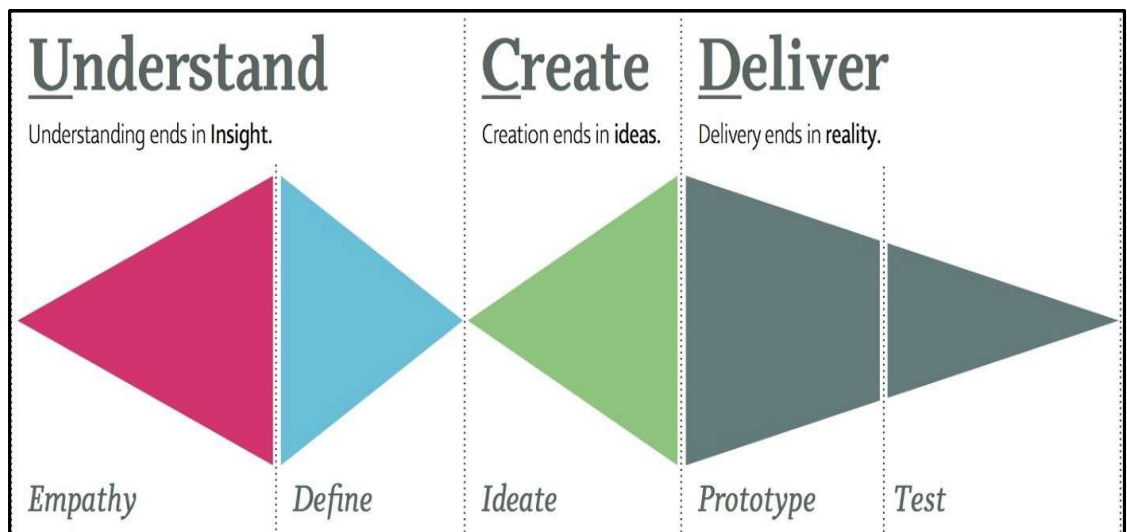
โดยกระบวนการคิดเชิงออกแบบนี้ มีชื่อเต็มว่า กระบวนการคิดเชิงออกแบบโดยเน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-Centered Design Thinking) ซึ่งเดิมกระบวนการคิดดังกล่าว มักนำมาใช้ในสายงานด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์หรือสถาปัตยกรรม (Manopattanakul, 2015, p. 23) แต่ในปัจจุบันกระบวนการคิดในรูปแบบดังกล่าวได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในเชิงธุรกิจและสังคมอย่างแพร่หลาย โดยในปัจจุบันโดยนำมาเป็นแนวคิดในการค้นหาปัญหา หาแนวทางแก้ปัญหาและสร้างนวัตกรรมบริการ รวมถึงผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับเทคโนโลยี และบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากการนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ แล้ว ยังมีการนำกระบวนการคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ได้อีกหลากหลาย รวมถึงนำมาใช้ในการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management)

โดยในบทความนี้ ผู้เขียนจะได้นำเสนอถึงวิธีการนำกระบวนการความคิดเชิงออกแบบ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) ในองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์การภายใต้บริบทในประเทศไทยซึ่งมักมีลักษณะการทำงานในวัฒนธรรมองค์การแบบอนุรักษ์นิยม เน้นการดำเนินการจากระดับผู้บริหารสู่ผู้ปฏิบัติ และ ยากต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงให้มีประสิทธิภาพ (Suntornnond, 2015, p. 29) และชี้ให้เห็นถึงคุณประโยชน์สำคัญที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้กระบวนการความคิดเชิงออกแบบในการบริหารการเปลี่ยนแปลงขององค์กร

กระบวนการความคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) คืออะไรและนำมาใช้อย่างไร ?

โดยสรุป กล่าวได้ว่ากระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) คือ กระบวนการคิดที่ใช้การทำความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง โดยเอาผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง และนำเอาความคิดสร้างสรรค์และมุมมองจากคนหลาย ๆ สายมาสร้างไอเดีย แนวทางการแก้ไข และนำเอาแนวทางต่าง ๆ นั้นมาทดสอบและพัฒนา เพื่อให้ได้แนวทางหรือนวัตกรรมที่ตอบโจทย์กับผู้ใช้และสถานการณ์นั้น ๆ (Brown, 2009, p. 21) โดยในปัจจุบันมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบหลายแนวคิด อย่างไรก็ตามกล่าวได้ว่า

แนวคิดและกระบวนการที่ได้รับความนิยมและรู้จักอย่างแพร่หลายมากที่สุด คือ แนวคิดกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จากสแตนฟอร์ดฟอร์ด ดี สคูล (Stanford D. School) ของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University, USA) ซึ่งกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จากสแตนฟอร์ด ดี สคูล (Stanford D. School) นี้ ได้แบ่งขั้นตอนกระบวนการคิดออกเป็น 5 ขั้นตอน ตามแผนภาพที่แสดงด้านล่าง

ภาพที่ 1 กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จาก สแตนฟอร์ด ดี สคูล

ที่มา: Stanford D. School, 2008.

โดยสามารถ สรุปขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอนในกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จากสแตนฟอร์ด ดี สคูล (Stanford D. School) ได้ดังนี้

1. การทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อกลุ่มเป้าหมาย (Empathize) – เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการคิดเชิงออกแบบ โดยเน้นการทำความเข้าใจต่อกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด โดยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เมื่อจะสร้างสรรค์ หรือแก้ไขสิ่งใดก็ตามจะต้องเข้าใจถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างถ่องแท้เสียก่อน เพราะนั่นจะเป็นก้าวแรกที้นำไปสู่การพัฒนาความสำเร็จในทุก ๆ ธุรกิจ

2. การระบุประเด็นปัญหาที่แท้จริง (Define) – เป็นขั้นตอนการตั้งคำถามปลายเปิดที่ผลักดันให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ไม่จำกัดกรอบของการแก้ปัญหา ซึ่งภายหลังจากที่ได้เรียนรู้และทำความเข้าใจต่อกลุ่มบุคคลเป้าหมายแล้ว ก็ต้องมีการรวบรวม สังเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา และกำหนดให้ชัดเจนว่าจริง ๆ แล้วปัญหาที่เกิดขึ้นคืออะไร และเลือกปัญหาสำคัญที่มีความเป็นไปได้ว่าจะปัญหาสำคัญที่สุด

3. การระดมและสร้างความคิดใหม่ ๆ (Ideate) – เป็นขั้นตอนของการระดมความคิดใหม่ ๆ อย่างไม่มีขีดจำกัด หรือการสร้างความคิดต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น โดยเน้นการหาแนวคิดและแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้มากที่สุดหลากหลายที่สุด โดยความคิดและแนวทางต่าง ๆ ที่คิดขึ้นมานั้นก็เพื่อตอบโจทย์ปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้น Define

4. การสร้างต้นแบบหรือแบบจำลอง (Prototype) – เป็นขั้นตอนในการสร้างแบบจำลอง หรือการสร้างต้นแบบขึ้นมาเพื่อใช้สำหรับแก้ปัญหาจากขั้นตอนการ Define และลองสร้างผลิตภัณฑ์หรือบริการใด ๆ ขึ้นมาใหม่จากขั้นตอนการ Ideate เพื่อให้ผู้ใช้กลุ่มเป้าหมายสามารถทดสอบและตอบคำถามหรือกระตุ้นให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อที่จะได้เข้าใจสิ่งที่สนใจอยากรู้มากยิ่งขึ้น และยังสร้างเร็วเท่าไรก็ได้ลองหาข้อผิดพลาด และเรียนรู้เกี่ยวกับไอเดียได้เร็วเท่านั้น

5. การทดสอบต้นแบบ (Test) – เป็นขั้นตอนขั้นสุดท้ายของกระบวนการคิดเชิงออกแบบแนวคิดนี้ โดยนำแบบจำลองที่สร้างขึ้นมาทดสอบกับผู้ใช้ หรือกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสังเกตประสิทธิภาพการใช้งาน โดยนำผลตอบรับข้อเสนอแนะต่าง ๆ ตลอดจนคำแนะนำมาใช้ในการพัฒนา และปรับปรุงต่อไป (Stanford University cited in Brown, 2009, p. 18)

จากทั้ง 5 ขั้นตอนนี้ จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนที่หนึ่งและสอง (Empathize และ Define) เป็นขั้นตอนทำความเข้าใจและตีความปัญหาอย่างลึกซึ้ง ขั้นตอนที่สาม (Ideate) คือขั้นตอนในการใช้ความคิดสร้างสรรค์และมุมมองจากหลาย ๆ ด้านมาสร้างไอเดีย และขั้นตอนที่สี่และห้า (Prototype และ Test) คือขั้นตอนในการทดสอบแนวคิดและพัฒนาต้นแบบที่เป็นตัวอย่างแนวคิด เพื่อให้ได้แนวทางหรือนวัตกรรมที่ตอบโจทย์กับสถานการณ์/ปัญหาที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ ตามภาพที่ 1 ที่เสนอไว้ข้างต้น นอกจากจะระบุถึง 5 ขั้นตอนของกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) แล้ว ยังระบุถึง 3 หลักการของการคิดเชิงออกแบบไว้ด้วย ซึ่งได้แก่

1. การคิดอย่าง “เข้าใจ” (Understand) คือ การทำความเข้าใจ ศึกษาค้นหา Insight ของเหตุการณ์และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ และตีความหาโจทย์ที่น่าสนใจสำหรับมาใช้ในการคิดแก้ปัญหาต่อไป ซึ่งเป็นวิธีการคิดผ่านสิ่งที่เขาพูด ทำ คิด และรู้สึก เพื่อให้เข้าใจปัญหาจากมุมมองของคนที่จะแก้ปัญหาให้ ซึ่งการคิดอย่างเข้าใจอาจสามารถทำได้ผ่านการสังเกต การสอบถาม หรือการมีประสบการณ์ร่วม

2. การคิดแบบ “สร้างสรรค์” (Create) คือการสร้างสรรคความคิด (idea) หรือการต่อยอดความคิดจากหลากหลายมุมมองของคนภายในทีม เพื่อสร้างสรรค์ไอเดียนวัตกรรมที่แปลกใหม่และตอบโจทย์การแก้ไขปัญหา นั้น ๆ เป็นการเน้นที่ความคิดที่สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เน้นการคิดแบบไม่มีกรอบ ไม่ต้องคำนึงถึงสิ่งเดิม มีกระบวนการในการคิดดังนี้

2.1 ต้องตั้งคำถามที่ถูกต้อง ก่อนจะเริ่มหาคำตอบ ดังนั้นจึงต้องเริ่มตั้งคำถามก่อน โดยใช้ฟอร์ม “เราจะ.....ได้อย่างไร”

2.2 ได้คำถามแล้วคิดคำตอบ โดยใช้วิธี Ideate (Idea + create) หรือการ brainstorming โดยมีหลักการในการระดมสมองที่ดี อาทิ

2.2.1 ห้ามประเมินความคิดของคนอื่น เพราะมันจะเป็นการบล็อกความคิดสร้างสรรค์ และทำลายบรรยากาศภายในทีม

2.2.2 ห้ามประเมินความคิดของตนเอง เช่นกัน คิดอะไรออก ให้เขียนลงกระดาษโน้ตชั่วคราว (Post-it) และพูดออกมาเลย

2.2.3 ความคิดทุกอย่าง ไม่ว่าจะธรรมดา หรือสุดโต่งแค่ไหน ก็สามารถพัฒนาให้กลายเป็นสุดยอดความคิดได้

2.2.4 เน้นปริมาณก่อน ยังไม่เน้นคุณภาพ

2.2.5 ต่อยอดความคิดซึ่งกันและกันอย่างไม่ตัดความคิดไดออก

3. การคิดเพื่อส่งมอบคุณค่า (Deliver) คือการพัฒนาไอเดีย สร้างต้นแบบ และนำไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมาย รับความคิดเห็นสะท้อนกลับ (feedback) เพื่อนำไปพัฒนาต้นแบบ จนกระทั่งคนภายในทีมและกลุ่มเป้าหมายพึงพอใจ แล้วนำเอานวัตกรรมนั้นไปใช้จริง **เน้นการตอบโจทย์ที่ใช้ได้ในความจริง (reality)** นำไอเดียไปแปลงให้เป็น “ผลงาน” โดยคำนึงถึง “เวลา” และ “ค่าใช้จ่าย” ที่จำกัด โดยมีวิธีการคือ ทดลองสร้างต้นแบบ (Prototype) และยึดหลักทดลองหลาย ๆ ครั้ง ล้มเหลวบ่อย ๆ ล้มเหลวให้เร็ว (Fail Fast, Success Fast) เพื่อจะได้เรียนรู้ความผิดพลาด และสร้างต้นแบบที่จับต้องได้และมีปฏิสัมพันธ์ด้วยได้ ใช้ของง่าย ๆ ไม่ต้องใช้ของจริง โดยผลงานการออกแบบอาจเป็นไปได้อย่างหลากหลายไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่เพียงแต่ผลิตภัณฑ์โดยตรงเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นสิ่งที่อื่น ๆ ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมได้ (Lange, 2015)

จากกระบวนการคิดเชิงออกแบบดังกล่าว ที่ไม่เพียงใช้ได้ในการออกแบบสินค้าและบริการใหม่ ๆ ให้ตอบโจทย์กลุ่มลูกค้า แต่ได้มีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในหลายสาขานำกระบวนการคิดดังกล่าวไปลองประยุกต์ใช้ในการปรับแก้กระบวนการทำงานต่าง ๆ และได้ผลลัพธ์ที่ดีเนื่องจาก ช่วยให้แก้ไขปัญหาได้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยสรุปได้ว่า สิ่งที่น่าจะเป็นแรงขับเคลื่อนให้ Design Thinking กลายเป็นทักษะสำคัญของการทำธุรกิจวันนี้ ส่วนหนึ่งก็เพราะการแข่งขันของธุรกิจในวันนี้เริ่มไม่ใช่ว่าการทุ่มเงินกันในการทำโฆษณาเพียงอย่างเดียว แต่เมื่อผู้บริโภคมีความต้องการมากขึ้น มีความคาดหวังสูงขึ้น เช่นเดียวกับความต้องการของพวกเขาจะเริ่มซับซ้อนจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป มันก็เลยกลายเป็นโจทย์ที่ธุรกิจต้องหาวิธีการที่จะทำให้ประสบการณ์ของลูกค้าที่มีต่อธุรกิจของตัวเองนั้นดีขึ้นกว่าเดิม

ซึ่งสิ่งที่ทำให้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มีความน่าสนใจมากกว่าการพัฒนาสินค้าแบบเดิม ๆ ที่เราใช้กันมาก่อนหน้านั้น ส่วนหนึ่งก็เพราะมีกระบวนการระดมสมอง หรือ ทดลองทำต้นแบบ (brainstorming/prototype) ซึ่งจะเป็นเหมือนการทดลองไอเดียต่าง ๆ และค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ แทนที่จะกลายเป็นการสร้างงาน “เสร็จสมบูรณ์” แล้วออกสู่ตลาดไป ซึ่งวิธีการของ Design Thinking นี้เหมาะกับสินค้าในหลาย ๆ อุตสาหกรรม หรือแม้กระทั่งการพัฒนาประสบการณ์ทางดิจิทัล (Digital Experience) อย่างการออกแบบเว็บไซต์ การพัฒนา Mobile Application ต่าง ๆ นอกจากนี้แล้ว แม้ว่าโดยตัว Design Thinking ดูเหมือนจะมีจุดเน้น (focus) เรื่องการออกแบบสินค้าหรือแนวทางการแก้ปัญหา (product/solution) เป็นสำคัญ แต่จริง ๆ แล้วกระบวนการคิดของ Design Thinking ก็สามารถนำไปใช้ในการทำงานอื่น ๆ ได้เพราะสุดท้ายมันคือกระบวนการ “แก้ปัญหา” ที่เกิดขึ้นนั่นเอง ดังนั้นผู้เขียนจึงมีการนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบนี้ มาปรับใช้ในการบริหารการเปลี่ยนแปลง ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวก็มีปัญหาในการดำเนินการหลายประการ โดยจะได้อธิบายถึงวิธีการนำกระบวนการความคิดเชิงออกแบบมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) ในองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์กรภายใต้บริบทในประเทศไทย รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงคุณประโยชน์สำคัญที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้กระบวนการความคิดเชิงออกแบบในการบริหารการเปลี่ยนแปลงขององค์กรในลำดับถัดไป

แนวคิดและความท้าทายในการบริหารการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร

ในยุคปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าองค์กรต่าง ๆ แม้แต่องค์กรภาครัฐก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนองค์กรตลอดเวลาเพื่อให้สามารถอยู่รอด โดยเฉพาะองค์กรในภาคธุรกิจที่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเสมอเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม หรือความต้องการของลูกค้าที่มีความหลากหลาย ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมากขึ้น ตลอดจนความก้าวหน้า อย่างไม่หยุดยั้งของเทคโนโลยีสมัยใหม่ ก็ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบให้ธุรกิจต้องปรับองค์การให้ทันต่อวิถีการดำเนินธุรกิจรูปแบบใหม่ที่มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เหล่านี้มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

โดยทั่วไป “การบริหารการเปลี่ยนแปลง” หมายถึงกระบวนการปรับปรุงโครงสร้างและส่วนที่ไม่ใช่โครงสร้าง เช่น ระบบ กระบวนการ องค์ความรู้ บุคลากร โดยมีการวางแผนการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ และบริหารปฏิบัติการตอบโต้การเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงองค์การในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการปรับหรือทั้งระบบ อาทิ การรื้อปรับระบบโครงสร้างองค์การ (re-engineering) การควบรวมกิจการ (merging) การลดขนาดองค์กร (downsizing) หรือการปรับปรุงบางส่วน อาทิ การปรับเปลี่ยนระบบการทำงาน การลดสายการบังคับบัญชา การลดต้นทุนการผลิต การลดจำนวนคนงานด้วยการจ้างเหมาภายนอก ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบกับหลายปัจจัยในองค์การ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากร การบริหารการเปลี่ยนแปลงให้ประสบความสำเร็จจึงเป็นหนึ่งในการกิจสำคัญขององค์กรในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การบริหารการเปลี่ยนแปลงให้บรรลุเป้าหมายตามที่แต่ละองค์กรคาดหวังนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย McKinsey & Company ได้ทำการสำรวจองค์การที่มีการดำเนินงานในหลายประเทศ (Multi-national Corporates :MNCs) ทั่วโลกในปี ค.ศ. 2010 พบว่า มีองค์กรเพียงประมาณ 30% เท่านั้นที่ประสบความสำเร็จในการบริหารการเปลี่ยนแปลงตามที่วางแผนไว้ โดยปัจจัยหลักที่ทำให้้องค์การมักไม่ประสบความสำเร็จนั้นมีหลาย

ประการ แต่ที่มีผลมาก ก็คือ การต่อต้านความเปลี่ยนแปลงของบุคลากรในองค์กร (McKinsey & Company อ้างถึงใน Ash, 2011, p. 181)

ในงานศึกษาและงานวิจัยหลายชิ้นเกี่ยวกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในองค์กรได้ชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างและทุกระดับมักจะเกี่ยวข้องกับการยอมรับหรือต่อต้านจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่สามารถสร้างการต่อต้านแบบลึก (deep resistance) ที่ฝังรากลึกอยู่ในตัวคนและองค์กร อาทิ การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงอาจปรากฏขึ้นในหลายรูปแบบ ตั้งแต่การมีทัศนคติในทางลบต่อข้อเสนอการเปลี่ยนแปลงจนถึงการออกมาเคลื่อนไหวที่เป็นรูปธรรม Cumming and Worley (อ้างถึงใน Suntornnond, 2015, p. 31) แบ่งประเภทการต่อต้านในระดับองค์การออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การต่อต้านเชิงเทคนิค (technical resistance) ซึ่งมักมาจากพื้นฐานของนิสัยของคนที่ชอบรูปแบบและขั้นตอนที่ตนเองมีความเคยชิน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงก็จะต่อต้าน
2. การต่อต้านเชิงการเมือง (political resistance) เกิดขึ้นเมื่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรมีผลกระทบหรือคุกคามต่อกลุ่มร่วมได้เสียประโยชน์ที่ส่งอำนาจอิทธิพล เช่น ผู้บริหารสูงสุด กลุ่มบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มลูกค้าระดับสูง เป็นต้น เพราะการเปลี่ยนแปลงมีในสำคัญเกี่ยวข้องกับการจัดสรรอำนาจและทรัพยากรที่หายากไม่อาจจะเป็นในด้านงบประมาณการสนับสนุน และบุคลากรที่มีคุณค่า
3. การต่อต้านเชิงวัฒนธรรม (cultural resistance) ซึ่งมักจะอยู่ในรูปของระบบและวิธีการทำงานที่ยึดความชอบธรรมของสิ่งที่มีอยู่แล้ว (status quo) หรือสิ่งที่ส่งเสริมให้มีการคล้อยตามค่านิยม บรรทัดฐาน และข้อสมมุติเดิม ๆ เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่านพยายามให้ข้อเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มการยอมรับการเปลี่ยนแปลงและลดการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรในองค์กรลง อาทิ Kotter (2008) ได้นำเสนอปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารการเปลี่ยนแปลง 5 ประการ

1. การทำให้บุคลากรในองค์กรตระหนักถึงความจำเป็นและเร่งด่วน (sense of urgency) ในการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร
2. การสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการเปลี่ยนแปลง
3. ผู้นำในองค์กรมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง
4. การสื่อสารถึงผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ
5. การพัฒนาบุคลากรด้วยการเพิ่มความรู้และทักษะที่จำเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ (Kotter, 2008, pp. 51-58)

Carr, et.al (2006 อ้างถึงใน Chilton, 2010, p. 15) ยังเสนอว่า การกระตุ้นให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงในองค์กรต้องอาศัยความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงมนุษย์ (human change process) ทั้งในด้านการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง การละทิ้งหรือบอกกล่าวสิ่งที่กระทำในอดีต ปฏิบัติการต่อการเปลี่ยนแปลง การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง การมอบหมายอำนาจและความรับผิดชอบ การสื่อสารการเปลี่ยนแปลงที่

มีประสิทธิภาพ การเรียนรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว รวมถึงปัจจัยด้านสิ่งจูงใจและรางวัล โดยเฉพาะ การเอาชนะการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ควรเน้นยุทธศาสตร์ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาแนวทางและวิธีการที่จะทำให้ข้อเสนอการเปลี่ยนแปลง (proposed changes) เป็นที่ยอมรับ และต้องการของบุคลากร
2. ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามแผน (planned changes) ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อนำสู่การปรับทัศนคติทางบวกต่อการเปลี่ยนแปลง
3. สื่อสารบ่อย ๆ อย่างเต็มที่และจริงจังกับฝ่ายบริหารและบุคลากร เพื่ออธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง และชี้แจงเหตุผลว่าทำไมองค์การจำเป็นต้องเปลี่ยน
4. กำจัดปัญหาอุปสรรคที่ไม่จำเป็นของการเปลี่ยนแปลง เช่น กฎระเบียบและเงื่อนไขไม่เกื้อกูลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผล
5. ความมีหลักการที่มั่นคง (integrity) และความต่อเนื่องต่อการดำเนินการเปลี่ยนแปลง
6. สาธิตให้เห็นพันธกิจต่อการเปลี่ยนแปลง (change commitment) ของผู้นำ รวมถึงความคาดหวังจากบุคลากรและผู้บริหารระดับต่าง ๆ
7. ตรวจสอบและทดสอบประสิทธิผลของการเปลี่ยนแปลง และรายงานให้ผู้บริหารและบุคลากรทราบทุกระดับ
8. พัฒนานโยบายทรัพยากรมนุษย์ (HR policies) ที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงตามแผน
9. จัดให้มีการศึกษาอบรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อประกันว่าบุคลากรมีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง (Carr, et.al, 2006 อ้างถึงใน Chilton, 2010, p. 18)

ทั้งนี้จากแนวคิดดังกล่าวของ Carr (2006) ที่นำเสนอแนวทางเพื่อลดการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของบุคลากรซึ่งจะทำการการบริหารการเปลี่ยนแปลงประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะใน 2 กลยุทธ์แรก คือ การพัฒนาแนวทางและวิธีการที่จะทำให้ข้อเสนอการเปลี่ยนแปลง (proposed changes) เป็นที่ยอมรับและต้องการของบุคลากร และการให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามแผน (planned changes) ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อนำสู่การปรับทัศนคติทางบวกต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น ในส่วนนี้เองที่ผู้เขียน ได้เล็งเห็นถึงโอกาสอันดีในการนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จะเปิดโอกาสให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องในแต่ละแผนกที่ต้องการนำเสนอข้อเสนอการเปลี่ยนแปลง สามารถค้นพบปัญหาที่ต้องการแก้ไขเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ ทั้งยังสามารถระดมความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหานั้น ๆ อย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้องค์การเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ ในการนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบเน้นการระดมสมองจากทุกส่วนที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อจัดทำข้อเสนอการเปลี่ยนแปลงภายในองค์การ ยังเป็นการดำเนินการบริหารการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up Change) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าจะเป็นการดำเนินการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้พนักงานมีส่วนร่วมให้มากที่สุด การดำเนินการวิธีนี้จะทำให้การเปลี่ยนแปลงเกิดผลสำเร็จได้มากที่สุดอีกด้วย ซึ่งต่างจากการบริหารการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการดำเนินการที่เกิดจากบนลงล่าง

(Top-Down Change) คือ ผู้บริหารจะเป็นผู้ริเริ่มในการเปลี่ยนแปลง แล้วค่อยถ่ายทอดการเปลี่ยนแปลงลงมายังแผนกงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมักเป็นการดำเนินการบริหารการเปลี่ยนแปลงขององค์กรต่าง ๆ ในประเทศไทย ที่มีส่งผลให้การบริหารการเปลี่ยนแปลงไม่มีประสิทธิภาพตามที่คาดหวังไว้

แนวทางและประโยชน์ในการประยุกต์ใช้กระบวนการความคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่อบริหารการเปลี่ยนแปลงในองค์กรในประเทศไทย

การนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มาปรับใช้เพื่อพัฒนาองค์กรในประเทศไทย ให้ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้นั้น มีตัวอย่างให้เห็นที่สำคัญ อาทิ ปรินซ์นิยไทยได้นำแนวคิด มาใช้ในการปรับปรุงบริการแอปพลิเคชัน prompt post ให้ลูกค้าใช้งานได้สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น หรือศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) ที่ใช้ฐานความรู้กระบวนการ คิดเชิงออกแบบในการสนับสนุนให้เกิดการนำความคิดสร้างสรรค์ไปใช้ในการพัฒนาธุรกิจของภาคเอกชน และบริการของภาครัฐ นอกจากนั้น สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (สรพ.) ไว้ว่า ต้องมีการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จึงจะนำไปสู่การออกแบบบริการ (Service Design) เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้รับบริการและตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างสมบูรณ์แบบที่สุด เช่น โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ที่ใช้การคิดเชิงออกแบบ เป็นแนวคิดไปสู่การออกแบบระบบบริการและจัดตั้งแผนกออกแบบ ระบบบริการเพื่อความต่อเนื่องและการพัฒนาต่อยอด ความคิด หรือแตกแขนงได้ (TCDC, 2017)

สำหรับการบริหารการเปลี่ยนแปลงนั้น ผู้เขียนพบว่า สามารถนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้เช่นกัน ซึ่งโดยทั่วไปในการบริหารการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรนั้น มีกรอบแนวคิดในการบริหารการเปลี่ยนแปลง พิจารณาได้ 4 ช่วงหลัก ดังนี้

1. ช่วงของการสร้างวิสัยทัศน์ (Vision) จะเป็นช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงหรือการเปิดใจรับการเปลี่ยนแปลง โดยผู้บริหารระดับสูงมักจะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) จะต้องเห็นความจำเป็นและเล็งเห็นทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องเกิดขึ้น และสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision) ในการเปลี่ยนแปลง

2. ช่วงการพิจารณาเลือกแนวทางและจัดทำข้อเสนอของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้ใน 4 ระดับ คือ ระดับองค์กร ระดับแผนกงาน ระดับหน้าที่งาน และระดับบุคคล ซึ่งการเลือกแนวทางการเปลี่ยนแปลง มักจะขึ้นอยู่กับว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นมีความเกี่ยวเนื่องหรือสัมพันธ์หรือส่งผลกระทบกว้างขวางแค่ไหน แต่โดยทั่วไปในการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์มักจะมีผลกระทบและเกิดอุปสรรคได้ทั้ง 4 ระดับ ผู้บริหารจะต้องเข้าใจในธรรมชาติดังกล่าวพยายามสร้างความเข้าใจและการยอมรับ ตลอดจนความร่วมมือให้เกิดขึ้น แนวทางที่จะช่วยละลายสภาพเดิม (Unfreezing) ให้เกิดขึ้น คือ ต้องให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมให้มากที่สุด ได้รับรู้ข่าวสารข้อมูล ช่วยสนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่คนเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการจูงใจให้เกิดการเข้าใจ ยอมรับและร่วมมือ รวมทั้งผู้บริหารจะต้องใช้ความเป็นผู้นำ (Transformational Leadership) เพื่อผลักดันการเปลี่ยนแปลงด้วย

3. ช่วงผลักดันและดำเนินการเปลี่ยนแปลงตามข้อเสนอการเปลี่ยนแปลงมีทิศทางที่ใช้ได้ใน 2 แบบใหญ่ ๆ คือ

- 3.1 การดำเนินที่มีลักษณะเกิดจากบนลงล่าง (Top-Down Change) คือ ผู้บริหารจะเป็นผู้ริเริ่มในการเปลี่ยนแปลง แล้วค่อยถ่ายทอดการเปลี่ยนแปลงลงมาสู่ผู้ปฏิบัติงาน

3.2 การดำเนินการที่มีลักษณะเกิดจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up Change) คือ จะเป็นการดำเนินการเปลี่ยนแปลงที่ให้พนักงานมีส่วนร่วมให้มากที่สุด การดำเนินการวิธีนี้จะทำให้การเปลี่ยนแปลงเกิดง่ายที่สุด

4. ช่วงการประเมินผลการเปลี่ยนแปลง

การประเมินผลเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะผลที่เกิดขึ้นอาจจะเป็นผลของหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน ดังนั้นการประเมินผลจะต้องใช้แนวคิดหรือเครื่องมือหลาย ๆ อย่าง และประเมินในหลายช่วงเพื่อให้เกิดความแน่ใจในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นด้วย เพื่อให้ผลที่ได้นั้นคงอยู่ ผู้บริหารจะต้องมีการรักษาสภาพให้คงอยู่ (Refreezing) โดยใช้ระบบการให้รางวัล และการจูงใจ เพื่อการเสริมแรงให้พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นคงอยู่ให้นานที่สุด

ทั้งนี้ผู้เขียน เสนอให้เน้นการนำกระบวนการความคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือใน “ช่วงการพิจารณาเลือกแนวทางและจัดทำข้อเสนอของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น” ซึ่งจะทำให้การบริหารการเปลี่ยนแปลงเป็นการดำเนินการที่มีลักษณะเกิดจากล่างขึ้นบน (Bottom-Up Change) คือ จะเป็นการดำเนินการเปลี่ยนแปลงที่ให้พนักงานมีส่วนร่วมให้มากที่สุด การดำเนินการวิธีนี้จะทำให้การเปลี่ยนแปลงในองค์กรเกิดขึ้นง่ายและได้ผลมากที่สุด (Hiatt, 2006, p. 115) โดยในส่วนต่อไปผู้เขียนจะได้นำกรณีศึกษาเมื่อมีการนำกระบวนการความคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดทำข้อเสนอของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้ โดยใช้กรณีศึกษาของงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ มาประกอบการอธิบายในส่วนถัดไป

การนำกระบวนการความคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มาใช้ในบริหารการเปลี่ยนแปลงในองค์กร : กรณีศึกษา งานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

จากในสถานการณ์ปัจจุบันที่พบว่า มหาวิทยาลัยไทยหลายแห่งรวมถึงมหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ ต้องเผชิญกับปัญหาจำนวนผู้เรียนลดลง ในภาพรวมมหาวิทยาลัยของรัฐ ลดลงร้อยละ 10-15 แต่ที่น่าเป็นห่วงมากที่สุดคือ มหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ มหาวิทยาลัยเอกชนขนาดใหญ่ นักศึกษาลดลง ร้อยละ 20-30 กลุ่มที่สองคือ มหาวิทยาลัยเอกชนขนาดเล็ก ลดลงจำนวนมากถึง ร้อยละ 50-70 (Thaipost Editor, 2019) ดังนั้นองค์กรจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งด่วน แม้ว่าที่ผ่านมาทางผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์จะพยายามกำหนดแนวทางในการปฏิรูปมหาวิทยาลัยแล้ว แต่ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นคือการเปลี่ยนแปลงยังไม่เป็นไปตามที่วางแผนไว้ ทั้งนี้เพราะการดำเนินการเปลี่ยนแปลงเกือบทั้งหมดมีการบริหารและดำเนินการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะเกิดจากบนลงล่าง (Top-Down Change) คือ ผู้บริหารจะเป็นผู้ริเริ่มในการเปลี่ยนแปลง แล้วค่อยถ่ายทอดการเปลี่ยนแปลงลงมาสู่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาสำคัญ 2 ประการ ในการดำเนินการบริหารการเปลี่ยนแปลงคือ 1. บุคลากรได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงไม่ได้รู้สึกมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและวิธีการในการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่เริ่มต้นจึงมักมีการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับนโยบายมาจากผู้บริหาร และ 2. หลายครั้งพบว่าประเด็นหรือแนวทางที่ผู้บริหารผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ใช่ปัญหาที่แท้จริง จึงทำให้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานจริงไม่ให้ความร่วมมือในการผลักดันความเปลี่ยนแปลงเนื่องจากเห็นว่าจะไม่

สามารถแก้ไขปัญหอะไรและไม่เกิดประโยชน์ใด ๆ จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จากปัญหาหลัก 2 ประการในการบริหารการเปลี่ยนแปลง

ผู้เขียนจึงได้นำกระบวนการความคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในช่วงการพิจารณาเลือกแนวทางและจัดทำข้อเสนอของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับงานบัณฑิตศึกษา ของมหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ โดยใช้กระบวนการตามทั้ง 5 ขั้นตอนในกระบวนการความคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จากสแตนฟอร์ด ดี สคูล (Stanford D. School, 2008) โดยมีผลสรุปดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลลัพธ์จากการประยุกต์ใช้กระบวนการความคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในการจัดทำข้อเสนอเพื่อการเปลี่ยนแปลง

ขั้นตอนในกระบวนการความคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking Process)	สรุปผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น
1. การทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อกลุ่มเป้าหมาย (Empathize)	มีการระบุกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของหน่วยงาน โดยมีการระบุทั้งลูกค้าภายนอก ได้แก่ นักศึกษา ผู้ว่าจ้างนักศึกษา ผู้ปกครอง และลูกค้าภายในองค์กร ได้แก่ เพื่อนร่วมงานในแผนกอื่น ๆ ผู้บริหาร บุคคลจากหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) จากนั้นทีมผู้จัดทำได้เลือกกลุ่มเป้าหมายกลุ่มแรกที่จะให้ความสนใจก่อน คือ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (เนื่องจากมีจำนวนมากที่สุด) และมีการทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายให้ลึกซึ้งขึ้น ในแง่ความต้องการ
2. การระบุประเด็นปัญหาที่แท้จริง (Define)	มีการระดมความคิดเห็นเพื่อระบุปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย ได้พบปัญหาที่สำคัญของนักศึกษา ได้แก่ 1. มีปัญหาในการเผยแพร่ผลงานสารนิพนธ์ (IS) และวิทยานิพนธ์เพื่อขอจบการศึกษาเนื่องจากกระบวนการดังกล่าวมีหลายขั้นตอน 2. ต้องส่งเอกสารในรูปแบบกระดาษจำนวนมาก หากผิดแล้วต้องแก้ไขใหม่ทั้งหมด ทำให้เสียเวลามาก 3. นักศึกษาไม่มีความเข้าใจในกระบวนการที่ถูกต้องจึงเกิดความผิดพลาดได้ง่าย
3. การระดมและสร้างความคิดใหม่ ๆ (Ideate)	มีการนำเสนอไอเดียใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา ได้แก่ 1. มอบหมายให้มีเจ้าหน้าที่ซึ่งเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องนี้ให้ดูแลนักศึกษาเฉพาะเรื่องนี้เลย 2. พัฒนา Website สำหรับส่งงานของ นักศึกษาโดยเฉพาะ และ 3. มีการจัดทำ Automatic Chat ผ่านไลน์ หรือ FB Message คอยตอบคำถามที่ นักศึกษามักถามเป็นประจำ (FAQ)
4. การสร้างต้นแบบหรือแบบจำลอง (Prototype)	ลองสร้าง Line@ Account เพื่อคอยตอบปัญหา นักศึกษาโดยเฉพาะ และตั้งระบบตอบ Chat แบบ Automatic เพื่อให้ นักศึกษาความเข้าใจในกระบวนการเผยแพร่ผลงานสารนิพนธ์และวิทยานิพนธ์ และติดตามความคืบหน้าในการขอจบการศึกษา
5. การทดสอบต้นแบบ (Test)	เชิญนักศึกษาลูกศรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตที่กำลังศึกษาอยู่เข้ากลุ่ม Line@ Account ที่สร้างขึ้น และรับข้อเสนอแนะ รวมถึงการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา

บทสรุป

จากการประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จะพบว่าเมื่องานบัณฑิตศึกษา นำกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) มาใช้ในการวางแผนการเปลี่ยนแปลงของแผนงานของตน พบว่าเกิดผลดีต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญได้แก่

1. บุคลากรในแผนกได้ระดมความคิดร่วมกันว่าต้องการแก้ไขปัญหาที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกับกลุ่มเป้าหมายใด และในประเด็นใดก่อน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อเสนอการเปลี่ยนแปลงและยืนยันร่วมผลักดันการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นได้จริง

2. เมื่อบุคลากรได้วิเคราะห์และระบุปัญหาของกลุ่มเป้าหมายด้วยตนเองทำให้ตระหนักถึงความจำเป็นและความรู้สึกเร่งด่วน (Sense of urgency) ที่ต้องเกิดการเปลี่ยนแปลง อาทิ ในกรณีศึกษาเมื่อทีมงานในงานบัณฑิตศึกษาได้เข้าใจถึงปัญหาที่แท้จริงของนักศึกษา ก็จะตระหนักถึงผลเสียในอนาคตหากยังคงทำงานในแบบเดิม รวมทั้งเกิดความเข้าใจในการแก้ปัญหาให้กลุ่มเป้าหมายมากขึ้น

3. ทำให้ลดเวลาและทรัพยากรในผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะเมื่อผู้ปฏิบัติงานได้พบปัญหาเพื่อนำไปกำหนดแนวทางในการเปลี่ยนแปลงที่ตรงประเด็นและถูกจุด ต่างจากในอดีตที่บ่อยครั้งผู้บริหารดูเพียงข้อมูลทางเอกสารแล้วกำหนดแนวทางการเปลี่ยนแปลงให้ผู้ปฏิบัติงาน แต่บุคลากรไม่เห็นด้วยเพราะไม่ใช่ปัญหาของผู้ปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงจากข้อดีที่สำคัญทั้ง 3 ประการ ดังกล่าว จึงสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) นอกจากจะใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ แล้ว ยังมีการนำกระบวนการคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้อีกหลากหลาย รวมถึงนำมาใช้ในการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) โดยเฉพาะในส่วนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่หน่วยงานวางแผนไว้ (planned changes) ได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- Ash, P. (2011). *Fast and Effective Change Management, Asian Development Bank Annual Summary*. Tokyo: Asian Development Bank.
- Brown, T. (2009). *Change by Design*. New York: Harper Collins.
- Chilton, B. (2010). *Employee Change Readiness and the Success of Planned Change*. Master's thesis, Pepperdine University.
- Hiatt, J. M. (2006). *ADKAR: a model for change in Business, Government and our Community*. New York: Prosci Learning Center.
- Kotter, J. P. (2008). *A Sense of Urgency*. Boston: Harvard Business School.
- Lange, J. O. (2015). *The Design Process: What is the Double Diamond?*. Retrieved 18 April 2021, from <http://www.designcouncil.org.uk/news-opinion/design-process>.

- Manopattanakul, S. (2015). Design Thinking. *Design Business Journal*, 12(7), pp. 22-29.
- Stanford D. School. (2008). *Design Thinking Model*. Retrieved 8 January 2021, from <http://dschool.stanford.edu/dgift/>.
- Suntornnond, S. (2015). The Influence of Transformational Leadership, Human Resource Development and Readiness for Change on Job Performance of Employees Autonomous Universities. *Punyapiwat Journal*, 7(2), pp. 28-42
- TCDC. (2017). *Return happiness to patients using service design: the further steps of Bamrungraj International Hospital*. Retrieved 15 November 2020, from <http://www.tcdc.or.th/articles/others/21956>
- Thaipost Editor. (2019). *Crisis of Thai Universities*. Retrieved 1 November 2021, from <https://www.thaipost.net/main/detail/27747>

ผู้เขียนบทความ

ดร.ณัฐนรินทร์ เนียมประดิษฐ์ และ ดร.สุปัญญา สุนทรนนธ์ สำนักบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ และสาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กรุงเทพฯ อีเมล human.journal@nrru.ac.th

แนวทางการดำเนินการทางวินัยกรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการของข้าราชการครู
และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
GUIDELINES FOR DISCIPLINARY ACTION IN CASE OF PLAGIARISM OF
ACADEMIC WORKS GOVERNMENT TEACHERS AND EDUCATIONAL PERSONNEL
IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF LOCAL GOVERNMENT ORGANIZATIONS

เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล และ วิกานดา ชัยรัตน์

SETTAWAT CHOKWORRAKUL AND WIKANDA CHAIRAT

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

NAKHON RATCHASIMA RAJABHAT UNIVERSITY

จังหวัดนครราชสีมา

NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

Received: June 20, 2022

Revised: October 18, 2022

Accepted: February 20, 2023

บทคัดย่อ

การลอกเลียนผลงานทางวิชาการมีตั้งแต่พฤติกรรมไม่รุนแรงจนถึงพฤติกรรมที่รุนแรง ซึ่งตามประกาศคณะกรรมการกลางข้าราชการและพนักงานส่วนท้องถิ่น เรื่อง มาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับการคัดเลือกเพื่อเลื่อนและแต่งตั้งข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นตำแหน่งประเภททั่วไปและประเภทวิชาการให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2562 โดยมีข้อเสนอแนะและข้อพึงระมัดระวังเกี่ยวกับการประเมินผลงานเพื่อเลื่อนวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาท้องถิ่น ข้อที่ 5 การคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือนำเอาผลงานทางวิชาการของผู้อื่น หรือจ้างวาน ให้ผู้อื่นทำผลงานทางวิชาการ รวมทั้งการร่วมดำเนินการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือรับจัดทำผลงานทางวิชาการไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ เพื่อไปใช้ในการเลื่อนวิทยฐานะเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ตามมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2547 บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. ปัญหาการลอกเลียนผลงานทางวิชาการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และ 2. วิเคราะห์แนวทางการดำเนินการวินัยกรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้บริบทพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 โดยบทความนี้เน้นการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย หนังสือตำรา กฎหมายและคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวินัยกรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

คำสำคัญ: การดำเนินการทางวินัย ลอกเลียนผลงานทางวิชาการ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

Academic plagiarism ranges from negligible to severe behavior. According to the announcement of the Central Government Officials and Local Employees Re: General Standards Regarding Selection for Promotion and Appointment of Civil Servants or Local Employees for General and Academic Positions for Higher Level (No. 2), B.E. 2562 (2019) There are suggestions and precautions regarding the evaluation of work to promote academic position of government teachers and local education personnel. Act 5: Illegitimate copying or plagiarism of academic works of others or take the academic work of others or hire others to do academic work including jointly copying or plagiarizing the works of others illegally or to produce academic works, whether there is a remuneration or not to be used to promote academic position is a serious disciplinary offense under section 91 of the government teacher and educational personnel act B.E. 2547. The objectives of this article were to study 1. The problem of plagiarizing academic work of government teachers and education personnel; and 2. Analyze disciplinary action guidelines in case of plagiarism of academic work of government teachers and educational personnel in educational institutions of local government organizations under the context of the Government Teacher and Educational Personnel Act B.E. 2547. This article focuses on the study of documents, research papers, textbooks, laws, and judgments related to disciplinary actions in the case of plagiarism of academic works of government teachers and educational personnel.

Keywords: Disciplinary Proceedings, Plagiarism of Academic Works, Government Teachers and Educational Personnel, Educational Institutions of Local Government Organizations

บทนำ

สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นแหล่งสร้างสรรค์องค์ความรู้ที่หลากหลาย อีกทั้งผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาทั้งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งระดับปฐมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษามีตัวชี้วัดที่กำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาจะต้องสร้างสรรค์ผลงานในทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ให้ปรากฏต่อสาธารณชน แต่ทั้งนี้การสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการจะต้องเป็นไปตามกติกาที่สังคมทางวิชาการกำหนดขึ้น โดยเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานทางวิชาการนั้นจะต้องกระทำโดยผู้สร้างสรรค์เองโดยไม่มีการลอกเลียนจากผลงานของบุคคลอื่น แต่หากจะต้องลอกเลียนก็จะต้องมีการอ้างอิงให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อแสดงให้บุคคลอื่น

ได้ทราบว่าเป็นผลงานของผู้ใด โดยการอ้างอิงนั้นจะต้องกระทำโดยวิธีการที่ถูกต้องด้วย (กุลวดี ปุณทริกโกทก, 2561, น. 18-19)

แต่เดิมข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูได้กำหนดให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนส่วนที่ว่าด้วยวินัยและการดำเนินการทางวินัยมาใช้กับข้าราชการครูด้วย ต่อมาเมื่อมีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเลื่อนและแต่งตั้งข้าราชการครูให้สูงขึ้นว่าจะต้องมีการประเมินผลงานทางวิชาการในตำแหน่งที่จะเลื่อนขึ้นไปดำรงตำแหน่งด้วย ทำให้ข้าราชการครูจะต้องจัดทำเอกสารที่เรียกว่า “ผลงานทางวิชาการ” เพื่อเสนอให้คณะกรรมการพิจารณาประเมินด้วย ทำให้ข้าราชการครูจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทางวิชาการมาจัดทำเป็นผลงานทางวิชาการของตน แต่ปรากฏว่ามีข้าราชการครูจำนวนไม่น้อยที่ใช้วิธีคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นแล้วนำมาอ้างว่าเป็นผลงานของตน ซึ่งการลอกเลียนผลงานทางวิชาการดังกล่าวมีหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่ลอกเลียนเล็กน้อยไปจนถึงขนาดคัดลอกทั้งเล่ม ข้าราชการครูบางรายอุตส่าห์จัดทำผลงานไว้เป็นอย่างดีเตรียมจะเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อประเมินอยู่แล้ว กลับถูกเพื่อนข้าราชการครูอีกคนหนึ่งแอบนำผลงานดังกล่าวไปเปลี่ยนชื่อเป็นของตนเองแล้วนำไปเสนอเป็นผลงานของตนเสียก่อน สร้างความเจ็บช้ำน้ำใจผู้เป็นเจ้าของผลงานเป็นอย่างมาก ซึ่งคณะกรรมการประเมินจับได้บ้าง จับไม่ได้บ้าง ซึ่งสรุปได้ว่ามีข้าราชการครูจำนวนหนึ่งที่เสนอผลงานทางวิชาการโดยลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นแล้วนำมาอ้างว่าเป็นของตน ซึ่งการกระทำดังกล่าวเห็นกันว่าเป็นความผิดกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ซึ่งเป็นทรัพย์สินทางปัญญา แต่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่จะนำมาใช้ลงโทษทางวินัยข้าราชการเหล่านั้นได้ ดังนั้น เมื่อมีการร่างกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ผู้ร่างจึงได้นำความผิดกรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการมาบัญญัติไว้ในมาตรา 91 โดยถือว่าการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นเพื่อนำไปใช้ในการเสนอขอปรับปรุงการกำหนดตำแหน่ง การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนวิทยฐานะ หรือการให้ได้รับเงินเดือนในระดับที่สูงขึ้น เป็นความผิดวินัย และกำหนดให้มีการลงโทษรวมไปถึงผู้ที่ร่วมในการดำเนินการลอกเลียนผลงานทางวิชาการดังกล่าวด้วย (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10, 2563, น. 54)

สำหรับพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 91 บัญญัติความผิดกรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการว่า “ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องไม่คัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือนำเอาผลงานทางวิชาการของผู้อื่น หรือจ้างวาน ให้ผู้อื่นทำผลงานทางวิชาการเพื่อไปใช้ในการเสนอขอปรับปรุงการกำหนดตำแหน่ง การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนวิทยฐานะ หรือการให้ได้รับเงินเดือนในระดับที่สูงขึ้น การฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ร่วมดำเนินการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือรับจัดทำผลงานทางวิชาการไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ เพื่อให้ผู้อื่นนำผลงานนั้นไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง” (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2563, ออนไลน์)

นอกจากนี้แล้วพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มาตรา 33 บัญญัติให้คณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นมีอำนาจ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, 2563, น. ก)

กำหนดมาตรฐานกลางและแนวทางในการรักษาคุณธรรมเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลโดยเฉพาะในเรื่อง การแต่งตั้งและการให้พ้นจากตำแหน่งของพนักงานส่วนท้องถิ่น รวมตลอดถึงการกำหนดโครงสร้างอัตราเงินเดือน และประโยชน์ผลตอบแทนอื่นให้มีสัดส่วนที่เหมาะสมแก่รายได้และการพัฒนาท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ การกำหนดมาตรฐานกลางและแนวทางจะต้องไม่มีลักษณะเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์การบริหารงานบุคคลโดยเฉพาะเจาะจงที่ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถบริหารงานบุคคลตามความต้องการและความเหมาะสมของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้

ซึ่งต่อมาได้มีประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น เรื่อง กำหนดมาตรฐานกลางการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 33 (1) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ข้อ 32 วรรคแรก พนักงานครูส่วนท้องถิ่น ได้แก่ พนักงานส่วนท้องถิ่น ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นผู้สอนประจำในสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือดำรงตำแหน่งอื่นซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้บริหารหรือให้การศึกษาในสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วรรคสอง ให้คณะกรรมการกลางข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นนำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูในส่วนที่เกี่ยวข้องมาใช้บังคับกับการบริหารงานบุคคลของพนักงานครูส่วนท้องถิ่นโดยอนุโลม (สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, 2563, น. ค)

ตามประกาศคณะกรรมการกลางข้าราชการและพนักงานส่วนท้องถิ่น เรื่อง มาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับการคัดเลือกเพื่อเลื่อนและแต่งตั้งข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นตำแหน่งประเภททั่วไปและประเภทวิชาการ ให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 โดยมีข้อเสนอแนะและข้อพึงระมัดระวังเกี่ยวกับการประเมินผลงานเพื่อเลื่อนวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาท้องถิ่น ข้อที่ 5 การคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือนำเอาผลงานทางวิชาการของผู้อื่น หรือจ้างวาน ให้ผู้อื่นทำผลงานทางวิชาการ รวมทั้งการร่วมดำเนินการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือรับจัดทำผลงานทางวิชาการไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ เพื่อไปใช้ในการเลื่อนวิทยฐานะเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ตามมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 (สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, 2563, น. ข)

ตามหนังสือ สำนักงาน ก.จ. ก.ท. และ ก.อบต. ที่ มท 0809.4/ว14 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2565 เรื่อง แจ้งเตือนเกี่ยวกับการประเมินผลงานข้าราชการหรือพนักงานครูและบุคลากรทางการศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเลื่อนวิทยฐานะสูงขึ้น ประเด็นการจัดทำผลงานเป็นเท็จ หรือมีการลอกเลียนผลงานหรือนำผลงานของผู้อื่นมาใช้เป็นผลงานของตน หรือมีการจ้างวานผู้อื่นทำผลงานให้ โดยผลงานที่นำมาจัดทำนั้นไม่ใช่ผลงานที่แท้จริงของตนด้วยปรากฏว่า ในการประเมินผลการประเมินผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ (ผลการปฏิบัติงานและผลงานทางวิชาการ) ของข้าราชการหรือพนักงานครูและบุคลากรทางการศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยื่นเสนอขอรับการประเมินผลงานเพื่อเลื่อนวิทยฐานะสูงขึ้นระดับชำนาญการพิเศษ เชี่ยวชาญ หรือเชี่ยวชาญพิเศษ ในรอบประเมินที่ผ่านมา มีข้อสังเกตของคณะกรรมการประเมินผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ (ผลการปฏิบัติงานและผลงานทางวิชาการ) จากการตรวจประเมินผลงานทางวิชาการ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการลอกเลียนผลงานหรือนำ

ผลงานของผู้อื่นมาใช้เป็นผลงานของตนเองหรือมีการจ้างวานผู้อื่นทำผลงานให้ โดยผลงานที่นำมาจัดทำนั้นไม่ใช่ผลงานที่แท้จริงของตนในหลายกรณี และได้มีการแจ้งให้สำนักงาน ก.จ.จ. ก.ท.จ. ก.อบต.จังหวัด และ ก.เมืองพัทยา แล้วแก้กรณี ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและพิจารณาดำเนินตามอำนาจหน้าที่แล้ว

จากความเป็นมาดังกล่าว ทำให้ผู้เขียนมีความประสงค์เพื่อนำเสนอปัญหาการลอกเลียนผลงานทางวิชาการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และเพื่อนำเสนอการวิเคราะห์การดำเนินการทางวินัยกรณีการลอกเลียนผลงานทางวิชาการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเป็นอุทาหรณ์เตือนใจไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการลอกเลียนผลงานทางวิชาการ และเพื่อนำเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับข้อมูลทางวิชาการเพื่อใช้กำหนดเป็นแนวทางในการป้องกันการลอกเลียนผลงานทางวิชาการที่เหมาะสมต่อไปในอนาคต

ความหมายของ คำว่า การคัดลอกผลงานทางวิชาการ ผลงานวิจัย สิ่งพิมพ์ วิทยานิพนธ์ (Academic Plagiaris)

ตามพจนานุกรม The Compact Edition of the Oxford English Dictionary (COED) ให้ความหมายของคำว่า “Plagiarism” หลายแบบดังนี้ (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563, น. 5-6)

1. การกระทำหรือการปฏิบัติที่ถือว่าการคัดลอก นั่นก็คือ การนำผลงานของคนอื่นมาเป็นของตนเองโดยวิธีการที่ไม่ถูกต้อง (Wrongful appropriation) การขโมย (Purloining) และการตีพิมพ์ข้อความของคนอื่น หรือการแสดงความคิด แนวคิด (วรรณกรรม งานศิลปะ ดนตรี งานประดิษฐ์ เป็นต้น) ของผู้อื่นเสมือนว่าเป็นงานของตนเอง

2. การนำเสนอความคิด แนวคิด ต้นแบบ ข้อความ ส่วนของข้อความ หรืองาน ที่ได้มีการขโมยมาใช้ พจนานุกรมฉบับเดียวกัน ให้ความหมายคำว่า ขโมย (Purloin) คือ นำเอามาอย่างไม่ซื่อสัตย์ โดยเฉพาะในลักษณะเบี่ยงเบนความเชื่อถือ

จากความหมายคำว่า “Plagiarism” คือ “การขโมย” ความคิด อันเป็นความหมายที่ตรงไปตรงมาชัดเจน แต่บ่อยครั้งอาจพบว่ามีนักวิชาการ นิสิต นักศึกษา อาจมีความคิดแบบฉลาดแกมโกงในการตีความหมายที่เข้าข้างตนเอง นอกจากนั้นยังพบปัญหาอื่น ๆ อาทิ ความสับสนกับการอ้างอิงความคิดผู้อื่นด้วยความไม่รู้หรือไม่เจตนา หลากๆ คนตั้งใจกระทำแบบน้ำซุ่น ๆ หรือแบบเอาสี่ข้างเข้าถู ส่วนหนึ่งอาจเนื่องจากการคัดลอกผลงานทางวิชาการ ผลงานวิจัย สิ่งพิมพ์ วิทยานิพนธ์ สามารถเป็นธุรกิจที่ทำรายได้อย่างงดงาม และยังทำให้เกิดระบบการรับจ้างทำงาน การโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการเพิ่มรายได้ปีละเป็นจำนวนมหาศาล ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องมีการแสดงตัวอย่างให้ชัดเจนว่าอะไรคือการคัดลอกผลงานทางวิชาการ โดยเริ่มต้นจากการให้ความหมายของคำว่า “Plagiarism” ดังนี้

“Plagiarism” คือ ความพยายามชักจูงผู้อ่าน ด้วยการนำเอางาน คำพูด หรือคำของคนอื่นมาเป็นของตนเอง “การคัดลอกผลงานทางวิชาการ (Academic plagiarism)” เกิดขึ้นเมื่อผู้เขียนรายงานวิจัย งานวิทยานิพนธ์ ลอกคำจากต้นฉบับมากกว่า 4 คำ โดยปราศจากการใช้เครื่องหมายอัญประกาศ “ ” หรือ เครื่องหมายคำพูดตรงข้อความที่คัดลอก ทำให้เสมือนว่าเป็นผลงานของตนเอง การถอดความหรือการเขียนในลักษณะแตกต่างจากเดิมแต่

ยังมีความหมายเช่นเดิม (Paraphrasing) โดยปราศจากการอ้างความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างจริงจังหรือปราศจากการเพิ่มเติมผสมผสานข้อความใหม่อย่างเข้าใจอย่างแท้ เป็นแบบอย่างหนึ่งของการคัดลอกผลงานทางวิชาการ

Hengki Wijaya and Kara Eliazabeth Gruber (2018, pp. 17-25) กล่าวว่า การคัดลอกผลงานทางวิชาการ คือ การกระทำที่มีความตั้งใจ หรือเจตนา เพื่อให้ได้รับการยกย่อง หรือได้คุณค่าจากงานเขียนทางวิชาการ การอ้างถึงบางส่วนของทั้งหมดของงานคนอื่นซึ่งเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการ โดยปราศจากการอ้างอิงแหล่งที่มาที่เหมาะสม และถูกต้อง

MacLennan (2018, pp. 58-74) กล่าวว่า การคัดลอกผลงานทางวิชาการ คือ ประเด็นความผิดที่แบ่งออกเป็นสองส่วน (Dichotomous) คือ ความผิดโดยเจตนา (Intentional) และความผิดโดยไม่ได้เจตนา (Inadvertent)

ดังนั้นพอสรุปได้ว่า การคัดลอกผลงานทางวิชาการ หรือการโจรกรรมวรรณกรรม เป็นความผิดที่ปรากฏชัดในการชักจูงให้ผู้อ่านผลงาน เข้าใจว่าเป็นการสร้างสรรค์จากตนเอง ทั้งข้อความ คำพูด แนวคิด วิธีการ เพื่อได้ได้รับการยอมรับ โดยไม่มีการอ้างอิงเจ้าของผลงาน หรือการอ้างอิงไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

อย่างไร คือการลอกเลียนผลงานทางวิชาการ

การนำความรู้และข้อมูลของผู้อื่นมาใช้อย่างถูกต้อง คือ ต้องมีการอ้างอิงแหล่งที่มา เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้สร้างองค์ความรู้ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันตนเองหากพบว่าบทความที่นำมาใช้นั้นไม่ถูกต้อง และผู้นำองค์ความรู้นั้นไปใช้ ควรเขียนบรรยายของความรู้ด้วยลีลาและโวหารของตนเอง โดยมีรายละเอียดดังนี้ (สมศิลป์ วัฒนวงศ์, 2554, น. 318-319)

การแปลจากภาษาต่างประเทศ กฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครองผู้เขียนบทความดั้งเดิมไว้ ดังนั้นจึงไม่สามารถแปลประโยคต่อประโยค โดยไม่ขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนได้ ถ้าในกรณีต้องการนำความรู้จากบทความต่างประเทศมาใช้ ต้องเรียบเรียงและนำเสนอองค์ความรู้ด้วยลีลาและโวหารของตนเอง รวมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาขององค์ความรู้ด้วย

การทำผลงานทางวิชาการ คือการทำผลงานให้เกิดสิ่งใหม่ ถึงแม้คนเรามีความคิดที่คล้ายกัน แต่ภาษาที่ใช้ไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน ควรทำความเข้าใจและเรียบเรียงใหม่โดยใช้ภาษาของเราเอง แต่ถ้าไม่แน่ใจว่าความคิดหรือคำพูดที่ใช้ จะเป็นสิ่งที่เราคิดเองหรือไม่ ให้อ้างอิงไว้ก่อนการนำภาษาอื่น คำแปล รูปภาพ แผนภูมิ ตาราง สุนทรพจน์ สำนวน มาใช้ ต้องอ้างอิงแหล่งที่มาทุกครั้ง แม้ว่าเป็นของตนเอง

ผลงานที่เนื้อหาไม่เหมือนกัน แต่รูปภาพที่ปรากฏเหมือนกัน ถือว่าลอกเลียน

ผลงานชื่อเรื่องและเนื้อหาเดียวกัน เพียงแต่เปลี่ยนตัวเลขในกลุ่มตัวอย่าง ถือว่าลอกเลียน

งานวิจัยเรื่องเดียวกัน แต่นำไปตีพิมพ์เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษในวารสารต่างกัน ต้องมีการแจ้งว่าจะมีการตีพิมพ์ในวารสารอีกฉบับ ทั้งนี้ถ้าตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษแล้วจะตีพิมพ์เป็นภาษาไทยอีก สามารถทำได้ โดยขออนุญาตจากสำนักพิมพ์ก่อน พร้อมทั้งระบุให้ชัดเจนว่า งานชิ้นนี้ได้เคยตีพิมพ์แล้วเป็นภาษาอะไรในวารสารใด

การวิจัยที่ได้รับทุนจากหน่วยงานหนึ่ง ระหว่างทำวิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่ง และงานวิจัยนั้นยังไม่เสร็จสิ้น ไปขอทุนที่หน่วยงานใหม่ และมีกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นจากเดิม เมื่อได้ผลวิจัยแล้ว นำไปตีพิมพ์ในวารสารแต่ไม่ได้อ้างอิงแหล่งที่มาของกลุ่มตัวอย่างแรก เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง

เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยง Plagiarism จึงควรอ้างอิงงานของผู้อื่นด้วยการ quoting, paraphrasing, summarizing การอ้างคำพูด หรือการคัดลอกข้อความ โดยใส่เครื่องหมายคำพูดกำกับไว้ (Quoting)

การถอดความ (ปรับเปลี่ยนประโยค แต่ยังคงไว้ซึ่งแนวคิดเดิม) (Paraphrasing)

การสรุปความ (Summarizing)

การกระทำผิด (Research misconduct) นั้น นอกจาก Plagiarism แล้ว ยังมีประเภทอื่น ๆ ด้วย ได้แก่

Fabrication (การสร้างข้อมูลขึ้นมาใหม่) falsification (การเปลี่ยนข้อมูล) และ copyright infringement

(การละเมิดลิขสิทธิ์)

Manjet Kaur Mehar Singh and Malini Ganapathy (2018, pp. 159-177) กล่าวถึงการกระทำผิดในการลักษณะการคัดลอกผลงานทางวิชาการ โดยทั่ว ๆ ไปไว้ ดังนี้

1. การอ้างคำต่อคำ (Quoting Verbatim) หรือลักษณะคัดลอกงานของคนอื่นทั้งหมด โดยไม่ได้ปรับแต่งแก้ไขใด ๆ เลย

2. การถอดความ (Paraphrasing) งานของคนอื่นโดยการเปลี่ยนคำบางคำ หรือปรับแก้ไขคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน โดยไม่มีการอ้างอิงแหล่งที่มา

3. การนำผลงานคนอื่นไปขอรับการตีพิมพ์ (Submitting) บางส่วนหรือทั้งหมด โดยอ้างว่าเป็นผลงานของตนเอง

4. การคัดลอกผลงานโดยอัตโนมัติ (Auto Plagiarizing) หรือการคัดลอกผลงานของตนเอง (Self-Plagiarizing) เป็นลักษณะการคัดลอกผลงานตนเองที่ได้ทำผ่านมาแล้ว และได้รับการประเมินหรือได้รับรางวัลทางวิชาการ โดยไม่มีการอ้างอิงถึงแหล่งที่มาของต้นฉบับ

5. การอ้างอิงแหล่งที่มาไม่เพียงพอ (Insufficient) หรือทำให้เข้าใจผิด (Misleading) ของแหล่งที่มา ทำให้ผู้อ่านไม่สามารถตรวจสอบว่าอ้างอิงเพียงพอ และถูกต้องในการระบุผลงานต้นฉบับ

ดังนั้นพอสรุปได้ว่า รูปแบบการลอกเลียนผลงานทางวิชาการมีหลายรูปแบบ ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ ซึ่งมีกลวิธีที่ใช้กันหลากหลาย คือ การอ้างคำต่อคำ การถอดความ การนำผลงานคนอื่นไปขอรับการตีพิมพ์ การคัดลอกผลงานโดยอัตโนมัติ การอ้างอิงแหล่งที่มาไม่เพียงพอ การถอดความจากข้อความต้นฉบับ การอ้างอิงข้อมูลไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

ข่าวการลอกเลียนผลงานทางวิชาการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

ผลการประชุม ก.ค.ศ. ครั้งที่ 1/2556 นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานการประชุมคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ครั้งที่ 1/2556 เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2556 ณ ห้องประชุมราชวัลลภ โดยมีรายละเอียดดังนี้สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563, น. 3)

พิจารณาลงโทษปลดข้าราชการครู ออกจากราชการ กรณีคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่น

ร.มว.ศธ. กล่าวว่า ที่ประชุมได้พิจารณากรณีที่มีข้าราชการครูรายหนึ่งไปคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นมากถึง 42 หน้า เพื่อนำไปใช้ในการเสนอขอปรับปรุงการเลื่อนวิทยฐานะให้สูงขึ้น ซึ่ง อ.ก.ค.ศ. วิสามัญเกี่ยวกับวินัยและการออกจากราชการ เห็นชอบด้วยกับมติ อ.ก.ค.ศ. วิสามัญเฉพาะกิจพิจารณากรณีการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของข้าราชการครูรายนั้นเป็นการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นตามมาตรา 91 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ซึ่งถือเป็นวินัยร้ายแรง โดยบทลงโทษกำหนดไว้เพียง 2 ประการ คือ ปลดออก และไล่ออก

ที่ประชุม ก.ค.ศ. จึงมีมติปลดข้าราชการครูรายนั้นออกจากราชการ จึงขอให้ครูที่จัดทำผลงานทางวิชาการต่าง ๆ ได้รับทราบว่า การลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นมา บทลงโทษที่กำหนดไว้รุนแรง จะได้ระมัดระวังและรอบคอบ ไม่นำผลงานทางวิชาการของผู้อื่นมาลอกเลียน

การจ้างทำผลงานทางวิชาการ การรับจ้างทำผลงานทางวิชาการและการคัดลอกผลงานทางวิชาการเป็นความผิดวินัยร้ายแรง โดยมีรายละเอียดดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2563, ออนไลน์)

คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะ โดยมีเจตนารมณ์ต้องการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ได้สั่งสมประสบการณ์ปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ จนเกิดความชำนาญ ความเชี่ยวชาญในตำแหน่งและมีผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่จนเป็นที่ประจักษ์และเกิดประโยชน์กับผู้เรียน ครู สถานศึกษา หรือผู้เกี่ยวข้อง สามารถนำผลงานดังกล่าวไปขอมีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะสูงขึ้นได้ แต่อย่างไรก็ตามมีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาส่วนหนึ่งที่เสนอผลงานทางวิชาการที่มีความคล้ายคลึงกัน เช่น ชื่อเรื่อง การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 ส่วนใหญ่นำเนื้อหาของนักวิชาการมานำเสนอโดยขาดการอ้างอิง เนื้อหาของผลงานทางวิชาการส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น ซึ่ง ก.ค.ศ. มีมติให้ส่วนราชการต้นสังกัดตรวจสอบและรายงานให้ ก.ค.ศ. ทราบ

ในกรณีดังกล่าวกฎหมายได้กำหนดหลักปฏิบัติไว้ในมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องไม่คัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือนำเอาผลงานทางวิชาการของผู้อื่น หรือจ้าง วาน ใช้ผู้อื่นทำผลงานทางวิชาการ เพื่อไปใช้ในการเสนอขอปรับปรุงการกำหนดตำแหน่ง การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนวิทยฐานะหรือการให้ได้รับเงินเดือนในระดับที่สูงขึ้น การฝ่าฝืนหลักการดังกล่าวนี้ เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ร่วมดำเนินการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานของผู้อื่นโดยมิชอบหรือรับจ้างทำผลงานทางวิชาการไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ เพื่อให้ผู้อื่นนำผลงานนั้นไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

ในเรื่องการคัดลอก ลอกเลียนผลงานทางวิชาการนี้ ก.ค.ศ. เคยมีแนววินิจฉัยสรุปได้ว่า การจัดทำผลงานทางวิชาการเพื่อขอมีหรือเลื่อนวิทยฐานะ ถ้าจะมีการนำผลงานทางวิชาการของผู้อื่นมาอ้างอิงก็ต้องระบุไว้ได้ถูกต้องในเชิงอรรถ และบรรณานุกรมว่าได้มาจากแหล่งค้นคว้าที่ไหน ใครเป็นผู้แต่งหรือวิจัยซึ่งกระทำได้โดยชอบ แต่พฤติการณ์ที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้คัดลอกผลงานวิจัยของผู้อื่นประมาณ 80% โดยไม่มีการ

อ้างอิงไว้โดยชอบตามหลักการวิจัย นั้นเป็นกรณีที่เข้าองค์ประกอบตามมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 แล้ว

ดังนั้น ในกรณีที่ ก.ค.ศ. พิจารณาแล้วปรากฏว่าข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการลอกเลียนผลงานทางวิชาการและเข้าข่ายตามมาตรา 91 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้นั้นนอกจาก ก.ค.ศ. จะไม่อนุมัติให้เลื่อนวิทยฐานะสูงขึ้นแล้ว อาจเข้าข่ายกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรงด้วย จึงขอให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับการอ้างอิง แหล่งที่มาของข้อมูลให้เป็นไปตามหลักการวิจัยในการจัดทำผลงานทางวิชาการเพื่อเสนอขอมีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะด้วย

หนังสือ สำนักงาน ก.จ. ก.ท. และ ก.อบต. ที่ มท 0809.4/ว14 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2565 เรื่อง แจ้งเตือนเกี่ยวกับการประเมินผลงานข้าราชการหรือพนักงานครูและบุคลากรทางการศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเลื่อนวิทยฐานะสูงขึ้น ประเด็นการจัดทำผลงานเป็นเท็จ หรือมีการลอกเลียนผลงานหรือนำผลงานของผู้อื่นมาใช้เป็นผลงานของตน หรือมีการจ้างวานผู้อื่นทำผลงานให้ โดยผลงานที่นำมาจัดทำนั้นไม่ใช่ผลงานที่แท้จริงของตน

ด้วยปรากฏว่า ในการประเมินผลการประเมินผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ (ผลการปฏิบัติงานและผลงานทางวิชาการ) ของข้าราชการหรือพนักงานครูและบุคลากรทางการศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยื่นเสนอขอรับการประเมินผลงานเพื่อเลื่อนวิทยฐานะสูงขึ้นระดับชำนาญการพิเศษเชี่ยวชาญ หรือเชี่ยวชาญพิเศษในรอบประเมินที่ผ่านมา มีข้อสังเกตของคณะกรรมการประเมินผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ (ผลการปฏิบัติงานและผลงานทางวิชาการ) จากการตรวจประเมินผลงานทางวิชาการ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการลอกเลียนผลงานหรือนำผลงานของผู้อื่นมาใช้เป็นผลงานของตนเองหรือมีการจ้างวานผู้อื่นทำผลงานให้ โดยผลงานที่นำมาจัดทำนั้นไม่ใช่ผลงานที่แท้จริงของตนในหลายกรณี และได้มีการแจ้งให้สำนักงาน ก.จ.จ. ก.ท.จ. ก.อบต.จังหวัด และ ก.เมืองพัทยา แล้วแก่กรณี ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและพิจารณาดำเนินตามอำนาจหน้าที่แล้ว

สำนักงาน ก.จ. ก.ท. และ ก.อบต. พิจารณาแล้ว เพื่อให้การประเมินผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ (ผลการปฏิบัติงานและผลงานทางวิชาการ) ของข้าราชการหรือพนักงานครูและบุคลากรทางการศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นไปตามมาตรฐานทั่วไปและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง และป้องกันการเกิดปัญหาเกี่ยวกับการแจ้งข้อมูล เรื่อง คุณสมบัติของบุคคล เรื่อง การจัดทำผลงานเป็นเท็จ หรือมีการลอกเลียนผลงานหรือนำผลงานของผู้อื่นมาใช้เป็นผลงานของตน หรือมีการจ้างวานผู้อื่นทำผลงานให้ โดยผลงานที่นำมาจัดทำนั้นไม่ใช่ผลงานที่แท้จริงของตนซึ่งมีผลนำไปสู่การดำเนินการทางวินัยกับผู้ขอรับการประเมินผลงานเพื่อเลื่อนวิทยฐานะสูงขึ้นหรือผู้ที่เกี่ยวข้องต่อกรณีดังกล่าว จึงเห็นควรแจ้งสำนักงาน ก.จ.จ. ก.ท.จ. ก.อบต.จังหวัด ทุกจังหวัด และสำนักงาน ก.เมืองพัทยา ประชาสัมพันธ์ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และข้าราชการหรือพนักงานครูและบุคลากรทางการศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยื่นคำขอรับการประเมินผลงานเพื่อเลื่อนวิทยฐานะให้สูงขึ้นและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบและถือปฏิบัติ ดังนี้ ในการประเมินผลงานข้าราชการหรือพนักงานครูและบุคลากรทางการศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเลื่อนวิทยฐานะให้สูงขึ้น หากมีการตรวจสอบพบว่าข้าราชการหรือพนักงานครูฯ ผู้ใดแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องคุณสมบัติของบุคคล เรื่อง การจัดทำผลงานเป็นเท็จ หรือมีการลอกเลียนผลงานหรือนำผลงานของผู้อื่นมาใช้เป็นผลงานของตน หรือมีการจ้างวานผู้อื่นทำผลงานให้ โดยผลงานที่นำมาจัดทำนั้นไม่ใช่ผลงานที่แท้จริงของตนให้

นายกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสั่งระงับหรือยกเลิกการพิจารณาค่าขอรับการประเมินของข้าราชการหรือพนักงานครูฯ ผู้นั้น แล้วดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการครูหรือพนักงานครูฯ ดังกล่าว รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องตามควรแก่กรณีต่อไป ทั้งนี้ กรณีดังกล่าวจะถือเป็นความผิดวินัยร้ายแรงตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 91

บทวิเคราะห์การดำเนินการวินัยกรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

เดิมที่ข้าราชการครูได้อนุโลมใช้ข้อกำหนดด้านวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน จนกระทั่ง พ.ศ. 2540 ได้มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ จึงบังเกิดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อันเป็นแม่บทที่ทำให้ต้องมีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมมาแล้ว 3 ฉบับ แต่ในหมวดที่ 6 ว่าด้วยเรื่องวินัยและการรักษาวินัย ไม่ถูกแก้ไขไปด้วย ยังคงเนื้อหาสาระเดิม

วินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดพฤติกรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ข้อบังคับที่กำหนด เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ราชการบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของทางราชการอย่างมีประสิทธิภาพ

วินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสำคัญเป็นอันมากในการบริหารงานด้านการศึกษา เพราะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความใกล้ชิดกับผู้เรียน หากข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ไม่มีวินัย จะทำให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาอย่างไม่เต็มที่ อันจะมีผลต่อความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนซึ่งเป็นอนาคตของชาติในวันหน้า

เมื่อข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวินัยหรือปฏิบัติตามข้อกำหนดในเรื่องวินัยและการรักษาวินัย จะช่วยให้หน่วยงานทางการศึกษา ผู้บังคับบัญชาาระดับต่าง ๆ บริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ในการจัดการศึกษา ตัวข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเองก็มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานด้านการศึกษา มีความภาคภูมิใจในอาชีพ มีความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ราชการ ในที่สุดผู้เรียนก็จะได้รับการศึกษาอย่างสมบูรณ์สมเจตนารมณ์ของรัฐ

บทลงโทษ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 91 บัญญัติความผิดกรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการว่า “ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องไม่คัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือนำเอาผลงานทางวิชาการของผู้อื่น หรือจ้างวาน ให้ผู้อื่นทำผลงานทางวิชาการเพื่อไปใช้ในการเสนอขอปรับปรุงการกำหนดตำแหน่ง การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนวิทยฐานะ หรือการให้ได้รับเงินเดือนในระดับที่สูงขึ้น การฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ร่วมดำเนินการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือรับจัดทำผลงาน

ทางวิชาการไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ เพื่อให้ผู้อื่นนำผลงานนั้นไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง” (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2563, ออนไลน์)

บทลงโทษตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560 กรณีที่ตรวจพบว่าผู้ขอระบุการมีส่วนร่วมในผลงานไม่ตรงกับความเป็นจริงหรือมีพฤติกรรมส่อว่ามีการลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่น หรือนำผลงานทางวิชาการของผู้อื่น ไปใช้ในการเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการโดยอ้างว่าเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง หรือนำผลงานของตนเองในเรื่องเดียวกันไปเผยแพร่ในวารสารวิชาการมากกว่าหนึ่งฉบับ หรือคัดลอกข้อความใด ๆ จากผลงานเดิมของตนโดยไม่อ้างอิงผลงานเดิมตามหลักวิชาการ ทั้งนี้ ในลักษณะที่จะทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นผลงานใหม่ หรือละเลยหรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นหรือสิทธิมนุษยชน เพื่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น และกระทำการใด ๆ ที่เบี่ยงเบนผลการศึกษาหรือวิจัยและไม่เสนอผลงานตามความเป็นจริง ให้สถานสถาบันอุดมศึกษามีมติให้งดการพิจารณาการขอตำแหน่งทางวิชาการในครั้งนั้นและดำเนินการทางวินัยตามข้อเท็จจริงและความร้ายแรงแห่งการกระทำผิดเป็นกรณี ๆ ไป และห้ามผู้กระทำความผิดนั้นเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการมีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ไม่เกินสิบปี นับตั้งแต่วันที่สถานสถาบันอุดมศึกษามีมติ (ราชกิจจานุเบกษา, 2563, ออนไลน์)

บทลงโทษตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2563 กรณีที่ตรวจพบว่าผู้ขอระบุการมีส่วนร่วมในผลงานไม่ตรงกับความเป็นจริงหรือมีพฤติกรรมส่อว่ามีการลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่น หรือนำผลงานทางวิชาการของผู้อื่น ไปใช้ในการเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการโดยอ้างว่าเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง หรือนำผลงานของตนเองในเรื่องเดียวกันไปเผยแพร่ในวารสารวิชาการมากกว่าหนึ่งฉบับ หรือคัดลอกข้อความใด ๆ จากผลงานเดิมของตนโดยไม่อ้างอิงผลงานเดิมตามหลักวิชาการ ทั้งนี้ ในลักษณะที่จะทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นผลงานใหม่ ให้สถานสถาบันอุดมศึกษามีมติให้งดการพิจารณาการขอตำแหน่งทางวิชาการในครั้งนั้นและดำเนินการทางวินัยตามข้อเท็จจริงและความร้ายแรงแห่งการกระทำผิดเป็นกรณี ๆ ไป และห้ามผู้กระทำความผิดนั้นเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการมีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ไม่เกินสิบปีนับตั้งแต่วันที่สถานสถาบันอุดมศึกษามีมติ (ราชกิจจานุเบกษา, 2564, ออนไลน์)

บทลงโทษตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2564 กรณีที่ตรวจพบว่าผู้ขอระบุการมีส่วนร่วมในผลงานไม่ตรงกับความเป็นจริงหรือมีพฤติกรรมส่อว่ามีการลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่น สร้างข้อมูลหรือข้อเท็จจริงอันไม่มีอยู่จริง (fabrication) บิดเบือนข้อมูลหรือข้อเท็จจริง (falsification) หรือนำผลงานทางวิชาการของผู้อื่นไปใช้ในการเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการโดยอ้างว่าเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง หรือนำผลงานของตนเองในเรื่องเดียวกันไปเผยแพร่ในวารสารวิชาการมากกว่าหนึ่งฉบับ หรือคัดลอกข้อความใด ๆ จากผลงานเดิมของตนโดยไม่อ้างอิงผลงานเดิมตามหลักวิชาการ ทั้งนี้ ในลักษณะที่จะทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นผลงานใหม่ ให้สถานสถาบันอุดมศึกษามีมติให้งดการพิจารณาการขอตำแหน่งทางวิชาการในครั้งนั้นและดำเนินการทางวินัยตามข้อเท็จจริงและความร้ายแรง

แห่งการกระทำผิดเป็นกรณี ๆ ไป และห้ามผู้กระทำความผิดนั้นเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการมีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ไม่เกินสิบปี นับตั้งแต่วันที่สภาสถาบันอุดมศึกษามีมติ (ราชกิจจานุเบกษา, 2565, ออนไลน์)

บทลงโทษ ตามประกาศคณะกรรมการกลางข้าราชการและพนักงานส่วนท้องถิ่น เรื่อง มาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับการคัดเลือกเพื่อเลื่อนและแต่งตั้งข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นตำแหน่งประเภททั่วไปและประเภทวิชาการให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 โดยมีข้อเสนอแนะและข้อพึงระมัดระวังเกี่ยวกับการประเมินผลงานเพื่อเลื่อนวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาท้องถิ่น ข้อที่ 5 การคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือนำเอาผลงานทางวิชาการของผู้อื่น หรือจ้าง วาน ให้ผู้อื่นทำผลงานทางวิชาการ รวมทั้งการร่วมดำเนินการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือรับจัดทำผลงานทางวิชาการไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ เพื่อไปใช้ในการเลื่อนวิทยฐานะเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ตามมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2547 (สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น, 2563, น. ข)

ข้อกำหนดในเรื่อง **ลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ** ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2563, ออนไลน์)

มาตรา 91 วรรคหนึ่ง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง พิจารณาองค์ประกอบความผิดได้ดังนี้

1. กระทำกรอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

1.1 คัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ อันมีเจตนาให้บุคคลอื่นเข้าใจว่าผลงานนั้นตนกระทำให้ขึ้นด้วยตนเอง ดังมีลักษณะพฤติกรรม ดังต่อไปนี้

1.1.1 เป็นการคัดลอกหรือลอกเลียนเพื่อนำมาใช้ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของผลงานตนเอง

1.1.2 เป็นการคัดลอกหรือลอกเลียนโดยมีสัดส่วนเกินกว่าร้อยละ 50 ของผลงานตนเอง

1.1.3 เป็นการคัดลอกหรือลอกเลียนโดยมิได้มีการอ้างอิงตามวิธีการหรือแบบแผน ซึ่งยอมรับกัน

โดยทั่วไป

1.2 นำเอาผลงานทางวิชาการของผู้อื่นมาอ้างเป็นของตนเอง หรือนำไปใช้ในนามของตนเอง

1.3 จ้างหรือวาน หรือใช้ผู้อื่นจัดทำผลงานทางวิชาการ

2. เป็นการกระทำโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำผลงานมาเสนอขอมีหรือเลื่อนวิทยฐานะ การเลื่อนตำแหน่งหรือการได้รับเงินเดือนสูงขึ้น

คัดลอก หมายถึง ถ่ายทอด หรือดำเนินการลอก หรือนำเอาผลงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นคำต่อคำ หรือโดยถ่ายสำเนาด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ นำเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง

ลอกเลียน หมายถึง การนำข้อความ คำพูด ข้อเขียน ผลการคิดค้นที่มีอยู่แล้วมาทำขึ้นใหม่

จ้าง หมายถึง การตกลงให้บุคคลอีกคนหนึ่งรับทำของ หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้โดยมีค่าตอบแทน

วาน หมายถึง ขอให้ช่วยทำ

ใช้ หมายถึง มอบหมาย หรือออกคำสั่งให้กระทำการ

มาตรา 91 วรรคสอง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง พิจารณาองค์ประกอบความผิดได้ ดังนี้

1. ร่วมกระทำการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ
2. รับผิดชอบผลงานทางวิชาการเพื่อผู้อื่น ไม่ว่าจะมีความตอบแทนหรือไม่
3. เพื่อให้ผู้อื่นนำผลงานที่ลอกเลียนหรือคัดลอก หรือรับจัดทำนั้นไปใช้ตามความมุ่งหมายที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง

มาตรา 96 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดฝ่าฝืนข้อห้ามหรือไม่ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติทางวินัยตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ ผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิดวินัยจึงต้องได้รับโทษทางวินัยเว้นแต่มีเหตุอันควรงดโทษตามบทบัญญัติไว้ในหมวด 7

โทษทางวินัยมี 5 สถาน คือ ภาคทัณฑ์ ตัดเงินเดือน ลดขั้นเงินเดือน ปลดออก ไล่ออก ทั้งนี้ผู้ใดถูกลงโทษปลดออก ให้ผู้นั้นมีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญเสมือนว่าเป็นลาออกจากราชการ

บทวิเคราะห์องค์ประกอบความผิด กรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการ

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 91 บัญญัติความผิดกรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการว่า “ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องไม่คัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือนำเอาผลงานทางวิชาการของผู้อื่น หรือจ้าง วาน ให้ผู้อื่นทำผลงานทางวิชาการเพื่อไปใช้ในการเสนอขอปรับปรุงการกำหนดตำแหน่ง การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนวิทยฐานะ หรือการให้ได้รับเงินเดือนในระดับที่สูงขึ้น การฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ร่วมดำเนินการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือรับจัดทำผลงานทางวิชาการไม่ว่าจะมีความตอบแทนหรือไม่ เพื่อให้ผู้อื่นนำผลงานนั้นไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจึงแยกองค์ประกอบความผิดกรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการได้ดังนี้

ผู้กระทำความผิด ได้แก่

1. ข้าราชการครู หมายถึง ข้าราชการครูตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ในมาตรา 4 ว่า หมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาของรัฐ ซึ่งได้แก่ ข้าราชการครูที่ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 38 ก. คือ (1) ครูผู้ช่วย (2) ครู (3) อาจารย์ (4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (5) รองศาสตราจารย์ และ (6) ศาสตราจารย์

2. บุคลากรทางการศึกษา หมายถึง บุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ใน มาตรา 4 ว่า หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ การบริหารการศึกษา และปฏิบัติงานอื่นในหน่วยงานการศึกษา

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 38 ข (1) (2) (5) (6) และ (7) คือ (1) รองผู้อำนวยการสถานศึกษา (2) ผู้อำนวยการสถานศึกษา (3) รองอธิการบดี และ (4) อธิการบดี (4) ตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

2.2 ผู้บริหารการศึกษา ได้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 38 ข (3) และ (4) คือ (1) รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (2) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ (3) ตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

2.3 ผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ การบริหารการศึกษา และปฏิบัติงานอื่นในหน่วยงานการศึกษา ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 38 ค (1) และ (2) คือ (1) ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ (2) ตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด และ (3) ตำแหน่งของข้าราชการที่ ก.ค.ศ. นำมาใช้กำหนดให้เป็นตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

การกระทำ ได้แก่

- (1) ลอกผลงานทางวิชาการของผู้อื่น
- (2) เลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่น
- (3) ร่วมดำเนินการลอกหรือเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่น

วัตถุที่กระทำ คือ ผลงานทางวิชาการ

เหตุจูงใจ เพื่อไปใช้ในการเสนอขอการกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนวิทยฐานะ หรือการให้ได้รับเงินเดือนในระดับที่สูงขึ้น

แนวทางการนำองค์ความรู้ทางวิชาการของผู้อื่นมาใช้

สำหรับแนวทางทางการนำข้อความที่เป็นองค์ความรู้ทั้งแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยของผู้อื่นมาใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ งานวิจัย หรือผลงานทางวิชาการ มีแนวทางดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2560, น. 13-15)

1. ในกรณีที่ข้อความที่เราเขียนขึ้น เป็นองค์ความรู้หรือข้อมูลจากผู้อื่นพนธ์ท่านอื่นหรือบทความอื่นและข้อความนั้นผู้อ่านอาจจะต้องการเรียนรู้ที่มาที่ไป ให้อ้างอิงบทความเดิมไว้ด้วย

2. จากกรณีในข้อแรก ผู้เขียนควรจะต้องพยายามทวนความ (paraphrase) หรือ ย่อความ (summarize) ด้วยวาจา ลีลา และโวหารของตนเองในการเล่าองค์ความรู้นั้น ๆ ไม่ควรนำลีลาและโวหารของเดิมมาใช้ใหม่ ยกเว้นในกรณีที่การเล่าความหรือทวนความ ไม่สามารถเล่าใหม่ได้ด้วยวาจา ลีลา และโวหารใหม่ได้

3. ในบางกรณีการทวนความหรือย่อความ อาจทำให้ความหมายเปลี่ยนไป หรืออรรถรสในการอ่านเปลี่ยนไป เช่น ความเดิมเป็นร้อยกรอง ความเดิมเป็นการเล่นคำและมีความหมายหลายแง่ให้ผู้อ่านคิดหรือความเดิมประโยคคมตะ ซึ่งผู้อ่านส่วนใหญ่รู้จักดี ในกรณีดังกล่าวผู้เขียนจำเป็นต้องยกข้อความเดิมมาทั้งหมดให้ผู้เขียนใส่ข้อความเดิมไว้ภายในเครื่องหมายอัฒประกาศ พร้อมทั้งอ้างอิงข้อความเดิมด้วย

4. เมื่อเขียนบทความเสร็จทุกครั้งแล้ว ควรตรวจสอบโดยการเทียบบทความที่ตนเขียนกับบทความที่ตนใช้อ้างอิง เพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีข้อความใดที่เข้าข่ายการลอกเลียนโดยมิชอบ

5. ในการเขียนบทความ พึงหลีกเลี่ยงการอ่านจากเอกสารอ้างอิงพร้อมกับเขียนต้นฉบับบทความไปด้วย หรือคัดลอกข้อความจากที่อื่นมาแปะในต้นฉบับบทความที่กำลังเขียน ถ้าปฏิบัติตามหลักการนี้ได้โอกาสที่จะบังเอิญเขียนไปตรงกับข้อความในเอกสารอ้างอิงจนเข้าข่าย plagiarism จะเป็นไปได้ยาก ในกรณีที่ผู้เขียนยังไม่แน่ใจว่าข้อความที่ตนเขียนนั้น ซ้ำกับข้อความที่ผู้อื่นเขียนก่อนหน้านี้หรือไม่เหมาะสมหรือไม่ ผู้เขียนอาจจะตรวจสอบโดยโปรแกรมตรวจสอบ plagiarism ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องตลาดได้บางวารสาร

6. ในกรณีที่บทความต้นฉบับที่ผู้เขียนต้องการนำมาอ้างอิงเป็นความที่ตนเขียนเอง หรือข้อความที่ผู้เขียนต้องการเขียนนั้น ผู้เขียนได้เคยเขียนลงบทความอื่นมาแล้ว เพื่อหลีกเลี่ยงข้อกล่าวหาการลอกเลียนตนเองโดยมิชอบ (self-plagiarism) ให้ผู้เขียนพึงปฏิบัติต่อข้อเขียนของตนดังเป็นข้อเขียนของบุคคลอื่น กล่าวโดยย่อคือมีการทวนความหรือย่อความและการอ้างอิงอย่างเหมาะสม

7. การที่ส่งบทความมีข้อความเหมือนกันนั้น ในตัวเองมิได้เป็นการ plagiarism ไปโดยอัตโนมัติหรือการที่ทำการอ้างอิงแล้ว ก็มีใช่เป็นการปฏิเสธว่าข้อความดังกล่าวมิใช่ plagiarism โดยสิ้นเชิง ผู้พิจารณาควรพิจารณาหลักการและเหตุผลและแนวทางปฏิบัติทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นโดยรวม

8. หลักการข้างต้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกรณีของรูปภาพหรือข้อมูลอย่างอื่นได้ด้วย ในกรณีของรูปภาพหรือตารางแสดงข้อมูล ถ้ามีการเผยแพร่ซ้ำจะต้องขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนและมีการอ้างอิงอย่างเหมาะสมด้วย

การอ้างอิง (Citation) และเอกสารอ้างอิง (Reference)

เอกสารอ้างอิง (Reference) หมายความว่า สิ่งที่ใช้อ้างอิงเพื่อสนับสนุนข้อมูล ความเห็น ข้อความ หรือข้อสรุป ที่ผู้พิมพ์เขียนไว้ในงานวิชาการหรืองานวิจัย เอกสารอ้างอิงนี้อาจจะเป็นสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ เช่น ตำรา บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความจากวารสารทั้งวารสารวิจัยและวารสารทั่วไป ข่าวจากหนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ ข้อกฎหมาย เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2560, น. 16)

แนวปฏิบัติในการอ้างอิงผลงาน

สำหรับแนวทางปฏิบัติในการอ้างอิงผลงาน มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2560, น. 16-17)

1. เมื่อผู้พิมพ์คิดว่าข้อความที่ตนเขียนนั้นต้องการเอกสารสนับสนุนผู้พิมพ์ควรที่จะเลือกเอกสารที่เหมาะสมที่สุด มาใช้เพื่อสนับสนุนข้อความนั้น
2. ผู้พิมพ์ต้องอ่านเอกสารที่ตนจะใช้เป็นเอกสารอ้างอิงก่อนเสมอ
3. ไม่ควรอ้างอิงแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (เช่น เว็บไซต์ หนังสือ ตำรา เป็นต้น) หรือบทความทบทวนวรรณกรรม (Review Article) แต่ควรอ้างอิงจากเอกสารที่เป็นนิพนธ์ต้นฉบับ (Original Article)
4. ควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็นอย่างเหมาะสม ไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่มากเกินไปจนพรวดเพื่อ

5. ไม่ควรนำบทคัดย่อ (abstract) มาเป็นเอกสารอ้างอิง
6. การอ้างอิงเอกสารที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์แต่ได้รับการตอบรับการตีพิมพ์จากวารสารนั้น ๆ แล้วควรระบุไว้ว่าเป็น “in press” หรือ “forthcoming” ผู้นิพนธ์ควรได้รับคำยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรในการอ้างอิงเอกสารชนิดนี้และจะต้องตรวจสอบด้วยว่าเอกสารนั้นได้รับการตอบรับให้ตีพิมพ์จริง
7. การอ้างอิงเอกสารที่ไม่ได้รับการตีพิมพ์ แต่เป็นเอกสารที่ได้เคยส่งเพื่อพิจารณาการตีพิมพ์ (Submitted) หรือ การอ้างอิงข้อมูลที่ไม่เคยส่งตีพิมพ์ ควรระบุไว้ว่าเป็น “Unpublished data” หรือ “Unpublished observations” และควรได้รับคำยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรด้วย อย่างไรก็ตามควรใช้การอ้างอิงเอกสารชนิดนี้อย่างระมัดระวังและใช้ในกรณีที่จำเป็นเท่านั้น เนื่องจากไม่สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ นอกจากนี้ผู้ที่อยู่ในฐานะผู้ประเมินผลงาน (Peer Reviewer) ไม่ควรนำต้นฉบับบทความที่บรรณาธิการส่งมาให้พิจารณาไปใช้อ้างอิงจนกว่าบทความนั้นจะได้รับการตีพิมพ์เรียบร้อยแล้ว
8. ควรหลีกเลี่ยงการอ้างอิงจากการพูดคุยส่วนตัว (Personal Communication) นอกเสียจากว่าข้อมูลนั้นไม่สามารถหาได้จากแหล่งอื่นแล้วเท่านั้น ในกรณีเช่นนี้ควรระบุชื่อและวันเวลาของผู้ที่พูดคุยไว้ในวงเล็บ ทั้งนี้ควรตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและได้รับคำยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรด้วย
9. เมื่อผู้นิพนธ์ได้ทำการทวนความ (Paraphrase) หรือย่อความ (Summarize) มาจากบทความอื่นไม่ว่าจะเป็นบทความของตนเองหรือบทความของผู้อื่นก็ตาม ผู้นิพนธ์ควรที่จะอ้างอิงเอกสารต้นฉบับนั้นไว้ด้วย
10. ผู้นิพนธ์ต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิงทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหา
11. ผู้นิพนธ์ไม่ควรใช้บทความที่ถูกถอดถอน (Retracted Publication) ออกไปแล้วมาเป็นเอกสารอ้างอิง ยกเว้นข้อความที่ต้องการการสนับสนุนนั้นเป็นข้อความที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถอดถอนซึ่งในกรณีเช่นนี้ควรระบุไว้ใน เอกสารอ้างอิงด้วยว่าเป็นเอกสารที่ได้ถูกถอดถอนออกไปแล้ว

บทวิเคราะห์หลักเกณฑ์การเขียนผลงานทางวิชาการที่ถูกต้อง ไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์และไม่เป็นการลอกเลียนผลงานทางวิชาการ ตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา และคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด

การคัด ลอก เลียน หรืออ้างอิงงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นอันอาจจะเข้าข่ายกวนการละเมิดลิขสิทธิ์ตามมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 จะต้องเป็นการกระทำแก่งานอันมีลิขสิทธิ์บางตอนตามสมควร และมีการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น

ศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ว่า “แม้จำเลยที่ 1 จะคัด ลอก หรือเลียนงานวรรณกรรมของโจทก์จำนวนประมาณ 30 หน้า จากจำนวนทั้งหมด ประมาณ 150 หน้า อันถือได้ว่าเป็นงานบางตอน แต่การนำงานอันมีลิขสิทธิ์ของโจทก์มาบางตอนดังกล่าวล้วนเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาสาระที่สำคัญ และมีปริมาณงานเป็นจำนวนมาก จึงถือได้ว่าเป็นการคัดลอก หรือเลียนงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นเกินสมควร

การอ้างอิงต้องอ้างอิงไว้ในส่วนของผลงานทางวิชาการในส่วนที่นำมาจากตำราหรือเอกสารวิชาการอื่น ลำพังแต่การอ้างอิงไว้ในบรรณานุกรมท้ายผลงานทางวิชาการ อาจไม่เพียงพอ

ศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ว่า หนังสือ “กลยุทธ์ในการฝึกอบรม” ของจำเลยที่ 1 เป็นหนังสือ คำอธิบายเกี่ยวกับการฝึกอบรมขนาด 8 หน้าที่ จำเลยที่ 1 สามารถที่จะแสดงการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ของโจทก์ได้อยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการทำเชิงอรรถหรือกล่าวถึงเจ้าของลิขสิทธิ์ เมื่อจำเลยที่ 1 นำข้อความของงานนั้นมาเขียนไว้ในหนังสือของจำเลยที่ 1 ดังที่จำเลยที่ 1 ได้กระทำแล้วในส่วนอื่นๆ ของหนังสือดังกล่าว การที่จำเลยที่ 1 เพียงแต่อ้างอิงถึงชื่อโจทก์และบุคคลอื่นพร้อมงานเขียนรวม 26 รายการ ไว้ในหัวข้อเอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม ผู้อ่านย่อมไม่สามารถที่จะทราบได้ว่าข้อความส่วนใดของงานดังกล่าวเป็นงานเขียนของโจทก์ซึ่งจำเลยที่ 1 คัดลอกมา จึงยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะถือได้ว่าเป็นการรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ของโจทก์ อันจะถือได้ว่าการกระทำของจำเลยที่ 1 เข้าข่ายกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 33 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1908/2546) (ค้นหาคำพิพากษาศาลฎีกา, 2563, ออนไลน์)

ผลงานทางวิชาการที่ “อ้างอิง” ไม่ถูกต้องถือเป็นการ “ลอกเลียน”

คดีปกครองตัวอย่าง คือ กรณีที่ผู้ยื่นขอเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการเป็นรองศาสตราจารย์โดยเสนอผลงานในประเภท “ตำรา หรือ หนังสือ” ซึ่งเป็นผลงานทางวิชาการในลักษณะของการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย และได้มีการอ้างอิงหนังสือต้นฉบับไว้ในบรรณานุกรม โดยมีรายละเอียดดังนี้ (ณัฐพล สือสิงหนาท, 2558, น. 1-3)

คดีนี้มีประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น อาทิเช่น (1) การจัดทำผลงานทางวิชาการในลักษณะดังกล่าวจะถือเป็นการเสนอผลงานเพื่อใช้เลื่อนตำแหน่งทางวิชาการได้หรือไม่ (2) การจัดทำผลงานทางวิชาการประเภทตำราหรือหนังสือที่มีคุณภาพดีที่ถูกต้องนั้นควรต้องมีการจัดทำและอ้างอิงในลักษณะใด และ (3) ผลจากการจัดทำหรืออ้างอิงไม่ถูกต้องจะส่งผลต่อการเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนตำแหน่งอย่างไร

ข้อเท็จจริงในคดีนี้เกิดขึ้นจากผู้ฟ้องคดีซึ่งเป็นข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ได้เสนอผลงานทางวิชาการเพื่อขอเลื่อนตำแหน่งเป็นรองศาสตราจารย์ โดยผลงานทางวิชาการที่เสนอเป็นเอกสารประเภทตำรา หนังสือ ชื่อเรื่อง วัสดุอุตสาหกรรม โดยระบุชื่อผู้ฟ้องคดีเป็นผู้เรียบเรียง ร่วมกับบุคคลอื่น ซึ่งผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) ได้พิจารณาตรวจสอบแล้วเห็นว่า เนื้อหาดำราหนังสือของผู้ฟ้องคดีส่วนใหญ่แปลมาจากต้นฉบับหนังสือ Principles of Materials Science and Engineering ของ William F. Smith แบบคำต่อคำในหลายบทและมีการนำรูปประกอบมาใช้เป็นจำนวนมากโดยไม่มีการอ้างอิง จึงมีมติว่าการแปลหนังสือโดยไม่ได้มีการอ้างอิงถือว่าขาดจริยธรรมทางวิชาการ และผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3 (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา) เห็นว่า กรณีดังกล่าวถือเป็นการลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นไปใช้ในการเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการโดยปกปิดว่าเป็นผลงานของตนเอง หากปรากฏหลักฐานชัดเจนให้ดำเนินการลงโทษทางวินัยตามมาตรการที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย (ก.ม.) (ปัจจุบัน คือ คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) กำหนด

ต่อมาผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ได้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบหาข้อเท็จจริง และผลปรากฏว่า กรณีของผู้ฟ้องคดีไม่ใช่เป็นการแปลโดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ จึงถือเป็นการลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นหรือนำผลงานทางวิชาการของผู้อื่นไปใช้ เป็นการกระทำที่ขาดจริยธรรมและไม่เหมาะสมที่จะได้รับการพิจารณาแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ และสมควรถูกลงโทษทางวินัย จึงมีมติให้งดการพิจารณาขอตำแหน่งทางวิชาการของ

ผู้ฟ้องคดี และห้ามผู้ฟ้องคดีเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการเป็นเวลา 3 ปี นับจากวันที่มีมติและให้อธิการบดีดำเนินการทางวินัยแก่ผู้ฟ้องคดีตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าคำสั่งดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากเคยมีกรณีผู้เสนอผลงานอ้างอิงในบรรณานุกรมก็เพียงพอที่จะถือเป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลแล้ว และการห้ามเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการเป็นเวลา 3 ปี เป็นมาตรการลงโทษที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ ยังไม่ได้ให้โอกาสผู้ฟ้องคดีได้ชี้แจงหรือโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน ตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

จึงยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ขอให้ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาเพิกถอนมติของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1

การที่ผู้ฟ้องคดีเสนอผลงานทางวิชาการประเภทตำรา โดยแปลเอกสารจากต้นฉบับและอ้างอิงต้นฉบับเฉพาะในบรรณานุกรมเป็นการเสนอผลงานทางวิชาการที่ถูกต้อง หรือไม่

ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า การที่ผู้ฟ้องคดีเสนอผลงานทางวิชาการประเภทตำรา หนังสือ ชื่อเรื่อง วัสดุอุตสาหกรรม โดยเป็นเจ้าของผลงานร้อยละ 90 และยอมรับว่า เนื้อหาส่วนใหญ่แปลมาจากหนังสือชื่อ Principles of Materials Science and Engineering ของ William F. Smith แต่ได้เพิ่มเนื้อหาบางส่วนและได้อ้างอิงหนังสือดังกล่าวไว้ในบรรณานุกรมแล้วนั้น เมื่อเป็นการเสนอผลงานทางวิชาการประเภทตำรา มิได้เสนอเป็นการแปลแต่กลับเพียงแต่อ้างอิงไว้ในบรรณานุกรม ทั้ง ๆ ที่ผู้ฟ้องคดีเป็นผู้มีความรู้และดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ควรทราบดีอยู่แล้วว่าการอ้างอิงในผลงานทางวิชาการประเภทตำรา ซึ่งมีใช้เอกสารประกอบการสอนนั้นต้องอ้างอิงตามหลักสากลทั่วไปซึ่งมี 3 วิธี คือ เิงอรธ Quotation และบรรณานุกรม และต้องทำทุกวิธี ดังนั้น การกระทำของผู้ฟ้องคดีจึงไม่ถูกต้องและถือเป็นการลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่น โดยปกปิดว่าเป็นผลงานของตนเอง ส่วนกรณีของผู้เสนอผลงานทางวิชาการรายอื่นนั้นเมื่อเป็นการเสนอผลงานในลักษณะเอกสารประกอบการสอนไม่ใช่ตำรา การอ้างอิงในบรรณานุกรมก็เพียงพอที่จะถือเป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลแล้ว (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 200/2556)

บทสรุป

แนวทางการดำเนินการทางวินัย กรณีการลอกเลียนผลงานทางวิชาการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ องค์ประกอบความผิด กรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 90 บัญญัติความผิดกรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการว่า “ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องไม่คัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือนำเอาผลงานทางวิชาการของผู้อื่น หรือจ้าง วาน ให้ผู้อื่นทำผลงานทางวิชาการเพื่อไปใช้ในการเสนอขอปรับปรุงการกำหนดตำแหน่ง การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนวิทยฐานะ หรือการให้ได้รับเงินเดือนในระดับที่สูงขึ้น การฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรงข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ร่วมดำเนินการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือรับจัดทำผลงาน

ทางวิชาการไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ เพื่อให้ผู้อื่นนำผลงานนั้นไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจึงแยกองค์ประกอบความผิดกรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการได้ดังนี้

ผู้กระทำความผิด ได้แก่

1. **ข้าราชการครู** หมายถึง ข้าราชการครูตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ในมาตรา 4 ว่า หมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาของรัฐ ซึ่งได้แก่ ข้าราชการครูที่ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 38 ก. คือ (1) ครูผู้ช่วย (2) ครู (3) อาจารย์ (4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (5) รองศาสตราจารย์ และ (6) ศาสตราจารย์

2. **บุคลากรทางการศึกษา** หมายถึง บุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ใน มาตรา 4 ว่า หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ การบริหารการศึกษา และปฏิบัติงานอื่นในหน่วยงานการศึกษา

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 38 ข (1) (2) (5) (6) และ (7) คือ (1) รองผู้อำนวยการสถานศึกษา (2) ผู้อำนวยการสถานศึกษา (3) รองอธิการบดี และ (4) อธิการบดี (5) ตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

2.2 ผู้บริหารการศึกษา ได้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 38 ข (3) และ (4) คือ (1) รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (2) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ (3) ตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

2.3 ผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ การบริหารการศึกษา และปฏิบัติงานอื่นในหน่วยงานการศึกษา ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 38 ค (1) และ (2) คือ (1) ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ (2) ตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด และ (3) ตำแหน่งของข้าราชการที่ ก.ค.ศ. นำมาใช้กำหนดให้เป็นตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

การกระทำ ได้แก่ ลอกผลงานทางวิชาการของผู้อื่น เลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่น และร่วมดำเนินการลอกหรือเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่น

วัตถุประสงค์ที่กระทำ คือ ผลงานทางวิชาการ

เหตุจูงใจ เพื่อไปใช้ในการเสนอขอการกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนวิทยฐานะ หรือการให้ได้รับเงินเดือนในระดับที่สูงขึ้น

มาตรา 91 วรรคหนึ่ง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง พิจารณาองค์ประกอบความผิดได้ดังนี้

1. กระทำอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

1.1 คัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ อันมีเจตนาให้บุคคลอื่นเข้าใจว่าผลงานนั้นตนกระทำขึ้นด้วยตนเอง ดังมีลักษณะพฤติกรรม ดังต่อไปนี้

- 1.1.1 เป็นการคัดลอกหรือลอกเลียนเพื่อนำมาใช้ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญของผลงานตนเอง
- 1.1.2 เป็นการคัดลอกหรือลอกเลียนโดยมีสัดส่วนเกินกว่าร้อยละ 50 ของผลงานตนเอง
- 1.1.3 เป็นการคัดลอกหรือลอกเลียนโดยมิได้มีการอ้างอิงตามวิธีการหรือแบบแผน ซึ่งยอมรับกัน

โดยทั่วไป

- 1.2 นำเอาผลงานทางวิชาการของผู้อื่นมาอ้างเป็นของตนเอง หรือนำไปใช้ในนามของตนเอง
- 1.3 อ้างหรือวาน หรือใช้ผู้อื่นจัดทำผลงานทางวิชาการ

2. เป็นการกระทำโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำผลงานมาเสนอขอมีหรือเลื่อนวิทยฐานะ การเลื่อนตำแหน่งหรือการได้รับเงินเดือนสูงขึ้น

คัดลอก หมายถึง ถ่ายทอด หรือดำเนินการลอก หรือนำเอาผลงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นคำต่อคำ หรือโดยถ่ายสำเนาด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ นำเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง

ลอกเลียน หมายถึง การนำข้อความ คำพูด ข้อเขียน ผลการคิดค้นที่มีอยู่แล้วมาทำขึ้นใหม่

อ้าง หมายถึง การตกลงให้บุคคลอีกคนหนึ่งรับทำของ หรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้โดยมีค่าตอบแทน

วาน หมายถึง ขอให้ช่วยทำ

ใช้ หมายถึง มอบหมาย หรือออกคำสั่งให้กระทำการ

มาตรา 91 วรรคสอง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง พิจารณาองค์ประกอบความผิดได้ ดังนี้

1. ร่วมกระทำการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ
2. รับจัดทำผลงานทางวิชาการเพื่อผู้อื่น ไม่ว่าจะมีความตอบแทนหรือไม่
3. เพื่อให้ผู้อื่นนำผลงานที่ลอกเลียนหรือคัดลอก หรือรับจัดทำนั้นไปใช้ตามความมุ่งหมายที่กำหนดตาม

วรรคหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

การลอกเลียนผลงานทางวิชาการมีตั้งแต่พฤติกรรมไม่รุนแรงจนถึงพฤติกรรมที่รุนแรง ซึ่งตามประกาศคณะกรรมการกลางข้าราชการและพนักงานส่วนท้องถิ่น เรื่อง มาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับการคัดเลือกเพื่อเลื่อนและแต่งตั้งข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นตำแหน่งประเภททั่วไปและประเภทวิชาการให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 โดยมีข้อเสนอแนะและข้อพึงระมัดระวังเกี่ยวกับการประเมินผลงานเพื่อเลื่อนวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาท้องถิ่น ข้อที่ 5 การคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือนำเอาผลงานทางวิชาการของผู้อื่น หรืออ้าง วาน ให้ผู้อื่นทำผลงานทางวิชาการ รวมทั้งการร่วมดำเนินการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือรับจัดทำผลงานทางวิชาการไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ เพื่อไปใช้ในการเลื่อนวิทยฐานะเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ตามมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ซึ่งสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแหล่งที่หล่อหลอมเจตคติและค่านิยม คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนที่จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ หากไม่มีการปรับแก้หรือให้ความสำคัญตั้งแต่แรกเริ่ม อาจจะเป็นปัญหาที่ลุกลามไปสู่การพัฒนา

สู่การทุจริตรูปแบบอื่น ๆ เป็นปัญหาการทำลายความน่าเชื่อถือของผลงานทางวิชาการที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศรวมถึงอาจส่งผลไปสู่การเสื่อมถอยของสังคมในมิติอื่น ๆ อย่างร้ายแรง

ดังนั้นสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับปัญหาการลอกเลียนผลงานทางวิชาการและกำหนดเป็นนโยบายของสถานศึกษา ในการจัดการกับปัญหาดังกล่าว โดยในปัจจุบันหลายสถานศึกษามีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และฐานข้อมูลที่นิยมใช้ในการตรวจจับการคัดลอกผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยไม่มีการอ้างอิง ได้แก่ eTBLAST, CopyCat (NECTEC) และระบบอักษรวิสุทธิ์ ซึ่งพัฒนาโดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการตรวจสอบการลอกเลียนวรรณกรรมด้วยระบบนี้เป็นจำนวนมากกว่า 96 แห่งทั่วประเทศ เป็นต้น (กุลวดี ปุณทริกโกทก, 2561, น. 18-19) นอกจากนี้แล้วสถานศึกษาควรจัดฝึกอบรม จัดทำคู่มือ ให้ความรู้แก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ถึงรูปแบบและวิธีการจัดทำผลงานทางวิชาการที่ถูกต้องโดยไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์และการลอกเลียนผลงานทางวิชาการของบุคคลอื่น เพื่อเป็นการสร้างเจตคติและค่านิยมที่ถูกต้องให้กับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา อันจะเป็นการสร้างนักวิชาการทางการศึกษาที่ประกอบด้วยทักษะ ความรู้ ความสามารถ มีเจตคติและค่านิยมที่ยึดถือคุณธรรมและจริยธรรม จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการศึกษาของประเทศให้สามารถยกระดับทัดเทียมนานาชาติได้ต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กุลวดี ปุณทริกโกทก. (2561). การอ้างอิงผลงานทางวิชาการ. *วารสารกฎหมายมหาวิทยาลัยมหิดล*, 1(1), น. 18-19.
- ค้นหาคำพิพากษาศาลฎีกา. (2563). *คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1908/2546*. สืบค้นจาก <https://deka.in.th/view-110887.html>.
- ณัฐพล ลือสิงหนาท. (2563). “ผลงานทางวิชาการที่อ้างอิงไม่ถูกต้อง” ถือเป็นการ “ลอกเลียน”. สืบค้นจาก http://admincourt.go.th/ADMINCOURT/site/09illustration_list-61.html?page=09illustration_list-61&start=25&rowperpage=25.
- บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2563). *การคัดลอกผลงานทางวิชาการ ผลงานวิจัยสิ่งพิมพ์วิทยานิพนธ์ (Academic Plagiarism) “ประเด็นที่เราควรตระหนัก”*. สืบค้นจาก www.grad.chula.ac.th > download > files > Plagiarism, 1-18.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2563). ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560. สืบค้นจาก www.ratchakitcha.soc.go.th > DATA > PDF > 2560.
- _____. (2564). ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2563. สืบค้นจาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2563/E/147/T_0020.PDF.

- _____. (2565). ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2563. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th> > DATA > PDF.
- สมศีล ฌานวัชระ. (2554). “การอ้างอิงหรือพาดพิงทางวิชาการต้องซื่อสัตย์” ใน พระพรหมคุณาภรณ์. นักวิชาการเทศ-ไทย หาคำมาให้แน่ ใช่แค่คิดเอา. กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- สำนักงาน ก.จ. ก.ท. และ ก.อบต.. (2565). แจ้งเตือนเกี่ยวกับการประเมินผลงานข้าราชการหรือพนักงานครูและบุคลากรทางการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเลื่อนวิทยฐานะสูงขึ้น ประเด็นการจัดทำผลงาน เป็นเท็จ หรือมีการลอกเลียนผลงานหรือนำผลงานของผู้อื่นมาใช้เป็นผลงานของตน หรือมีการจ้างวาน ผู้อื่นทำผลงานให้ โดยผลงานที่นำมาจัดทำนั้นไม่ใช่ผลงานที่แท้จริงของตน. สืบค้นจาก http://www.dla.go.th/upload/document/type2/2022/3/27066_1_1647501426928.pdf.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10. (2563). ความผิดวินัยกรณีลอกเลียนผลงานทางวิชาการ. สืบค้นจาก www.sesa10.go.th > sesa10> data > aug54.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2563). พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547. สืบค้นจาก web.krisdika.go.th > law> law2 > A48-20 9999-update.
- สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. (2563ก). พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542. สืบค้นจาก <http://www.dla.go.th/servlet/TemplateOrganizeServlet?organize=lomd>.
- _____. (2563ข). ประกาศคณะกรรมการกลางข้าราชการและพนักงานส่วนท้องถิ่น เรื่อง มาตรฐานทั่วไป เกี่ยวกับการคัดเลือกเพื่อเลื่อนและแต่งตั้งข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นตำแหน่งประเภททั่วไปและ ประเภทวิชาการให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2562. สืบค้นจาก <http://www.local.moi.go.th/newweb2019/web/home>.
- _____. (2563ค). ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น เรื่อง กำหนดมาตรฐาน กลางการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. สืบค้นจาก <http://www.local.moi.go.th/newweb2019/web/department/detail/13>.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2563). การจ้างทำผลงานทางวิชาการ การ รับจ้างทำผลงานทางวิชาการและการคัดลอกผลงานทางวิชาการ เป็นความผิดวินัยร้ายแรง. สืบค้นจาก https://otepc.go.th/th/content_page/item/2732-2019-08-09-06-46-50.html.
- _____. (2563). ข้อกำหนดวินัย และการดำเนินการทางวินัย การอุทธรณ์ และการร้องทุกข์ของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. (2560). คู่มือมาตรฐานการเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานทาง วิชาการ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *ผลการประชุม ก.ค.ศ. ครั้งที่ 1/2556*. สืบค้นจาก

http://personnel.obec.go.th/personnel/index.php?option=com_content&view=article&id=395:2013-01-30-02-58-00&catid=13:2011-08-11-05-13-55.

Hengki Wijaya, and Kara Eliazbeth Gruber. (2018). Ethics perspective and regulation of plagiarism in Higher Education. *International Journal of Humanities and Innovation (UHI)*, 1(1), pp. 17-25.

MacLennan, H. (2018). Student Perceptions of Plagiarism Avoidance Competencies: An Action Research Case Study. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 18(1), pp. 58-74.

Manjet Kaur Mehar Singh, and Malini Ganapathy. (2018). Understanding Plagiarism from the Lens of First Year Tertiary Level Students. *Pertanika J. Soc. Sci. & Hum*, 26(T), pp. 159-177.

ผู้เขียนบทความ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และ ดร.วิกานดา ชัยรัตน์ อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา อีเมล Dr.settawat@gmail.com

กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทาน
เฉลิมพระเกียรติสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

EDUCATIONAL MANAGEMENT STRATEGIES BY INTEGRATING THE PHILOSOPHY OF
SUFFICIENCY ECONOMY TO IMPROVE THE QUALITY OF LIFE OF ETHNIC GROUP
STUDENTS OF MUTTHAYOM PHRACHATAN CHALOEMPHRAKIAT
SCHOOL, SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 37

ธิดา เสมอใจ

THIDA SAMERJAI

โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ

MUTTHAYOM PHRACHATAN CHALOEMPHRAKIAT SCHOOL

จังหวัดน่าน

NAN PROVINCE

Received: March 17, 2022

Revised: May 20, 2022

Accepted: February 14, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 ดำเนินการ 4 ขั้นตอน กลุ่มตัวอย่าง มีผลการวิจัย พบว่า 1. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความต้องการบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ในระดับมากที่สุดและเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 2. กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ มี 7 กลยุทธ์หลัก 19 กลยุทธ์ย่อย 88 รายการ 3. โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติปฏิบัติตามรายการของกลยุทธ์ฯ ในระดับมากที่สุดทุกกลยุทธ์ 4. ผลการประเมินกลยุทธ์ พบว่า 4.1 นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์มีคุณภาพชีวิตหลังการใช้กลยุทธ์ฯ สูงกว่าก่อนการใช้กลยุทธ์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อกลยุทธ์ฯ อยู่ในระดับมากที่สุด 4.3 สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนมีผลงานเป็นที่ประจักษ์และได้รับรางวัลในระดับชาติ

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ เศรษฐกิจพอเพียง

ABSTRACT

This research aims to create the educational management strategies by integrating the philosophy of sufficiency economy to improve the quality of life of ethnic group students of Mutthayom Phrarachatan Chaloemphrakiat School, Secondary Education Service Area Office Area 37 in four steps. The results of the research found that 1. School administrators, Teachers, Educational personnel and the Board of Basic Education Institution have a need for educational administration by integrating the Sufficiency Economy Philosophy in order to raise the quality of life of ethnic group students at the highest level and to meet certain criteria. 2. Educational administration strategies by integrating the philosophy of sufficiency economy to improve the quality of life of ethnic group students consist of 7 main strategies, 19 sub-strategies and 88 lists. 3. The Mutthayom Phrarachatan Chaloemphrakiat School has followed the strategy list at the highest level of every strategy. 4. The results of the strategy evaluation found that 4.1 Ethnic group students have quality of life, after applying the strategy, higher than before using the strategy with a statistical significance at the .01 level. 4.2 School administrators, Teachers, Educational Personnel, the Board of Basic Education Institutions, the students' parents, and students were satisfied with the strategy at the highest level. 4.3 Educational institutions, school administrators, Teachers and students have outstanding achievements and have won national awards.

Keywords: Quality of Life, Ethnic Group Students, Sufficiency Economy

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีบทบัญญัติในเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในมาตรา 54 ว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ ตามความถนัดของตน มาตรา 55 รัฐต้องดำเนินการเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสุขภาพ มาตรา 71 รัฐส่งเสริมและพัฒนากิจการส่งเสริมสุขภาพเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรงและมีจิตใจที่เข้มแข็ง (ราชกิจจานุเบกษา, 2560, น. 13) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศโดยมุ่งพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่เป็นธรรม มีความเหลื่อมล้ำน้อย พัฒนาค้นไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นพลเมืองที่มีวินัย ตื่นรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต มีความรู้ มีทักษะและทัศนคติที่เป็นค่านิยมที่ดี มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ มีความเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณ มีจิตสาธารณะและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ความเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียนและพลเมืองโลก รวมทั้งการยึดหลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดบูรณาการอย่างสมเหตุสมผล มีความพอประมาณและมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี มุ่งการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ สร้างโอกาสและมีที่ยืนให้กับทุกคนในสังคมได้ดำเนินชีวิตที่มีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560, น. 5)

โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 เป็นโรงเรียนในโครงการพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี) พระองค์ทรงมีพระราชดำริ ให้ก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน เพื่อให้เยาวชน นักเรียนในพื้นที่ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ซึ่งมีนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์เข้ารับการศึกษา จำนวน 7 ชนกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพื้นเมือง กลุ่มไทลื้อ กลุ่มขมุ กลุ่มลัวะ กลุ่มเหาะ กลุ่มถิ่นและกลุ่มม้ง มีภูมิลำเนาในถิ่นกันดารและอยู่บนพื้นที่ภูเขาสูงอยู่ห่างไกลจากโรงเรียน การเดินทางมาโรงเรียนมีความลำบากไม่สามารถเดินทางไปกลับได้ในวันเดียว อีกทั้งผู้ปกครองนักเรียนมีฐานะยากจน เป็นเหตุให้นักเรียนขาดเรียนบ่อยส่งผลกระทบต่อความสำเร็จการศึกษา ด้วยเหตุดังกล่าวโรงเรียนจึงได้รับอนุญาตและประกาศให้เป็นโรงเรียนประจำพักนอน โดยโรงเรียนได้จัดที่พักนอนและอาหารให้แก่แก่นักเรียนทุกคนระหว่างภาคเรียน เป็นการจัดให้นักเรียนได้รับความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษา จากการอยู่ร่วมกันของนักเรียน 7 กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีและภาษาที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดปัญหาหลาย จากการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ ปีการศึกษา 2560 พบว่า คุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ (ธิดา เสมอใจ, 2560, น. 94) ซึ่งคุณภาพชีวิตของนักเรียนในมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนานักเรียนโดยองค์รวม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องดำเนินการเสริมสร้างเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้สูงขึ้น เพื่อให้ นักเรียนไม่สร้างความทุกข์ ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น ไม่ทำให้คุณงามความดีของตนเองและผู้อื่นเสียหายหรือทำลายไป ให้เป็นชีวิตที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ เป็นชีวิตที่มีอาชีพเป็นหลักฐาน มีความสมบูรณ์ด้วยสุขภาพกายและสุขภาพจิต สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ มีอาชีพที่เหมาะสม สามารถพัฒนาตนเองได้เต็มขีดความสามารถ มีความพอใจในสภาพที่ตนเป็น เป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและเป็นไปในทางที่ชอบ (วิภาพร มาพบสุข, 2545, น. 49-50)

ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 เห็นถึงความสำคัญดังกล่าว จึงได้พัฒนากลยุทธ์หาแนวทางในการดำเนินการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ให้สูงขึ้น ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ในการบริหารจัดการที่ดีจึงจะทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ ดังนั้นจึงได้ศึกษาและพัฒนากลยุทธ์ในการบริหารจัดการศึกษา โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 เพื่อให้ได้กลยุทธ์ในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ให้สูงขึ้น ทำให้นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์มีพัฒนาการด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์และจิตใจ รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม สามารถปรับตัวได้และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีความรู้ ความสามารถและความพร้อมในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37
2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37
3. เพื่อทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37
4. เพื่อประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

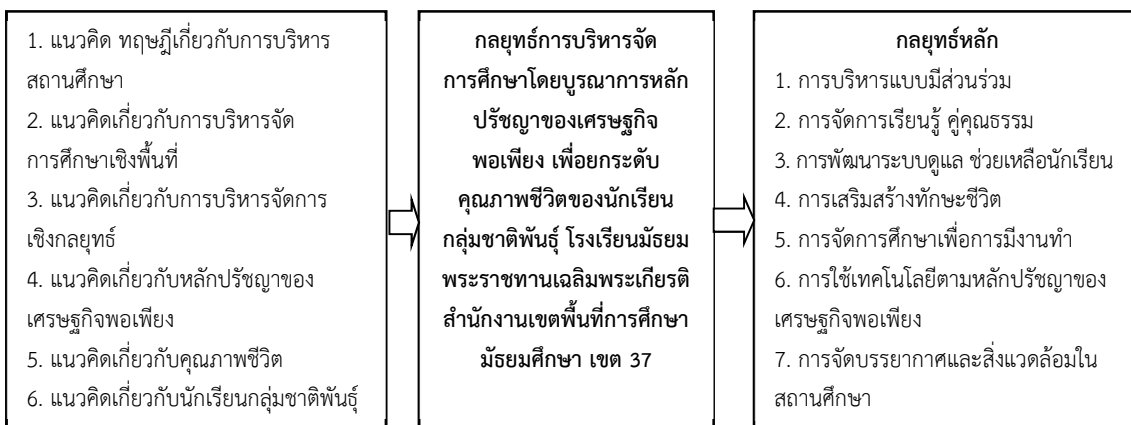
ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและนักเรียน รวม 759 คน จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 55 คน
2. กลุ่มผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียน จำนวน 704 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและนักเรียน รวม 407 คน รวม 322 คน

1. กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 51 คน
2. กลุ่มผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียน จำนวน 542 คน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) ดำเนินการ 4 ตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 ดำเนินการ 3 ส่วนประกอบด้วยดังนี้

1. การสังเคราะห์องค์ประกอบและรายการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

2. การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

3. การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นองค์ประกอบและรายการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 ดำเนินการ 4 ส่วน ประกอบด้วย

1. การยกร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

2. การตรวจสอบร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

3. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

4. การสร้างคู่มือดำเนินการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 ดำเนินการ 2 ส่วนประกอบด้วย

1. การประเมินคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

2. การประเมินระดับการปฏิบัติในการดำเนินงานกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดย

บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 ดำเนินการ 5 ส่วน ประกอบด้วย

1. การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างก่อนกับหลังการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

2. การประเมินความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาที่มีต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

3. การประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

4. การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีต่อการบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

5. การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งเป็น 7 ด้าน คือ 1. การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 2. การจัดการเรียนรู้คุณธรรม 3. การคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ 4. การเสริมสร้างทักษะชีวิตนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ 5. การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ 6. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ และ 7. การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา รวม 93 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.32 - 0.89 ค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.91- 0.97

2. แบบประเมินความเหมาะสมคู่มือดำเนินงานการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 13 ข้อ

3. แบบสอบถามคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 32 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.23 - 0.76 มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95

4. แบบวัดความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 88 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.36 - 0.89 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

5. แบบวัดความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 19 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง ตั้งแต่ 0.23 - 0.81 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95

6. แบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.23 - 0.85 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index : PNI_{modified}) และการทดสอบ t-test

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารจัดการสถานศึกษา โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 ภาพรวม

องค์ประกอบ	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม	3.30	0.39	4.51	0.42
องค์ประกอบที่ 2 การจัดการเรียนรู้คุณธรรม	3.00	0.47	4.59	0.53
องค์ประกอบที่ 3 การคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์	2.91	0.63	4.71	0.54
องค์ประกอบที่ 4 การเสริมสร้างทักษะชีวิตนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์	2.51	0.52	4.61	0.61
องค์ประกอบที่ 5 การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์	2.80	0.62	4.64	0.51
องค์ประกอบที่ 6 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเสริมสร้าง คุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์	2.75	0.72	4.64	0.36
องค์ประกอบที่ 7 การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา	2.93	0.63	4.69	0.38
เฉลี่ยรวม	2.89	0.59	4.63	0.44

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความคิดว่าสภาพปัจจุบันมีการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลาง องค์ประกอบที่มีการปฏิบัติในระดับสูงสุดคือ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนองค์ประกอบที่มีการปฏิบัติต่ำสุดคือ

องค์ประกอบที่ 4 การเสริมสร้างทักษะชีวิตนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบที่มีสภาพที่พึงประสงค์สูงสุดคือ องค์ประกอบที่ 3 การคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบที่พึงประสงค์ในระดับต่ำสุดคือ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์

การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์	D	I	PNI Modified	ลำดับ
องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม	3.30	4.51	0.37	7
องค์ประกอบที่ 2 การจัดการเรียนรู้คุณธรรม	3.00	4.59	0.53	6
องค์ประกอบที่ 3 การคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์	2.91	4.71	0.62	4
องค์ประกอบที่ 4 การเสริมสร้างทักษะชีวิตนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์	2.51	4.61	0.84	1
องค์ประกอบที่ 5 การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์	2.80	4.64	0.66	3
องค์ประกอบที่ 6 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์	2.75	4.64	0.69	2
องค์ประกอบที่ 7 การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา	2.93	4.69	0.60	5
เฉลี่ยรวม	2.89	4.63	0.60	

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาพรวมความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเท่ากับ 0.60 องค์ประกอบที่ 4 การเสริมสร้างทักษะชีวิตนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์มีค่าความต้องการจำเป็นมีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด ส่วนองค์ประกอบที่มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นต่ำสุดคือ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ($PNI_{modified} = 0.37$)

3. ผลการสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 พบว่า มี 7 กลยุทธ์หลัก คือกลยุทธ์หลักที่ 1 การเสริมสร้างทักษะชีวิตนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลยุทธ์หลักที่ 2 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลยุทธ์หลักที่ 3 การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลยุทธ์หลักที่ 4 การคุ้มครองและช่วยเหลือ

นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ กลยุทธ์หลักที่ 5 การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา กลยุทธ์หลักที่ 6 การจัดการเรียนรู้คู่คุณธรรม กลยุทธ์หลักที่ 7 การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และ 19 กลยุทธ์ย่อย 88 รายการ

4. คู่มือดำเนินงานการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

5. ผลการประเมินระดับการปฏิบัติตามกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติตามกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต

กลยุทธ์หลัก	ระดับการปฏิบัติ (n=51)		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
กลยุทธ์หลักที่ 1 การเสริมสร้างทักษะชีวิตนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์	4.58	0.47	มากที่สุด
กลยุทธ์หลักที่ 2 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์	4.54	0.49	มากที่สุด
กลยุทธ์หลักที่ 3 การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์	4.60	0.53	มากที่สุด
	4.65	0.42	มากที่สุด
กลยุทธ์หลักที่ 4 การคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์	4.51	0.59	มากที่สุด
	4.60	0.53	มากที่สุด
กลยุทธ์หลักที่ 5 การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา	4.64	0.42	มากที่สุด
กลยุทธ์หลักที่ 6 การจัดการเรียนรู้คู่คุณธรรม			มากที่สุด
กลยุทธ์หลักที่ 7 การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม			
รวมเฉลี่ย	4.59	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษาและ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเห็นว่าการดำเนินงานตามกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 อยู่ในระดับมากที่สุดทุกกลยุทธ์

4. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 ระหว่างการทดลอง พบว่า มีการปรับปรุงพัฒนาโดยปรับข้อความในรายการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำและข้ออื่น ๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสม เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสิ้น 34 รายการ

5. ผลการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างก่อนกับหลังการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างก่อนกับหลังการใช้กลยุทธ์ การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์

การทดสอบ	n	$\bar{x}$	S.D.	t	df	p(Sig)
ก่อนการใช้กลยุทธ์ฯ	271	3.45	0.41	53.86	270	0.00
หลังการใช้กลยุทธ์ฯ	271	4.57	0.39			

$p < .01$

จากตารางที่ 4 พบว่า คุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์หลังการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 สูงกว่าก่อนการใช้กลยุทธ์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 พบว่า

6.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 อยู่ในระดับมากที่สุด

6.2 จากการดำเนินการตามกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 พบว่า สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนมีผลงานเป็นที่ประจักษ์และได้รับรางวัลในระดับชาติ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดและค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็นเท่ากับ 0.41 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในการสังเคราะห์กลยุทธ์ฯ ผู้วิจัยร่วมกับ

คณะครู ได้สังเคราะห์เอกสาร แนวคิดของนักวิชาการ นักการศึกษา ทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำรายการที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ได้จริง รวมทั้งรายการที่มีการปฏิบัติในระดับต่ำมาเป็นรายการของกลยุทธ์ฯ เมื่อนำไปสร้างเป็นแบบสอบถามครูผู้สอน บุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน พบว่ามีการปฏิบัติตามข้อคำถามที่สร้างขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพที่พึงประสงค์ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นว่ามีค่าประสิทธิผลในระดับมากที่สุด ซึ่งให้เห็นว่าครูผู้สอน บุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนมีความต้องการปฏิบัติตามรายการมาก เมื่อวิเคราะห์ค่าดัชนีความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI) จึงได้ค่าที่สูง (PNI=0.60) แสดงให้เห็นว่ารายการที่สังเคราะห์มาเป็นรายการสู่ปฏิบัติเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติต้องการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับอภินิทชัย แกระหัน (2562) ที่ได้พัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมากทุกด้าน สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการสร้างกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 ได้กลยุทธ์หลัก 7 กลยุทธ์ กลยุทธ์ย่อย 19 กลยุทธ์ มีรายปฏิบัติ 88 รายการ มีผลการประเมินความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.73, S.D.=0.44) และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด($\bar{X}$ =4.67, S.D.=0.56) ทั้งนี้เป็นเพราะการสร้างกลยุทธ์ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นแหล่งข้อมูลจากแนวคิดการบริหารจัดการศึกษา ที่เป็นแนวคิดสมัยใหม่ที่ได้รับการยอมรับจากนักการศึกษาอย่างกว้างขวางและมีความหลากหลาย รวมถึงการเน้นให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์การพัฒนานักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์สู่ไทยแลนด์ 4.0 การคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษาและนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์อย่างแท้จริง พร้อมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาร่วมสังเคราะห์ เพื่อนำมากำหนดเป็นรายการปฏิบัติ อันจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานจริงเกิดความสะดวกในการปฏิบัติ ทำให้การดำเนินงานตามกลยุทธ์เกิดประสิทธิผลสูง อีกทั้งได้นำร่างกลยุทธ์ไปจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการพัฒนากลยุทธ์และด้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ข้อคิดเห็นในการปรับปรุงกลยุทธ์ฯ ให้มีความสมบูรณ์และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับเสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2555) ที่กล่าวว่า การสนทนากลุ่มเป็นรูปแบบหนึ่งของการประเมินทางการศึกษา คือ การวิพากษ์ วิจารณ์ทางการศึกษาโดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นวิธีที่นิยมใช้และมีความเชื่อถือได้เป็นการค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือหรือยังไม่แน่ชัด การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสรุปความรู้ในศาสตร์สาขานั้น ๆ หรือในวิชาชีพนั้นเป็นอย่างดีเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ สอดคล้องกับเก็กนกน เอื้อวงศ์และพิชิต ฤทธิ์จรูญ (2556) ที่ว่าการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการรวบรวมข้อมูลการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลหรือแนวทางในการนำไปปฏิบัติที่ถูกต้องตามศาสตร์นั้น ๆ อย่างแท้จริง

3. ผลการทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 พบว่า

3.1 ในภาพรวม ครู บุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษา มีความคิดเห็นว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุดทุกกลยุทธ์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการในการสร้างกลยุทธ์ มีการดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการโดยผู้วิจัยได้นำรายการของกลยุทธ์ มาสร้างเป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารจัดการ สถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่ม ชาติพันธุ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์จัดลำดับความต้องการจำเป็น โดยคัดเลือกรายการที่มีค่าความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) สูงกว่า 0.35 ขึ้นไปนำมาใช้เป็นรายการของกลยุทธ์ ส่งผลให้การดำเนินงานตามกลยุทธ์ เป็นไปอย่าง เป็นกระบวนการ สามารถปรับประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีและความต้องการของผู้เรียน สอดรับกับ บริบทของโรงเรียน ชุมชนและท้องถิ่น ทำให้เกิดประสิทธิผลในทางปฏิบัติ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพิสมัย ขวัญมา (2562, น. 242-246) ที่ได้ทำการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สร้างขึ้นมีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

3.2 ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ ระหว่างการทดลอง พบว่า มีการปรับปรุงพัฒนาโดยปรับข้อความในรายการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำและข้ออื่น ๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสม เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสิ้น 34 รายการ แสดงให้เห็นว่า ผู้วิจัย มีกระบวนการดำเนินการวิจัยเป็นไปตามระเบียบวิธีของการวิจัยและพัฒนาโดยใช้การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญสามารถ นำมาเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อใช้ในการปรับปรุงพัฒนากลยุทธ์ ได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับคอนราดและ วิลสัน (Conrad and Wilson, 1985, p. 112) ที่อธิบายว่าการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญเป็นรูปแบบหนึ่งของการ ประเมินทางการศึกษา คือ การวิพากษ์วิจารณ์ทางการศึกษาโดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นวิธีที่นิยมใช้และมีความ เชื่อถือได้เพราะถือว่าการตัดสินใจโดยกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ในศาสตร์สาขานั้น ๆ หรือในวิชาชีพนั้นเป็นอย่างดี เป็นสิ่งที่ยอมรับได้และยังสอดคล้องกับโยธิน ศรีโสภะ (2550, น. 116) ที่อธิบายว่าการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญว่า เป็น วิธีการประเมินรูปแบบหนึ่งของการประเมินเชิงธรรมชาติตามแนวคิดของไอสนอร์ (Eisner, 1997) ซึ่งมีความเชื่อ ว่าการรู้ทันสิ่งต่าง ๆ เป็นคุณลักษณะพื้นฐานของผู้ทรงคุณวุฒิ การให้ความสำคัญกับผู้รู้หรือผู้ทรงคุณวุฒิในการใช้ วิเคราะห์ วิเคราะห์อย่างลึกซึ้งในประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่นำขึ้นมาให้พิจารณา ซึ่งไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ วัตถุประสงค์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องใด ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่มีประสิทธิภาพหรือความเหมาะสมของสิ่งที่ประเมินเน้น ผลที่เน้นความเฉพาะทาง มีความจำเป็นต้องมีความละเอียดอ่อน ลึกซึ้งและอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูงมาวินิจฉัย เนื่องจากไม่สามารถวัดคุณค่าได้จากเครื่องมือวัดใด ๆ นอกจากการใช้วิธีการของของผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น ดังนั้น การใช้วิธีสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญที่ผู้วิจัยใช้ในการปรับปรุงพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิม

พระเกียรติ ครั้งนี้ จึงได้ข้อมูลและสารสนเทศสำคัญและนำมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนากลยุทธ์ฯ เพื่อใช้ทดลอง ต่อเนื่องในช่วงเวลาที่สอง ส่งผลให้เกิดความสมบูรณ์และมีประสิทธิผลตามที่ปรากฏ สอดคล้องกับแฮสคินส์ (Haskins, 2004, p. 131) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียนนักศึกษาผลการวิจัย พบว่า 1. ปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียนนักศึกษา มี 8 ด้านคือ ด้านสังคม ด้านการเรียน ด้านการจัดดูแลช่วยเหลือ ด้านอาชีพ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านทักษะชีวิต ด้านการมีส่วนร่วม และด้านเทคโนโลยี 2. ผลการประชุมสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) พบว่า ปัจจัยทั้ง 8 ด้านมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียน นักศึกษาในระดับมาก

4. ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ พบว่า

4.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความพึงพอใจที่มีต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 37 อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.64$, S.D.=0.51) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานในการยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการสนองตอบความต้องการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์มีความรู้และเกิดทักษะที่เหมาะสม พัฒนาศักยภาพเข้าสู่สังคมและดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับผลการวิจัยของฐิติวัฒน์ พัฒนเจริญ (2558, น. 172) ที่ได้ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า ครู บุคลากรมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด

4.2 ผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.69$, S.D.=0.62) เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดที่ผู้วิจัยกำหนด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้ปกครองนักเรียนได้เห็นและรับรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดี ภายในโรงเรียนหลายประการเกี่ยวกับการดำเนินการยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งด้านด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธ์ทางสังคมและด้านสภาพแวดล้อม เป็นที่ชื่นชมของผู้ปกครองและชุมชน ที่โรงเรียนทำให้นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นที่คาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน ดังนั้นผู้ปกครองนักเรียนจึงมีความพึงพอใจต่อกลยุทธ์ฯ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของกล้า ทองขาวและนคร ดังคะ พิภพ (2558, น. 180) ที่อธิบายว่า การบริหารจัดการศึกษาเชิงพื้นที่หรือการจัดการศึกษาที่ยึดพื้นที่เป็นฐาน เป็นแนวความคิดในการค้นหาแนวทางการปฏิบัติเพื่อการปฏิรูปการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการพัฒนาของพื้นที่ และท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

4.3 นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.59) เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ได้เห็นผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ทำให้นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ดำเนินชีวิตภายในโรงเรียนและที่บ้านอย่างมีความสุข ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ มีความสมบูรณ์ด้วยสุขภาพกายและสุขภาพจิต สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ พัฒนาตนเองได้เต็มขีดความสามารถ อีกทั้งในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนทำให้นักเรียนได้รับรางวัลเหรียญทองจากการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนในระดับชาติ นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในผลที่เกิดขึ้น เกิดความเชื่อมั่นในสถานศึกษาที่ตนเองศึกษา ส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกลยุทธ์ฯ ในระดับมากที่สุด

4.4 ผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินงานตามกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37 พบว่า สถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ได้รับรางวัลในระดับชาติ โดยเฉพาะโรงเรียนได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร และได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศ แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ครูได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 กิจกรรมแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ได้รับรางวัลชนะเลิศ การแข่งขันทักษะภาษาไทยของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถือเป็นรางวัลที่เป็นเกียรติสูงสุดโรงเรียน เป็นความภูมิใจและเป็นความดีงามของโรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งรางวัลดังกล่าวเป็นรางวัลที่ได้มาด้วยพลังการขับเคลื่อนกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่เกิดจากความต้องการร่วมกันของผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นกลยุทธ์ที่มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการเข้ากับรายการของกลยุทธ์ทำให้นำไปใช้ได้เหมาะสมกับบริบทและสภาวะแวดล้อมของสถานศึกษา ถูกต้องหลักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้เกี่ยวข้องมีแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจน ส่งผลให้นักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถปรับตัวได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี เป็นผู้ที่ดีคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาอื่น ๆ สามารถนำกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยอาจให้ครูบุคลากร คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการสังเคราะห์รายละเอียด

ของกลยุทธ์ย่อย รายการและกิจกรรมที่สถานศึกษาต้องปฏิบัติเพิ่มเติม แล้วปรับใช้ในการเสริมจุดเด่น พัฒนาจุดด้อย ของงานแต่ละด้านได้ อันจะช่วยให้การยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 สถานศึกษาอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกันสามารถประยุกต์ใช้กลยุทธ์ฯ นี้ ในการสนับสนุนช่วยเหลือ ให้ข้อเสนอแนะ เป็นที่ปรึกษาในการยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนได้ ซึ่งจะส่งผลให้การยกระดับคุณภาพ ชีวิตของนักเรียนเกิดประสิทธิผลได้อีกทางหนึ่ง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำรงไว้ซึ่งคุณภาพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์

2.1 ควรมีการประเมินผลการดำเนินงานการยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียน มัธยมพระราชมานเฉลิมพระเกียรติ เพื่อให้เห็นจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุง พัฒนาการ ยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ให้สูงขึ้น

2.2 ควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อนำผลจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้สู่การพัฒนาวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการ ยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประสิทธิผลและเกิดความยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยม พระราชมานเฉลิมพระเกียรติ ว่ามีปัจจัยอะไรบ้าง เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปพัฒนาปัจจัยดังกล่าว อันเป็นการพัฒนา คุณภาพชีวิตนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างถูกต้อง

3.2 ควรพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ สู่การเป็นเด็กไทยยุค 4.0 คือให้มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรม มีทักษะในการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ มีทักษะการเป็น ผู้ประกอบการ ปรับตัวได้ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีคุณธรรมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กล้า ทองขาว และนคร ดังคะพิภพ. (2558). “การบริหารจัดการการศึกษาเชิงพื้นที่” สารานุกรมการศึกษาร่วม สมัย เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในโอกาสพระชมมา 5 รอบ 2 เมษายน 2558”. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- เก็จกนก เอื้อวงศ์และพิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2556). “หน่วยที่ 2 วิจัยวิจัยทางการบริหารการศึกษา”, ใน ประมวลสาระ ชูติวิชา 23721 การวิจัยทางการบริหารการศึกษา (หน่วยที่ 1-5 น. 2-15 ถึง 2-118). นนทบุรี: สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฐิติวัจน์ พัฒน์เจริญ. (2558). รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงของทหารกองประจำการสังกัดกองทัพบก. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัย ราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์).
- ธิดา เสมอใจ. (2560). คุณภาพชีวิตของนักเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมัธยมพระราชมานเฉลิมพระเกียรติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 37. น่าน: โรงเรียนมัธยมพระราชมานเฉลิมพระเกียรติ.

- พิสมัย ขวัญมา. (2562). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- โยธิน ศรีโสภ. (2550). การพัฒนาระบบการประเมินผลด้วยวิธีคุณภาพสำหรับคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ.
(วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560 ก). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก วันที่ 6 เมษายน 2560.
- วิภาพร มาพบสุข. (2545). การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- สำนักงานกฤษฎีกา. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564).
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2555). หลักการบริหารการศึกษา : ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา.
กรุงเทพฯ: พี.เอ.อีฟวิ่ง.
- อภินันท์ชัย แกระหัน. (2562). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 -2579).
(วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).
- Conrad, C. F. and Wilson, R. F. (1985). *Academic Program Review*. Washington, D.C.: Kogan Page.
- Eisner, C. (1997). *Children's Quality of Life Measures*. Retrieved 1 February 2019, from
<https://adc.bmj.com/content/77/4/350.short>.
- Haskins. D.E. (2004). *Quality of Student Life and its Impact on Retention in a Higher Education
Institution*. (Doctoral dissertation Tennessee State University).

ผู้เขียนบทความ

คุณธิตา เสมอใจ ครูโรงเรียนมัธยมพระราชทานเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน อีเมล
human.journal@nrru.ac.th

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ด้วยฐานข้อมูลเชิงพื้นที่

THE MANAGEMENT OF WATER RESOURCES IN LARGE RICE FIELDS MAKLUEAMAI
SUBDISTRICT, SUNG NOEN DISTRICT, NAKHONRATCHASIMA
WITH A SPATIAL DATADASE

ต้อง พันธุ์งาม

TONG PHANNGAM

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES, NAKHON RATCHASIMA RAJABHAT UNIVERSITY

จังหวัดนครราชสีมา

NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

Received: June 6, 2022

Revised: September 13, 2022

Accepted: February 14, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. จัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่และรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินกลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา และ 2. วิเคราะห์ปริมาณการใช้น้ำเพื่อการผลิตข้าวอย่างเหมาะสมตามสภาพกายภาพด้านพื้นที่ในระดับแปลงร่วมกับเกษตรกรต้นแบบ วิจัยดำเนินการวิจัยโดยรวบรวมและสร้างฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินในการวิเคราะห์ปริมาณการใช้น้ำเพื่อการผลิตข้าวอย่างเหมาะสมตามสภาพกายภาพด้านพื้นที่ในระดับแปลงร่วมกับเกษตรกรต้นแบบ ผลการวิจัยพบว่า ได้ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่และรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินกลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีการออกสำรวจ และเก็บค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ในพื้นที่จริงได้ฐานข้อมูลในรูปแบบฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ และฐานข้อมูลเชิงคุณลักษณะ จำนวน 10 ชั้นข้อมูล และการประยุกต์เทคโนโลยีระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับการวิเคราะห์หาค่าปริมาณน้ำในแปลงนาตามลักษณะทางกายภาพและเขตการส่งน้ำของชลประทาน คือ 1. เขตพื้นที่ของแปลงนาด้านบนถนนมิตรภาพ หรือนาที่ลุ่มน้ำลำตะคอง (โซน A) อยู่ในเขตพื้นที่การชลประทานของลำตะคอง มีเกษตรกรทั้งหมดตามโครงการ มีจำนวน 34 แปลง มีพื้นที่ประมาณ 320.19 ไร่ มีความต้องการปริมาณน้ำเพื่อการเพาะปลูกระดับความสูง 5 เซนติเมตร โดยใช้เครื่องสูบน้ำขนาด 2 นิ้ว จะใช้เวลาประมาณ 10 ชั่วโมง และต้องใช้ปริมาณน้ำรวมทั้งหมดประมาณ 25,614.80 ลูกบาศก์เมตร 2. เขตพื้นที่ของแปลงนาด้านล่างของถนนมิตรภาพ หรือนาที่ลุ่มอ่างซับประดู่ และมีบางพื้นที่เป็นที่ดอน (โซน B) อยู่ในเขตพื้นที่การส่งน้ำของอ่างซับประดู่ มีเกษตรกรทั้งหมดตาม

โครงการ มีจำนวน 61 แปลง มีพื้นที่ประมาณ 653.74 ไร่ มีความต้องการปริมาณน้ำเพื่อการเพาะปลูกระดับความสูง 5 เซนติเมตร โดยใช้เครื่องสูบน้ำขนาด 2 นิ้ว จะใช้เวลาประมาณ 10 ชั่วโมง และต้องใช้ปริมาณน้ำรวมทั้งหมดประมาณ 52,299.20 ลูกบาศก์เมตร และ 3. เขตพื้นที่ของแปลงนาด้านทางโซนพื้นที่ทางด้านทิศใต้ของตำบลทางไปภูเขา หรือนาที่โคก (โซน C) ซึ่งไม่ได้อยู่ในเขตพื้นที่การส่งน้ำของอ่างซับประดู่ มีเกษตรกรทั้งหมดตามโครงการ มีจำนวน 1 แปลง มีพื้นที่ประมาณ 11.73 ไร่ มีความต้องการปริมาณน้ำเพื่อการเพาะปลูกระดับความสูง 5 เซนติเมตร โดยใช้เครื่องสูบน้ำขนาด 2 นิ้ว จะใช้เวลาประมาณ 10 ชั่วโมง และต้องใช้ปริมาณน้ำรวมทั้งหมดประมาณ 938.40 ลูกบาศก์เมตร

คำสำคัญ: การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ ข้อมูลบริบทของพื้นที่ การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ABSTRACT

This research article aims to 1. to establish a spatial database and land use model for the large rice field group, Maklua Mai Sub-district, Sung Noen District, Nakhon Ratchasima Province, and 2. analyze the appropriate amount of water for rice production according to the physical condition of the area at the joint plot level with model farmers. Research method was conducted by collecting and creating a spatial database on land use to analyze water use for rice production appropriately according to the physical condition of the area at the plot level together with the model farmers. The results of the research showed that; 1. spatial databases and land use patterns of large plots of rice fields. Maklua Mai Subdistrict, Sung Noen District, Nakhon Ratchasima Province have a survey and can store geographic coordinates in the real area in a database in the form of a spatial database and feature-oriented database of 10 data layers. An application of geographic information system technology for the determination of water content in rice fields was in accordance with physical characteristics and irrigation water delivery zones namely 1. the area of the rice field above Mittraphap Road Or the fields in the Lam Ta Khong Basin (Zone A) in the irrigation area of Lam Ta Khong. There were all farmers according to the project, there were 34 plots, with an area of approximately 320.19 rai, with a need for water for cultivation at a height of 5 centimeters, using a 2-inch water pump, it takes about 10 hours, and the total amount of water is approx. 25,614.80 cubic meters. 2. The area of the rice field at the bottom of Mittraphap Road or paddy fields and there are some areas where upland (zone B) is in the water delivery area of the Subpradu Reservoir. There are all farmers according to the project, totaling 61 plots, with an area of approximately 653.74 rai, with a need for water for cultivation at a height of 5 centimeters using a 2-inch water pump. It takes about 10 hours and requires a total amount of water approximately 52,299.20 cubic meters, and 3. the area of the rice field on the southern side of the

Sub-District, or the Khok field (Zone C), which is not in the water delivery area of the Sub Pradu Reservoir. There are all farmers according to the project, there is 1 plot, with an area of approximately 11.73 rai, with a need for water for cultivation at a height of 5 centimeters, using a 2-inch pump, it takes about 10 hours and requires a total amount of water approximately 938.40 cubic meters.

Keywords: Water Resource Management, Spatial Database, Area Context, Land Use

บทนำ

ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่เพาะปลูกข้าว อยู่ประมาณ 16.06 ตารางกิโลเมตร หรือ 10,036.84 ไร่ (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2558) ทั้งยังมีลักษณะภูมิประเทศที่ค่อนข้างจะแตกต่างกัน คือมีความลาดชันพื้นที่ของตำบลมะเกลือใหม่ด้านทางตอนใต้บริเวณบ้านทุ่งสะแบง บ้านวะภูแก้ว และบ้านดงมะไฟ มีระดับความสูงประมาณ 500-700 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง (รทก.) ซึ่งเป็นภูมิประเทศแบบที่ราบสูงและมีความลาดชันค่อนข้างมาก การใช้ประโยชน์ที่ดินเหมาะสมกับการปลูกไม้ผลไม่ยืนต้น เช่น ปลูกต้นมะขาม ต้นมะม่วง และกาแฟ เป็นต้น พื้นที่ของตำบลมะเกลือใหม่ทางตอนกลางบริเวณบ้านใหม่สันติ และบ้านโคกสว่าง มีระดับความสูงประมาณ 300-500 เมตร ซึ่งเป็นภูมิประเทศลูกคลื่นลอนชัน เป็นที่ดอน การใช้ประโยชน์ที่ดินเหมาะสมกับการปลูกพืชไร่ เช่น ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกอ้อย เป็นต้น และพื้นที่ของตำบลมะเกลือใหม่ทางตอนบนบริเวณบ้านมะเกลือใหม่ บ้านอ่างแก้ว บ้านริมคลองพัฒนา และบ้านบุโสน ที่ติดกับถนนมิตรภาพ มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 200-300 เมตร ซึ่งเป็นภูมิประเทศแบบที่ราบลุ่ม การใช้ประโยชน์ที่ดินเหมาะสมกับการทำนา เช่น การปลูกข้าว พืชผักสวนครัวทั่วไป เป็นต้น ส่วนลักษณะลมฟ้าอากาศของตำบลมะเกลือใหม่ จะมีฤดูกาลคล้ายคลึงกับพื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดนครราชสีมา มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปีทางตอนบนของตำบลมะเกลือใหม่อยู่ประมาณ 800-900 มิลลิเมตรต่อปี และทางตอนใต้ของตำบลอยู่ที่ 900-1,000 มิลลิเมตร มีแหล่งน้ำที่สำคัญ คือ อ่างเก็บน้ำซับประดู่ อยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของตำบลมะเกลือใหม่ และมีผู้นำกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาแปลงใหญ่ ตำบลมะเกลือใหม่ มีศักยภาพในการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ซึ่งเกษตรกรในตำบลมะเกลือใหม่มีความพร้อม และมีการรวมกลุ่มกันอย่างชัดเจน แต่สมาชิกส่วนใหญ่ยังมิได้นำเอาองค์ความรู้ด้านข้อมูลเชิงพื้นที่ด้านกายภาพ ทั้งจากสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ประกอบการผลิตโดยเฉพาะปัจจัยหลักที่สำคัญของการทำนาปลูกข้าว จึงเป็นกิจกรรมด้านการเพาะปลูกแบบดั้งเดิมคือการรอปริมาณน้ำฝนเพียงอย่างเดียว ทำให้ขาดประสิทธิภาพการผลิตข้าว มีค่าใช้จ่ายต้นทุนที่มากขึ้นเนื่องด้วยการขาดองค์ความรู้ด้านข้อมูลเชิงพื้นที่ด้านกายภาพที่เหมาะสม

การบริหารจัดการน้ำทั้งประเทศจำเป็นต้องดำเนินการในระดับลุ่มน้ำและครอบคลุมทุกลุ่มน้ำ ในประเทศตั้งแต่พื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ โดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ซึ่งได้มีนักวิจัยหลายท่านได้ทำการศึกษา อาทิเช่น การจัดการความรู้กำหนดทางเลือกการปลูกข้าวของเกษตรกรในพื้นที่ภัยแล้ง กรณีศึกษาเกษตรกรตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ประยุกต์ใช้กระบวนการจัดการความรู้ในการกำหนด

ทางเลือกในการปลูกข้าวและวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไขที่อาจเกี่ยวข้องกับการนำทางเลือกสู่การปฏิบัติในพื้นที่แหล่งแก่งของเกษตรกร ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดประชุมกลุ่มย่อยกับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวและผู้เกี่ยวข้องรวมทั้งการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องและจัดประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเป็นทางเลือกที่ชุมชนร่วมกันคัดเลือกสู่การปฏิบัติการทดสอบและติดตามประเมินผล มีผู้เกี่ยวข้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน และการสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาฐานข้อมูลความรู้ และการส่งเสริมตลาดเกษตรอินทรีย์ โดยมีนโยบายและยุทธศาสตร์รัฐเป็นเงื่อนไขสำคัญ (เกศศดา สิทธิสันติกุล และคณะ, 2558) และมีการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อแสดงและจัดทำแผนที่เขตการปลูกพืชเศรษฐกิจบางชนิดบริเวณหนองหารหลวง จังหวัดสกลนคร โดยการนำเข้าสู่ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Land use) ข้อนทับกับข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม THEOS สร้างแผนที่แสดงพื้นที่การปลูกพืชเศรษฐกิจและคำนวณขนาดพื้นที่สำหรับการวางแผนการใช้ประโยชน์ (ภูวดล โดยดี และสุภาพร แหวะสอน, 2558) และการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง อำเภอบึงอภัย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ในการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรม ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นเกษตรกรจากกลุ่มประชาชนผู้ใช้น้ำชลประทานเขื่อนลำพระเพลิง มีกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน (กรรณสิทธิ์ สะและน้อย, 2560) การบริหารจัดการน้ำไม่ได้เป็นปัญหาเฉพาะประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นกับหลายประเทศ เนื่องจากปริมาณของทรัพยากรน้ำ ส่วนทางกลับความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การสร้างแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เช่น การสร้างเขื่อนทำได้ยากขึ้นเนื่องจากต้องคำนึงต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ ความคุ้มค่า ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการก่อสร้าง การพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจ แต่ขาดการวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรน้ำขาดการคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงเกิดขึ้นกับประเทศไทยบ่อยครั้ง (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2544) การปรับตัวของเกษตรกรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การสร้างความมั่นคงทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการน้ำและเร่งแก้ไขวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อมเกษตรกรสามารถนำไปใช้เพื่อรับมือและปรับตัว จากปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแล้ว แนวทางการรับมือและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อระบบนิเวศเกษตรในระดับชาตินับว่ามีความสำคัญอย่างมาก (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2560)

ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ด้านกายภาพ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงพื้นที่ เชื่อมโยงและผสมผสานข้อมูล ทั้งข้อมูลเชิงพื้นที่ ข้อมูลเชิงบรรยาย สามารถดัดแปลงแก้ไข วิเคราะห์ แสดงผลการวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล เพื่อให้เห็นมิติและความสัมพันธ์ด้านพื้นที่ของข้อมูล ซึ่งมีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจปัญหาและประกอบการตัดสินใจในการวางแผนเชิงพื้นที่โดยเฉพาะสำหรับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อส่งเสริมการเกษตรแบบนาแปลงใหญ่ ในพื้นที่อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เพื่อหาศักยภาพของพื้นที่สำหรับกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยการกำหนดปัจจัยต่าง ๆ ให้ค่าน้ำหนัก (Weighting) แก่พื้นที่ตามระดับข้อจำกัด กล่าวคือ ถ้ามีข้อจำกัดมากก็ให้ค่าน้ำหนักต่ำ ถ้ามีข้อจำกัดน้อยก็ให้ค่าน้ำหนักสูง ผลรวมของค่าน้ำหนักทั้งหมดของแต่ละปัจจัยในพื้นที่หนึ่ง ๆ จะบ่งชี้ถึงศักยภาพในพื้นที่นั้น ๆ หากพื้นที่มีค่าน้ำหนักสูงก็แสดงให้เห็น

เห็นว่าพื้นที่นั้นมีศักยภาพในการใช้ประโยชน์สูง ควรจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ก่อนพื้นที่ที่มีค่าน้ำหนักรอง ๆ ตามลำดับ เป็นต้น (ชรัตน์ มงคลสวัสดิ์ และคณะ, 2549)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นควรมีฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ด้านกายภาพเพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาพื้นที่เพื่อการเกษตรเริ่มต้นตั้งแต่การสำรวจพื้นที่ เพื่อให้รู้ได้ทันทีว่า พื้นที่ไหนเป็นเช่นไร จากนั้นก็สามารถคำนวณต้นทุนในด้านอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวกับกับบริบทด้านพื้นที่ เพิ่มเติมการทำเกษตรแบบสมัยใหม่ เปลี่ยนแปลงกิจกรรมด้านการเพาะปลูกมากกว่าเกษตรแบบดั้งเดิม ที่สามารถลดต้นทุนการผลิต ภายใต้สถานการณ์ภัยจากธรรมชาติที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ โดยนำเอาเทคโนโลยีระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System) มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial data) กับข้อมูลเชิงบรรยายหรือในด้านสังคม (Attribute data) ได้แก่ รวบรวม และจัดทำฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการของภาครัฐ ลดผลกระทบการบริหารจัดการน้ำด้านการเกษตร และการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและบริบทของพื้นที่ การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหามา ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ในหรือนอกเขตชลประทาน พื้นที่ที่ติดต่อกับแหล่งน้ำสาธารณะให้มีความเหมาะสมตามลักษณะทางกายภาพด้านพื้นที่ ลดต้นทุนเพิ่มรายได้ สร้างความมั่นคง มั่งคั่ง ที่นำไปสู่ความยั่งยืนของกลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่และรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน กลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อวิเคราะห์ปริมาณการใช้น้ำเพื่อการผลิตข้าวอย่างเหมาะสมตามสภาพกายภาพด้านพื้นที่ในระดับแปลงร่วมกับเกษตรกรต้นแบบ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา และกลุ่มเกษตรกรต้นแบบของกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การสร้างฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial database) ชั้นข้อมูลด้านกายภาพหรือฐานข้อมูลภาพ (Graphic database) ได้แก่ ชั้นข้อมูลเขตการปกครอง ลักษณะภูมิประเทศ ความลาดชัน ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปี การใช้ประโยชน์ที่ดิน ชุดดิน เขตชลประทาน พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง พื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม และมีรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน และพื้นที่ใน-นอกเขตชลประทาน เป็นต้น
3. ขอบเขตด้านเวลา เป็นระยะเวลา 365 วัน หรือ 1 ปี หลังจากการทำสัญญา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ ประกอบด้วยข้อมูลเชิงพื้นที่ด้านกายภาพ และข้อมูลเชิงบรรยายหรือข้อมูลด้านสังคม ดังนี้

1.1 ข้อมูลด้านพื้นที่ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา และพื้นที่กลุ่มนาแปลงใหญ่ เป็นกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายได้คัดเลือกเกษตรกรต้นแบบที่สมัครเข้าร่วมกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

1.2 ข้อมูลด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านเนื้อหาแบ่งออกได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1.2.1 ข้อมูลปัจจัยด้านกายภาพ ได้แก่ แปลงนาของเกษตรกร ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปี แหล่งน้ำผิวดิน ปริมาณน้ำบาดาล เส้นชั้นความสูง ระยะห่างจากลำน้ำ การใช้ประโยชน์ที่ดิน เส้นทางคมนาคม และพื้นที่ในนอกเขตชลประทาน เป็นต้น

1.2.2 เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาที่เกี่ยวข้องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา จากการฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ด้านกายภาพ

1.3 ข้อมูลของขอบเขตด้านเวลา ได้กำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 12 เดือน ในปีการผลิ 2561/2562

1.4 ข้อมูลด้านสถิติ เอกสาร รายงานจากหน่วยงานทั้งรัฐบาลและเอกชน ซึ่งข้อมูลที่ได้มา เช่น ข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยข้อมูล ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์และโปรแกรมปฏิบัติการ โปรแกรมด้านภูมิสารสนเทศ ArcView GIS 3.2a และ ArcGIS 10.4 เครื่องพิมพ์แบบขาว-ดำ และแบบภาพสี อุปกรณ์บันทึกข้อมูลเพื่อจัดเก็บและสำรองข้อมูล ข้อมูลดาวเทียม Landsat แผนที่ทหาร ชุด L7018 ข้อมูลความสูงเชิงเลข (DEM) ข้อมูลชุดดิน ข้อมูลอุตุนิยมวิทยา กล้องถ่ายภาพ เครื่องรับสัญญาณ GPS การสำรวจพื้นที่ และการเก็บข้อมูลภาคสนาม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ได้เลือกปัจจัยด้านกายภาพและปัจจัยด้านสังคม ดังนี้

3.1 การคัดเลือกปัจจัย คัดเลือกข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวกับเชิงพื้นที่ และข้อมูลเชิงบรรยายเพื่อนำมาวิเคราะห์ ได้ดำเนินการภายใต้ปัจจัยในพื้นที่ศึกษา คำนึงถึงหลักการและทฤษฎี นำเอาข้อมูลทางสถิติ ข้อมูลบริบทของพื้นที่ทางด้านสังคมเหล่านี้ประกอบการคัดเลือกปัจจัยในเบื้องต้น

3.2 การรวบรวมข้อมูลและจัดการกระทำข้อมูล ขั้นตอนข้อมูลที่คัดเลือกเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ จะเป็นชั้นข้อมูลที่มีนัยสำคัญต่อศักยภาพของปริมาณน้ำท่าในพื้นที่ศึกษา มีการจัดการกระทำข้อมูล ในรูปแบบวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantity Data Analysis) และ รูปแบบการวิจัยแบบคุณภาพ (Quality Data Analysis) ดังนี้

3.2.1 ข้อมูลบริบทของพื้นที่ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา เอกสารของหน่วยงาน สื่อออนไลน์ และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2.2 ข้อมูลการจัดเก็บข้อมูลระดับบุคคล ด้วยการสำรวจกับตัวบุคคลทั้งที่เป็นลักษณะการถาม-ตอบ การให้ระดับคะแนนตามความสำคัญ และการให้แสดงความคิดเห็นปลายเปิด

3.2.3 สัมภาษณ์บุคคลระดับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร และตัวแทนเกษตรกร ผู้ที่มีส่วนได้เสียทั้งทางตรงและทางอ้อม

3.3. การจัดการกระทำข้อมูล

3.3.1 นำผลข้อมูลแผนที่ทหารมาตราส่วน 1:50,000 จำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดิน ด้วยการ Classification เป็นการจำแนกสิ่งปกคลุมดินในโปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อให้ได้ทราบถึงจำนวนพื้นที่ การใช้ประโยชน์ที่ดินและพืชเศรษฐกิจของ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

3.3.2 สำรวจและจัดเก็บข้อมูลของแหล่งน้ำชุมชนในเบื้องต้น คือ การสำรวจพื้นที่แหล่งน้ำ และจัดทำแผนที่แหล่งน้ำชุมชน เป็นต้น การใช้ข้อมูล คือ ทราบข้อมูลความต้องการใช้ในพื้นที่ ข้อมูลด้านการเกษตรกรรม และการส่งน้ำในพื้นที่

3.3.3 การจัดการความรู้ ที่ต้องให้มีความเหมาะสมตามสภาพของพื้นที่ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น การผลิตแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ

3.3.4 การใช้เทคโนโลยี ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ได้แก่ ระบบจัดเก็บข้อมูลน้ำ แผนที่ภูมิศาสตร์ ภาพถ่ายดาวเทียมการสำรวจจากระยะไกล (RS) เครื่องระบุตำแหน่งบนผิวโลก (GPS) ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) โปรแกรมการวิเคราะห์ด้านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (ArcGIS)

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล การนำข้อมูลทั้งหมด ทั้งที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์เพื่อให้เกิดแนวทางการปรับปรุงให้เกิดการพัฒนา การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เป็นฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ ให้มีความครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ร่วมกับข้อมูลเอกสาร ตำรา ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตีความหมายและแปลผล สรุปผล และเสนอแนะแนวทางการพัฒนา

ผลการวิจัย

สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. จัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่และรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน กลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

1.1 ข้อมูลเชิงพื้นที่ด้านกายภาพ กลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการทำเกษตรแบบกลุ่มนาแปลงใหญ่ ได้แก่ ชั้นข้อมูลเขตการปกครอง ลักษณะภูมิประเทศ ความลาดชัน ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปี การใช้ประโยชน์ที่ดิน ชุดดิน เขตชลประทาน พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง และพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม

1.2 การใช้ประโยชน์ที่ดิน ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 107.31 ตารางกิโลเมตร (67,067.81 ไร่) โดยเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีพื้นที่ประมาณ 82.96 ตารางกิโลเมตร (51,852.50 ไร่) พื้นที่ป่าไม้ มีพื้นที่ประมาณ 20.29 ตารางกิโลเมตร (12,680.63 ไร่) พื้นที่อื่น ๆ มีพื้นที่ประมาณ 1.59 ตารางกิโลเมตร (993.75 ไร่) พื้นที่แหล่งน้ำผิวดิน มีพื้นที่ประมาณ 1.13 ตารางกิโลเมตร (706.88 ไร่) พื้นที่เขตเตล็ด มีพื้นที่ประมาณ 0.69 ตารางกิโลเมตร (431.25 ไร่) และพื้นที่พื้นที่ชุมชน และสิ่งปลูกสร้าง (407.50 ไร่) โดยมีการปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญ คือ มันสำปะหลัง มีพื้นที่ประมาณ 46.438 ตารางกิโลเมตร (29,023.480 ไร่) ข้าวนาปี มีพื้นที่ประมาณ 31.323 ตารางกิโลเมตร (19,576.60 ไร่) อ้อย มีพื้นที่ประมาณ 2.614 ตารางกิโลเมตร (1,633.530 ไร่) ข้าวโพด มีพื้นที่ประมาณ 2.548 ตารางกิโลเมตร (1,592.263 ไร่) พืชผัก มีพื้นที่ประมาณ 0.043 ตารางกิโลเมตร (26.633 ไร่) สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 1 และ ตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 รูปแบบและพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
พื้นที่เกษตรกรรม	51,852.50	77.31
พื้นที่ป่าไม้	12,680.63	18.91
พื้นที่อื่น ๆ	993.75	1.48
พื้นที่แหล่งน้ำผิวดิน	706.88	1.05
พื้นที่เขตเตล็ด	431.25	0.64
พื้นที่พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	407.50	0.61
รวม	67,072.51	100.00

ตารางที่ 2 พื้นที่การปลูกพืชเศรษฐกิจ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

พืชเศรษฐกิจ	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
มันสำปะหลัง	29,023.48	55.97
ข้าวนาปี	19,576.60	37.75
อ้อย	1,633.53	3.15
ข้าวโพด	1,592.26	3.07
พืชผัก	26.63	0.06
รวม	51,852.50	100.00

2. วิเคราะห์ปริมาณการใช้น้ำเพื่อการผลิตข้าวอย่างเหมาะสมตามสภาพกายภาพด้านพื้นที่ในระดับแปลง ร่วมกับเกษตรกรต้นแบบ

2.1 เกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา โดยมีลักษณะภูมิประเทศ ด้านกายภาพ เขตการส่งน้ำของชลประทาน เกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ จำนวน 96 คน 3 เขตพื้นที่ และได้คัดเลือกเกษตรกรต้นแบบ ดังนี้

2.1.1 เขตพื้นที่ของแปลงนาด้านบนถนนมิตรภาพ หรือนาที่ลุ่มน้ำลำตะคอง อยู่ในเขตพื้นที่การชลประทานของลำตะคอง มีเกษตรกรทั้งหมดตามโครงการ มีจำนวน 34 แปลง ได้คัดเลือกเป็นเกษตรกรต้นแบบจำนวน 2 คน ได้แก่ นายไตรวัฒน์ เปี้ยคำภา และนายวิญญู เป็นสูงเนิน

2.1.2 เขตพื้นที่ของแปลงนาด้านล่างของถนนมิตรภาพ หรือนาที่ลุ่มอ่างซับประดู่ และมีบางพื้นที่เป็นที่ดอน อยู่ในเขตพื้นที่การส่งน้ำของอ่างซับประดู่ มีเกษตรกรทั้งหมดตามโครงการ มีจำนวน 61 แปลง ได้คัดเลือกเกษตรกรต้นแบบจำนวน 3 คน ได้แก่ นายสวัสดิ์ สละ, นายสุภัทร เปี้ยคำภา และนายสมเกียรติ์ สมณะ

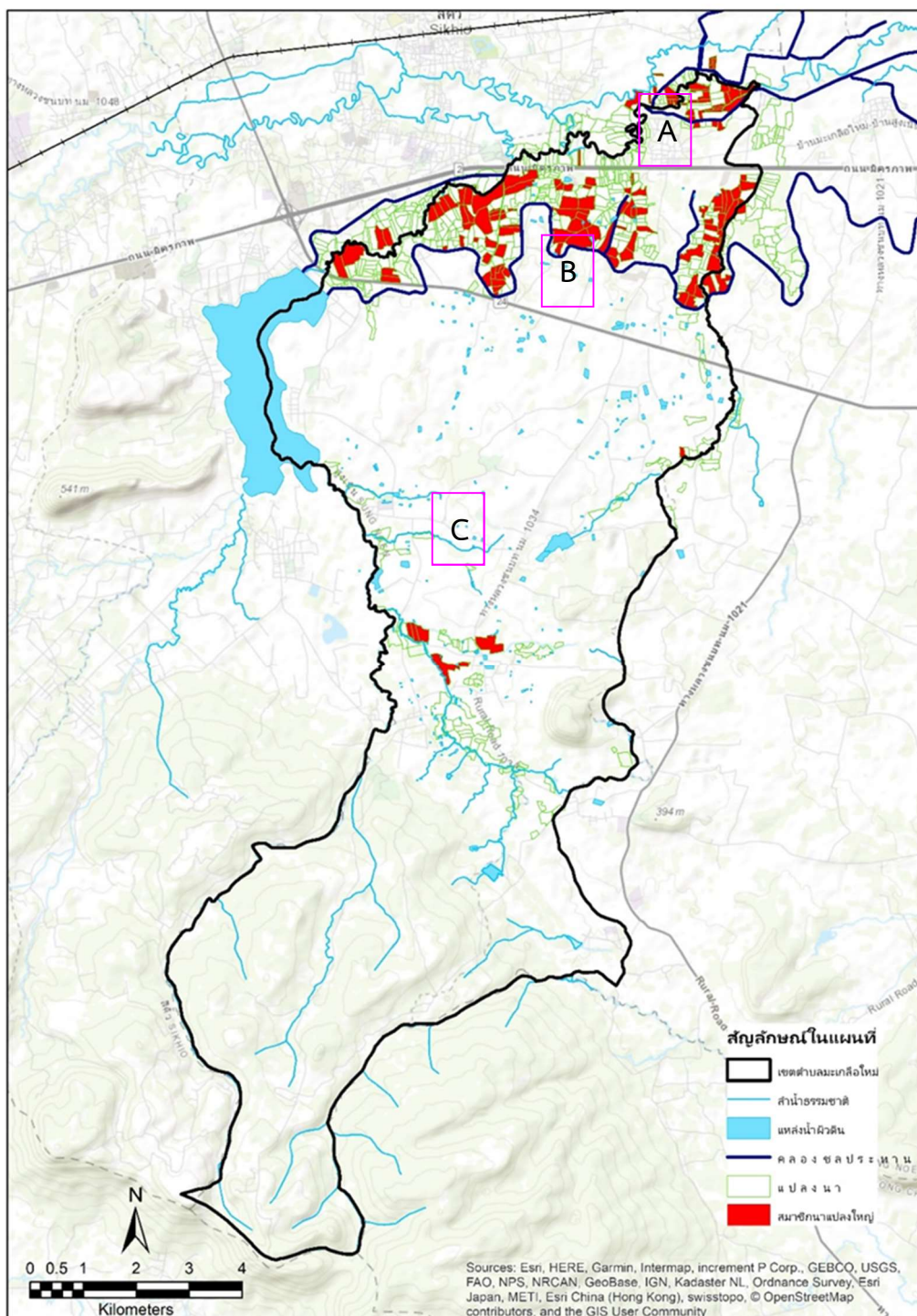
2.1.3 เขตพื้นที่ของแปลงนาด้านทางด้านทิศใต้ของตำบลทางไปภูเขา หรือนาที่โคก ซึ่งไม่ได้อยู่ในเขตพื้นที่การส่งน้ำของอ่างซับประดู่ มีเกษตรกรทั้งหมดตามโครงการ มีจำนวน 1 แปลง ได้คัดเลือกเป็นเกษตรกรต้นแบบจำนวน 1 คน ได้แก่ นางจำปี วงษ์สอน

2.2 การจัดการน้ำในกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา น้ำเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานสำคัญในการผลิตข้าว เพื่อให้ผลผลิตข้าวของเกษตรกรมี ความสม่ำเสมอ โดยเฉพาะการผลิตข้าวนาปี ซึ่งมีความต้องการน้ำในปริมาณที่พอเพียง ซึ่งหากเกิดปัญหายุ่งยาก และมีความจำเป็นที่ทางชลประทานหรือทางรัฐบาลเข้ามาให้ความช่วยเหลือ เช่น การก่อสร้างโครงการชลประทาน พัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น แต่ปริมาณน้ำที่เก็บกักได้ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร และมีแนวโน้มขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูกมากยิ่งขึ้น ขาดทุนการคำนวณปริมาณน้ำที่แปลงแปลงโดยใช้เครื่องสูบน้ำ 1 ครั้ง จึงได้นำตัวอย่างข้างต้นมาทดลองในการคิดคำนวณปริมาณน้ำของแปลงนาของเกษตรกรต้นแบบ ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นเพียงค่าคำนวณสมมติให้ทุกพื้นที่จัดการน้ำแบบนี้ต้องมีความราบเรียบสม่ำเสมอ และไม่มีปัจจัยอื่นใดเข้ามาเกี่ยวข้องในการคิดคำนวณ มีความมุ่งหวังเพื่อสร้างแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำตามสภาพด้านกายภาพของพื้นที่ระดับแปลงนาร่วมกับเกษตรกรต้นแบบเท่านั้น ซึ่งสามารถแสดงค่าความต้องการใช้น้ำชลประทานของข้าวนาในพื้นที่นั้น ๆ ดังนี้

2.2.1 เขตพื้นที่ของแปลงนาด้านบนถนนมิตรภาพ หรือนาที่ลุ่มน้ำลำตะคอง (โซน A) อยู่ในเขตพื้นที่การชลประทานของลำตะคอง มีจำนวน 34 แปลง มีพื้นที่ 320.19 ไร่ มีความต้องการปริมาณน้ำระดับความสูง 5 เซนติเมตร เครื่องสูบน้ำขนาด 2 นิ้ว จะใช้เวลา 10 ชั่วโมง และต้องใช้ปริมาณน้ำประมาณ 25,614.80 ลูกบาศก์เมตร

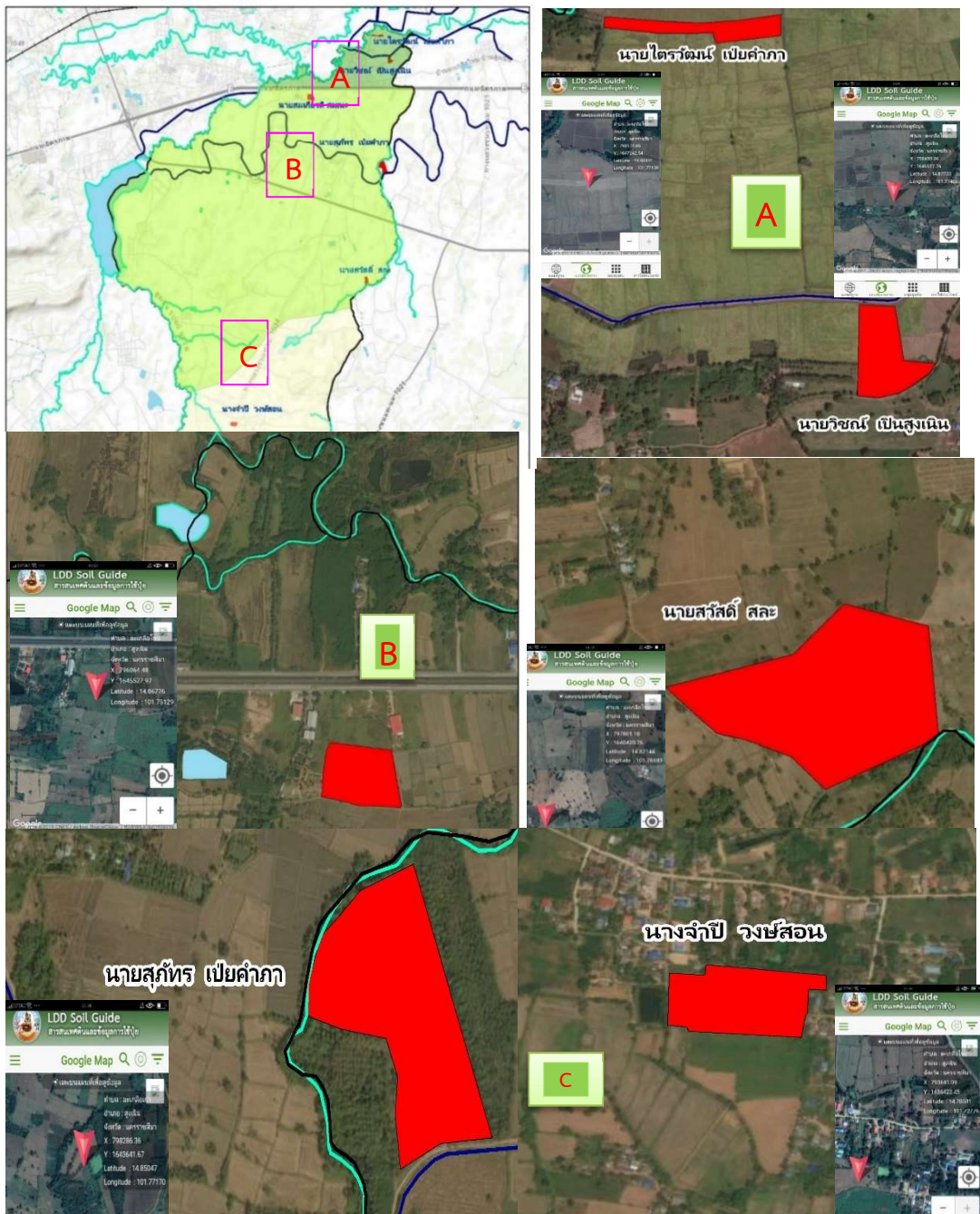
2.2.2 เขตพื้นที่ของแปลงนาด้านล่างของถนนมิตรภาพ หรือนาที่ลุ่มอ่างซับประดู่ (โซน B) และมีบางพื้นที่เป็นที่ดอน อยู่ในเขตพื้นที่การส่งน้ำของอ่างซับประดู่ มีจำนวน 61 แปลง มีพื้นที่ประมาณ 653.74 ไร่ ระดับความสูง 5 เซนติเมตร เครื่องสูบน้ำขนาด 2 นิ้ว จะใช้เวลา 10 ชั่วโมง และต้องใช้ปริมาณน้ำประมาณ 52,299.20 ลูกบาศก์เมตร

2.2.3 เขตพื้นที่ของแปลงนาด้านทางโซนพื้นที่ทางด้านทิศใต้ของตำบลทางไปภูเขาหรือนาที่โคก (โซน C) นอกเขตชลประทาน มีจำนวน 1 แปลง มีพื้นที่ประมาณ 11.73 ไร่ ระดับความสูง 5 เซนติเมตร เครื่องสูบน้ำขนาด 2 นิ้ว จะใช้เวลา 10 ชั่วโมง และต้องใช้ปริมาณน้ำประมาณ 938.40 ลูกบาศก์เมตร

ภาพที่ 1 แผนที่ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดนครราชสีมา แสดงเขตโซนและแปลงนา

ที่มา: ต่อม พันธ์งาม, องค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่

ภาพที่ 2 ภาพถ่ายทางอากาศ แสดงแปลงนาของเกษตรกรต้นแบบทั้ง 3 เขต
พื้มา: ต้อง พันธุ์งาม.

อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ด้วยฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ มีวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่และรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน กลุ่มนาแปลงใหญ่ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีการออกสำรวจ และเก็บค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ในพื้นที่จริงในแต่ละแปลงนาต้นแบบจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial database) และฐานข้อมูลเชิงคุณลักษณะ (Attribute database) จำนวน 10 ชั้นข้อมูล ได้แก่ ชั้นข้อมูลเขตการปกครอง ลักษณะภูมิประเทศ ความลาดชัน ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปี การใช้ประโยชน์ที่ดิน ชุดดิน เขตชลประทาน พื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง พื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม และมีรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยแบ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่อื่น ๆ พื้นที่แหล่งน้ำผิวดิน พื้นที่เบ็ดเตล็ด และพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง และมีการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ข้าวนาปี มันสำปะหลัง อ้อย และข้าวโพด เป็นต้น ที่สอดคล้องกับ Pandey และคณะ (2012) ได้ศึกษาการรับมือภัยแล้งในการปลูกข้าวพื้นที่ทวีปเอเชีย ข้อมูลเชิงลึกจากการศึกษาเปรียบเทียบข้ามประเทศ ภัยแล้งเป็นข้อจำกัดที่สำคัญที่มีผลต่อการผลิตข้าว โดยเฉพาะปัจจัยด้านปริมาณน้ำฝนของทวีปเอเชียแม้จะมีความสำคัญ ในพื้นที่ปลูกข้าวสำคัญของการสูญเสียทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากภัยแล้งส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการฟาร์มและเกษตรกรภัยแล้ง การเผชิญปัญหาที่ไม่เข้าใจข้อมูลเชิงลึกในด้านนี้ของภัยแล้งอยู่บนพื้นฐานของ การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้ามประเทศในพื้นที่ปลูกข้าวนาที่ใช้ในน้ำฝนในประเทศจีนอินเดียและไทย ค่าใช้จ่ายทางเศรษฐกิจจากภัยแล้ง พบว่ามีมูลค่าที่สูงขึ้นอย่างมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ความน่าจะเป็นที่สูงขึ้นและความแปรปรวนเชิงพื้นที่ของภัยแล้งก็มากขึ้นและระบบการทำฟาร์มที่แบบเดียวและการทำบัญชีรายได้ของครัวเรือน ที่คาดว่าจะจะมีแนวโน้มทำให้ค่าใช้จ่ายที่สูงมากขึ้นของภัยแล้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกษตรกรปรับกลไกการเผชิญปัญหาต่าง ๆ แต่กลไกส่วนใหญ่จะไม่สามารถที่จะป้องกันไม่ให้เกิดการลดลงของรายได้และการบริโภคโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นผลให้เกิดผลกระทบกับด้านสวัสดิการของเกษตรกรเป็นอย่างมากที่ทำให้ผู้คนลดลงกลับเข้าสู่ความยากจนช่วงฤดูแล้ง ผลกระทบโดยรวมสำหรับการออกแบบและเทคโนโลยีสำหรับการปรับปรุงนโยบายในการบรรเทาผลกระทบจากภัยแล้งและบรรเทาภัยแล้งที่จะได้กล่าวถึงในแง่ของผลการวิจัยเชิงประจักษ์ของการศึกษา

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวรเทพ เปรมฤทัย (2551) ได้ศึกษาการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของบ้านหนองผ้าขาว ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีจำนวนพื้นที่อยู่ระหว่าง 2-5 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่จะอยู่ห่างจากอ่างเก็บน้ำหรือคลองซอยย่อย 501-1,000 เมตร พืชที่ปลูกได้ คือ ข้าวกับหอม ประเด็นของปัญหา คือ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ และคลองส่งน้ำไม่ทั่วถึง และไม่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงาน จะได้รับน้ำมาจากแม่น้ำปิง เนื่องจากเป็นแหล่งน้ำที่เป็นธรรมชาติ การขนส่งน้ำจากแหล่งน้ำไปยังพื้นที่ที่จะอาศัยคลองส่งน้ำเป็นหลัก แต่มีระบบการจ่ายน้ำไม่ดี คลองส่งน้ำยังเป็นดิน จึงทำให้เกิดการสูญเสียน้ำ และมีการดูดซึมน้ำของดิน การส่งน้ำมีลักษณะต่างคนต่างใช้ ซึ่งต้องควรร่วมกันจัดระบบ มีอำนาจในการตัดสินใจในการส่งน้ำใช้เพื่อการเกษตรอยู่กับกลุ่มผู้ใช้น้ำ ข้อขัดแย้งในเรื่องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรมีเกิดขึ้นในบางครั้งเฉพาะปีที่เกิดความแห้งแล้งรุนแรง ซึ่งสาเหตุข้อขัดแย้ง คือ ระบบการส่งน้ำไม่ดี ความเข้มแข็งของชุมชน เกษตรกรส่วนใหญ่มี

ความผูกพันกับท้องถิ่นมาเป็นระยะเวลานาน วิธีการจัดการทรัพยากรน้ำ ที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรบ้านหนองผ้าขาว คือ มีการปรับปรุง และดูแลระบบของคลองส่งน้ำให้ดีขึ้น การกำหนดการให้น้ำที่เหมาะสม การจัดการแผนการปลูกพืช และการลดการสูญเสียน้ำโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปริมาณการใช้น้ำเพื่อการผลิตข้าวอย่างเหมาะสมตามสภาพกายภาพด้านพื้นที่ในระดับแปลงร่วมกับเกษตรกรต้นแบบ ได้มีการคัดเลือกเกษตรกรต้นแบบที่สมัครใจและมีเวลาเข้าร่วมงานวิจัยในการเป็นแปลงสาธิตเพื่อหาค่าปริมาณน้ำในแปลงนาตามสภาพกายภาพและเขตการส่งน้ำของชลประทาน คือ 1. เขตพื้นที่ของแปลงนาด้านบนถนนมิตรภาพ หรือนาที่ลุ่มน้ำลำตะคอง (โซน A) อยู่ในเขตพื้นที่การชลประทานของลำตะคอง มีเกษตรกรทั้งหมดตามโครงการ มีจำนวน 34 แปลง มีพื้นที่ประมาณ 320.19 ไร่ มีความต้องการปริมาณน้ำเพื่อการเพาะปลูกระดับความสูง 5 เซนติเมตร โดยใช้เครื่องสูบน้ำขนาด 2 นิ้ว จะใช้เวลาประมาณ 10 ชั่วโมง และต้องใช้ปริมาณน้ำรวมทั้งหมดประมาณ 25,614.80 ลูกบาศก์เมตร 2. เขตพื้นที่ของแปลงนาด้านล่างของถนนมิตรภาพ หรือนาที่ลุ่มอ่างซับประดู่ และมีบางพื้นที่เป็นที่ดอน (โซน B) อยู่ในเขตพื้นที่การส่งน้ำของอ่างซับประดู่ มีเกษตรกรทั้งหมดตามโครงการ มีจำนวน 61 แปลง มีพื้นที่ประมาณ 653.74 ไร่ มีความต้องการปริมาณน้ำเพื่อการเพาะปลูกระดับความสูง 5 เซนติเมตร โดยใช้เครื่องสูบน้ำขนาด 2 นิ้ว จะใช้เวลาประมาณ 10 ชั่วโมง และต้องใช้ปริมาณน้ำรวมทั้งหมดประมาณ 52,299.20 ลูกบาศก์เมตร และ 3. เขตพื้นที่ของแปลงนาด้านทางโซนพื้นที่ทางด้านทิศใต้ของตำบลทางไปภูเขา หรือนาที่โคก (โซน C) ซึ่งไม่ได้อยู่ในเขตพื้นที่การส่งน้ำของอ่างซับประดู่ มีเกษตรกรทั้งหมดตามโครงการ มีจำนวน 1 แปลง มีพื้นที่ประมาณ 11.73 ไร่ มีความต้องการปริมาณน้ำเพื่อการเพาะปลูกระดับความสูง 5 เซนติเมตร โดยใช้เครื่องสูบน้ำขนาด 2 นิ้ว จะใช้เวลาประมาณ 10 ชั่วโมง และต้องใช้ปริมาณน้ำรวมทั้งหมดประมาณ 938.40 ลูกบาศก์เมตร

ผลการวิเคราะห์ยังสอดคล้องกับ เกศสุตา สิทธิสันติกุล และคณะ (2558) ได้ศึกษา การจัดการความรู้เพื่อกำหนดทางเลือกการปลูกข้าวของเกษตรกรในพื้นที่ภัยแล้ง กรณีศึกษาเกษตรกรตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์ใช้กระบวนการจัดการความรู้ในการกำหนดทางเลือกในการปลูกข้าว และวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไขที่อาจเกี่ยวข้องกับการนำทางเลือกสู่การปฏิบัติในพื้นที่แหล่งแล้งของเกษตรกร ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดประชุมกลุ่มย่อยกับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวและผู้เกี่ยวข้องรวมทั้งการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องและจัดประชุมระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญผลการศึกษาพบว่ากระบวนการจัดการความรู้สำหรับการกำหนดทางเลือกปลูกข้าวประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอนคือ 1. การระบุปัญหาและการค้นหาความรู้ 2. การกำหนดทางเลือกเบื้องต้น 3. การประเมิน กลั่นกรอง และคัดเลือกทางเลือกที่เหมาะสม และ 4. การเสนอแนวทางปฏิบัติการทดสอบทางเลือกและการติดตามประเมินผล ทั้งนี้ทางเลือกที่ชุมชนร่วมกันคัดเลือกสู่การปฏิบัติการทดสอบและติดตามประเมินผลต่อไป ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพ การจัดการแหล่งน้ำและระบบส่งจ่ายน้ำ และการลดปริมาณการใช้น้ำในการปลูกข้าวและเกษตรกรอื่น ส่วนปัจจัยเงื่อนไขที่อาจส่งผลต่อปฏิบัติการของแต่ละทางเลือก ได้แก่ 1. ปัจจัยภายใน ประกอบด้วยสถานภาพทางเศรษฐกิจ ต้นทุนการผลิต และความสามารถในการปรับตัวของชุมชน ด้วยการมีจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง และการแลกเปลี่ยน

เรียนรู้ภายในชุมชน และ 2. ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย การสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาฐานข้อมูลความรู้ และการส่งเสริมตลาดเกษตรอินทรีย์ โดยมีนโยบายและยุทธศาสตร์รัฐเป็นเงื่อนไขสำคัญ

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ แผลมไทย พุ่มนิษฐ์ (2551) ที่ทำการศึกษาเรื่องนโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการทรัพยากรน้ำด้านปริมาณน้ำ มุ่งเน้นด้านสร้างอุปทานให้เท่ากับอุปสงค์ที่มีเพิ่มขึ้นตลอดเวลา โดยสามารถพัฒนาแหล่งน้ำที่มีให้เก็บกักน้ำได้มากกว่าความต้องการใช้ แต่ในความเป็นจริงจากสถิติร้อยละ 92 ฝนจะตกในช่วง 4-5 เดือนเท่านั้น ทำให้มีปริมาณน้ำที่สามารถเก็บกักใช้งานได้จริงไม่เพียงพอ ทำให้ขาดแคลนน้ำเกือบทุกกลุ่มน้ำ ทำให้เกิดเสียหายทางเศรษฐกิจ ทางด้านการเกษตร ทั้งยังขาดประสิทธิภาพ กล่าวคือคุณภาพน้ำมีแนวโน้มต่ำลง สาเหตุสำคัญของความเสียหายคือน้ำเสียที่ปล่อยทิ้งสู่แหล่งน้ำธรรมชาติของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 3 ส่วนหลัก คือ น้ำเสียอุตสาหกรรม น้ำเสียชุมชน และน้ำเสียการเกษตร สำหรับแนวทางในการจัดการด้านคุณภาพน้ำของภาครัฐ ยังมีแนวทางที่ยังคงเน้นการแก้ไขที่ปลายเหตุ จึงนับว่าเป็นนโยบายที่ยังไม่มีประสิทธิภาพในการจัดการด้านคุณภาพน้ำเช่นเดียวกัน จึงได้เสนอแนวคิดในการแก้ปัญหาในด้านปริมาณน้ำและคุณภาพน้ำ โดยอาศัยเครื่องมือทางการตลาด ทำให้ได้องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยมุ่งเน้น 2 แนวทาง คือการจัดการหาปริมาณน้ำให้เพียงพอ และการจัดการคุณภาพน้ำ สำหรับแนวทางการจัดการหาปริมาณน้ำให้เพียงพอกับวิธีการควบคุมอุปสงค์การใช้น้ำ และต้องผสมผสานหลายรูปแบบเพื่อบริหารจัดการน้ำที่มีค่อนข้างจำกัดเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านน้ำต้นทุน และด้านผู้ใช้น้ำ ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพการส่งน้ำจากระบบชลประทานให้สูงขึ้น การลดการใช้น้ำของทุกภาคส่วนด้วยวิธีบริหารจัดการที่เหมาะสม (Water Management) โดยการ Modernization ทางด้านการบริหารจัดการน้ำ ส่วนแนวทางการจัดการคุณภาพน้ำ ใช้เน้นเรื่องการจัดการให้เกิดแรงจูงใจทางเศรษฐกิจให้ลดปริมาณของเสียมากกว่าเน้นการบำบัดน้ำเสีย โดยยึดหลักการควบคุมอุปทานน้ำเสีย ส่วนการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของชุมชน มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผนประกอบกับการพิจารณาโครงการ การขอโครงการ การวางแผนใช้ประโยชน์ การดำเนินการสำรวจ การออกแบบ การก่อสร้าง การตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ การชุดคลอง การลอกคลองส่งน้ำ และการทำกิจกรรมต่อเนื่องรวมทั้งมีการรับประโยชน์ การดูแลบำรุงรักษา และการทำกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น สมาชิกผู้ใช้น้ำ และคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยมีการส่งเสริมจากภาครัฐผ่านทางเจ้าหน้าที่กรมชลประทาน เจ้าหน้าที่เกษตรตำบล แนวทางการจัดการเพื่อลดความขัดแย้งในการบริหารจัดการน้ำของชุมชน เน้นการปรับตัวด้วยการต้องพึ่งตนเอง และปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการน้ำของตนเอง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำการเกษตรไปสู่ระดับชุมชน โดยมีเครือข่ายที่มีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน การนำองค์ความรู้ท้องถิ่นปรับใช้ การผสมผสานกับองค์ความรู้แบบใหม่ และอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของงานวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 งานวิจัยในครั้งนี้ เป็นเพียงการสร้างฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ในเบื้องต้นเกี่ยวกับการทำนาของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ การจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ด้านกายภาพและวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ที่ดิน ใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างองค์ความรู้การปลูกข้าวตามศักยภาพเชิงพื้นที่ สำหรับของเกษตรกรและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

1.2 การนำผลการศึกษานี้ไปใช้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการประสานความร่วมมือ การแบ่งบทบาทหน้าที่ทั้งชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ เนื่องจากแต่ละฝ่ายมีข้อจำกัดในการดำเนินงานและมีวัฒนธรรมดำเนินการในองค์กรที่แตกต่างกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ในครั้งต่อไป โดยเฉพาะกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ควรต้องมีการจำแนกฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะก่อนเกิดภัย ระยะเกิดภัย และระยะหลังเกิดภัย เพื่อที่จะได้นำฐานข้อมูลมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมและถูกต้องมากยิ่งขึ้น

2.2 มาตรฐานในการจัดทำแผนที่ควรเป็นมาตรฐานขนาดใหญ่ เช่น มาตรฐาน 1:500 หรือ 1:100 จะเป็นประโยชน์กับเกษตรกรมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกลุ่มนาแปลงใหญ่ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ด้วยฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ปีงบประมาณ 2562

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาและสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมที่ให้โอกาสและสนับสนุนการวิจัย ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน นักศึกษา บุคคลทั่วไป หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาคการเกษตรเขตตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา และเพิ่มพูนความรู้จากงานวิจัยเล่มนี้ได้สืบไป

เอกสารอ้างอิง

กรรมสิทธิ์ สะและน้อย. (2560). การบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา. ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร (น. 746-754). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2560). การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคการเกษตรในไทย. สืบค้นเมื่อ 26 เมษายน 2562, จาก <https://actionforclimate.deqp.go.th/?p=6836>. []

- เกศสุตา สิทธิสันติกุล และคณะ. (2558). การจัดการความรู้เพื่อกำหนดทางเลือกในการปลูกข้าวของเกษตรกรในพื้นที่ภัยแล้ง กรณีศึกษาเกษตรกร ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ชรินทร์ มงคลสวัสดิ์ และคณะ. (2549). ภาควิชาวันออกเฉียงเหนือศักยภาพเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนา. ขอนแก่น: ศูนย์ภูมิสารสนเทศเพื่อการพัฒนาภาควิชาวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. (2558). พื้นที่ปลูกข้าวตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา: โครงการจัดทำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- มิ่งสรรพ ขาวสอาด. (2554). นโยบายสาธารณะเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. ชุดความรู้นโยบายสาธารณะ. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- วรเทพ เปรมฤทัย. (2551). การจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของบ้านหนองผ้าขาว ตำบลน้ำดิบ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภูวดล โดยดี และสุภาพร แหวะสอน. (2558). การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อสร้างแผนที่เขตการปลูกพืชเศรษฐกิจบางชนิดบริเวณหนองหารหลวง จังหวัดสกลนคร. สกลนคร: คณะทรัพยากรธรรมชาติ และอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร.
- แหลมไทย พุฒนิชัย. (2551). นโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Pandey, S. and others. (2012). *Coping with drought in rice farming in Asia : insights from a cross-country*. (Master thesis from Proquest Dissertations and these data base).

ผู้เขียนบทความ

ดร.ต๋อง พันธุ์งาม อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา อีเมล tonggis789@gmail.com

ศิลปะกับการค้าขายบนถนนที่หายไป “ถนนทรงวาด”

THE LOST OF STREET ART “THANON SONG WAD”

ศมิสสร สุทธิสังข์, ณัฐพร เพ็ชรเรือง, เรืองฤทธิ์ เอกวงศ์อนันต์,
อลิศา โชตินนท์ภิกษา, ภักดี ปรีดาศักดิ์ และ สุทธิชาติ ใจชอบสันติเยะ

SAMISSORN SUTHISANK, NATHAPORN PETCHRUENG, RERNGRITH AEKWONGANAN, ALISA
CHOTINONPHISHA, PHAKDHI PRIDASAHK AND SUTHICHAD JAICHOBANTIA

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

กรุงเทพมหานคร

BANGKOK

Received: February 3, 2022

Revised: September 18, 2022

Accepted: February 20, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อหาทุนทางวัฒนธรรมชุมชนเขตสัมพันธวงศ์ 2. เพื่อหาแนวทางการออกแบบผลงาน Street Art จากทุนทางวัฒนธรรมเขตสัมพันธวงศ์ 3. เพื่อสร้างสรรค์งาน Street Art ที่เกิดจากทุนทางวัฒนธรรมเขตสัมพันธวงศ์ การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์สรุปและหาแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมเขตสัมพันธวงศ์ กลุ่มผู้วิจัยใช้ทฤษฎี Theatrical Theory มาศึกษาพื้นที่เขตสัมพันธวงศ์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนในชุมชน นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติจากการวิจัยพบว่า 1. ทุนทางวัฒนธรรมชุมชนเขตสัมพันธวงศ์ คือ สถาปัตยกรรมบริเวณถนนทรงวาดที่เป็นแบบโคโลเนียลและมีเสาแบบคอร์นเทียนสะท้อนถึงความเป็นพหุวัฒนธรรมที่มีอยู่ในเขตสัมพันธวงศ์ได้ 2. การนำแนวคิด Artistic Intervention สามารถนำมาสะท้อนตัวตนของทุนทางวัฒนธรรมที่ซ่อนอยู่ชุมชนเขตสัมพันธวงศ์ได้ 3. การสร้างสรรค์งาน Street Art ที่เกิดจากทุนทางวัฒนธรรมเขตสัมพันธวงศ์ พบว่า สามารถแก้ปัญหาของคนในชุมชนและทำให้ถนนทรงวาดเป็นถนนเศรษฐกิจใหม่ในเขตสัมพันธวงศ์ อีกทั้งยังเป็นแนวทางให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้นำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

คำสำคัญ: ถนนทรงวาด ศิลปะข้างถนน ทฤษฎีการแสดง การแทรกแซงทางศิลปะ

ABSTRACT

The purpose of this research article were 1. To find the cultural capital community of Samphanthawong district, 2. To design the Street Art from the cultural capital of Samphanthawong

district, and 3. To create the Street Art from the cultural capital of Samphanthawong district. This research was a qualitative research in order to analyse the data and find ways to create works of art related to the culture of Samphanthawong District. The Theatrical Theory has been used in this research to study about Samphanthawong district by collecting information from interviewing locals in community, Thai tourists, and foreigner tourists. 1. The cultural capital of Samphanthawong District community is the colonial-style architecture of Song Wad Road with Corinthian-style columns reflecting the multiculturalism that exists in Samphanthawong District. 2. Artistic Intervention concept can be used to reflect the identity of the hidden cultural capital in the Samphanthawong community. 3. The creation of Street Art by the cultural capital in Samphanthawong District was found to help solving the problems of people in the local and make “Thanon Song Wad” a new economic area in Samphanthawong. It is also a principle for other communities to apply for development of their communities in the future as well.

Keywords: Thanon Song Wad or Song Wad Road, Street Art, Theatrical Theory, Artistic Intervention

บทนำ

ถนนทรงวาดเป็นถนนการค้าเส้นหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่เขตสัมพันธวงศ์ ซึ่งเขตสัมพันธวงศ์เป็นพื้นที่ที่ครอบคลุมถนนเยาวราช ถนนสำเพ็ง ถนนทรงวาด และบริเวณตลาดน้อย พื้นที่เหล่านี้เป็นพื้นที่แหล่งการค้าที่ประกอบไปด้วยคนหลากหลายเชื้อชาติทั้งเชื้อชาติไทย จีน และแขก สามารถกล่าวได้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรมหรือเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั่นเอง ดังที่ทางคณะได้ไปสำรวจพื้นที่ที่เราจะเห็นได้ถึงวัฒนธรรมที่หลากหลายโดยถ่ายทอดผ่านทาง งานสถาปัตยกรรมในพื้นที่

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมทางเชื้อชาติและศาสนาการหลังไหลทางวัฒนธรรมมีมาตั้งแต่ในอดีตที่พบได้ชัดเจนมากที่สุดคงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน ซึ่งประเทศไทยมีการติดต่อกับชาวจีนตั้งแต่ในอดีต ดังเช่นในสมัยกรุงศรีอยุธยา ไทยและจีนมีความสัมพันธ์แบบที่เรียกว่า “ระบบจิ้มก้อง” ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงใช้วิธีการค้าสำเภาโดยอาศัยรูปแบบการค้าในระบบบรรณาการกับจีน เพื่อหารายได้มาเจือจุนภายในกรุงธนบุรี (เผ่าทอง ทองเจือ และ ศันสนีย์ โชติกเสถียร, 2555) และเมื่อมาถึงในสมัยรัตนโกสินทร์ ภายใต้การปกครองของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ เมื่อ พ.ศ. 2325 ทรงโปรดเกล้าให้ย้ายราชธานีจากฝั่งตะวันตกมาสู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยโปรดให้ชาวจีนที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ ณ บริเวณนั้นมาก่อนและเคยมีบทบาทสำคัญในการช่วยฟื้นฟูราชธานีในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีไปอยู่นอกกำแพงพระนครด้านตะวันออกเฉียงใต้ที่เรียกว่า “สำเพ็ง” ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นศูนย์การค้าและท่าเรือที่สำคัญ นอกจากชาวจีนแล้วนั้น ยังพบว่ามีคนแขกได้เข้ามาติดต่อกับค้าขายกับประเทศไทยด้วยเช่นกัน ดังเช่น หลวงโกษาอิศ หากได้เข้ารับราชการตำแหน่งกรมท่าล้ามมลายูและยังทำหน้าที่ติดต่อกับชาวต่างประเทศที่เป็น ผู้เข้ามาทำการค้าขายกับกรุงสยาม (สุรางค์ จันทวานิช, 2559) เขตสัมพันธวงศ์เป็นแหล่งพื้นที่ค้าขายของคนหลากหลายเชื้อชาติมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้

เศรษฐกิจการค้าบริเวณนั้นเกิดความเจริญรุ่งเรือง ดังนั้นเขตสัมพันธวงศ์จึงเป็นเส้นทางการค้าขายที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งในประเทศไทย

กลุ่มผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าละครหรือวรรณกรรมที่ได้กล่าวถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งการศึกษาค้นคว้าละครหรือวรรณกรรมในครั้งนี้ กลุ่มผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าตามทฤษฎีที่เรียกว่า Theatrical Theory ซึ่งได้นำละครที่ถูกสร้างจาก นวนิยาย 3 เรื่องมาเป็นแรงบันดาลใจในการดำเนินงานวิจัย ได้แก่ เรื่องเลดี้เยาวราช เรื่องหงส์เหนือมังกร และเรื่องอีสา ดังนั้นกลุ่มผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับถนนเยาวราชและพื้นที่ต่าง ๆ ในเขตสัมพันธวงศ์ จากในบทละครที่กลุ่มผู้วิจัยได้คัดเลือกจะเห็นได้ถึงวิถีชีวิตของการค้าขายระหว่างไทย-จีนและมีบางช่วงในบทละครมีการการอ้างอิงถึง ถนนที่ใกล้กับแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าเรือ มีการขนส่งสินค้าจากประเทศจีน ซึ่งในละครดังกล่าวมีกลุ่มของชาวจีนและไทย รวมไปถึงการพูดถึงการค้าขายร่วมกับชาวแขกอีกด้วย

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับถนนเยาวราชนั้น กลุ่มผู้วิจัยได้พบปัญหาการจราจรความแออัด ความไม่เป็นระเบียบของแผงการค้า ความไม่เพียงพอของจำนวนถังขยะ ซึ่งส่งผลให้เกิดความสกปรกและปัญหาอีกนัยหนึ่งการเมื่อแหล่งชุมชนการค้าเกิดปัญหาต่าง ๆ ส่งผลให้ชุมชนหรือสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้คนที่เป็นชาวจีนหรือคนดั้งเดิมของชุมชนเริ่มหลีกเลี่ยงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน อีกทั้งยังพบว่ามีแรงงานต่างเชื้อชาติอย่างเช่น พม่า ลาว กัมพูชา เข้ามาประกอบอาชีพในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชุมชนเกิดความแออัด และทำให้เกิดการถ่ายโอนทางวัฒนธรรม จากการสัมภาษณ์คนในชุมชนเยาวราช ของกองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของโครงการย่านจีน ถิ่นบางกอก ที่จำแนกลักษณะกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเยาวราชได้ 3 ลักษณะ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. คนดั้งเดิมที่ยังทำการค้าและมีบ้านพักอาศัย ส่วนมากเป็นคนเชื้อสายจีน ที่เดินทางมาจากประเทศจีน ตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เริ่มสร้างเนื้อสร้างตัวจนมีอาชีพ หรือกิจการที่มั่นคง และปลูกบ้านพักอาศัยของตนเองในพื้นที่แห่งนี้ ปัจจุบันกลุ่มคนเหล่านี้ยังประกอบการค้าอยู่
2. คนดั้งเดิมที่ยังทำการค้าแต่ไปซื้อบ้านอยู่ที่อื่น เป็นการย้ายที่อยู่อาศัยออกไปจากพื้นที่ แต่ยังใช้เป็นพื้นที่สำหรับค้าขายติดต่อธุรกิจ
3. คนภายนอกที่เข้ามาทำการค้า ปัจจุบันคนกลุ่มนี้มีจำนวนมากที่สุด เนื่องจากบริเวณนี้ เป็นสถานที่ของการประกอบธุรกิจค้าส่งสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันทำให้มีกลุ่มคนจากหลากหลายพื้นที่ (กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, 2560)

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยพบว่าในปัจจุบันถนนเยาวราชเป็นแหล่งการค้าขายที่กำลังเข้าสู่ความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างสังคมและความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามถนนเยาวราชยังคงเป็นถนนเศรษฐกิจที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร

กลุ่มผู้วิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่เบื้องต้นในเขตสัมพันธวงศ์ โดยกลุ่มผู้วิจัยได้เริ่มสำรวจถนนเยาวราช ตามแนวคิด Theatrical Theory ที่มีพื้นฐานมาจากละครทั้ง 3 เรื่องดังที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อกลุ่มผู้วิจัยได้สำรวจเส้นทางถนนเยาวราช จึงพบว่าถนนเยาวราชเป็นถนนที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจอย่างมาก ดังนั้นกลุ่มผู้วิจัยจึงเดินสำรวจบริเวณรอบข้างพบว่ามีความสำคัญอีกเส้นหนึ่งที่ขนานอยู่ทางด้านหลังของถนนเยาวราชนั่นคือถนนทรงวาด ถนนทรงวาดเป็นถนนเส้นหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) โปรดเกล้าให้ตัดถนนทรงวาดขึ้นใช้ในการค้าขายหลังจากเกิดปัญหาไฟไหม้ที่สำคัญ ซึ่งถนนทรงวาดเป็นถนนที่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยา

เป็นตึก 2 และ 3 ชั้นอย่างสวยงามมีหน้าบันโค้งประดับลายปูนปั้น แต่งช่องหน้าต่างซุ้มโค้งแหลมและโค้งกลมประดับปูนปั้นเป็นรูปเกลายดอกไม้และผลไม้ตกแต่งเสาแบบคอรินเทียนประยุกต์

ภาพที่ 1 รูปแบบตึกเก่าบนถนนทรงวาด

ที่มา: คณะผู้วิจัย

จากภาพสามารถกล่าวได้ว่าสถาปัตยกรรมบนถนนทรงวาดคืองานศิลปะที่สามารถถ่ายทอดให้เห็นถึงประวัติศาสตร์และความงดงามของศิลปะ แต่ความงดงามของสถาปัตยกรรมได้เสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา พร้อมทั้งยังมีสายไฟฟ้าจำนวนมาก บดบังความงดงามของสถาปัตยกรรมเหล่านี้อยู่ อีกทั้งถนนเส้นนี้ไม่ค่อยได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากนัก และจากการสัมภาษณ์คุณสุประภา เคยสนิท เจ้าของร้านกาแฟบนถนนทรงวาดได้กล่าวว่า

“เมื่อถึงเวลาช่วงเย็นห้างร้านขายของปิดลง ถนนเส้นนี้ก็ไม่มีอะไรน่าสนใจอย่างถนนเยาวราช จำนวนคนไทยก็น้อยมากที่รู้จักถนนเส้นนี้ ส่วนมากจะเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินสำรวจเส้นทาง มาถ่ายรูปสถาปัตยกรรม แต่ก็มีจำนวนไม่มากนัก พอถึงเวลากลางคืนก็จะมืดและเงียบมาก” (สัมภาษณ์สุประภา เคยสนิท, 2560)

นอกจากนี้คุณธาทิพย์ ต้นขวลิต ผู้อาศัยในบริเวณชุมชนถนนทรงวาด ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า

“ถ้ามีงานศิลปะเข้ามาสร้างสรรค์บนถนนทรงวาด ถนนทรงวาดก็จะกลายเป็นถนนเศรษฐกิจแห่งใหม่ มีการพัฒนาชุมชน และส่งผลให้การค้าขายน่าจะดีขึ้นตามลำดับ” (สัมภาษณ์ ธาทิพย์ ต้นขวลิต, 2560) จากการสัมภาษณ์สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ถนนทรงวาดเป็นถนนที่ใช้ในการติดต่อค้าขายเพียงวัตถุประสงค์เดียวเท่านั้น ซึ่งไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่านักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติยังไม่รู้จักถนนทรงวาดว่าเป็นถนนทางประวัติศาสตร์อีกเส้นหนึ่งที่มีความสำคัญทางด้านการค้าขายในเขตสัมพันธวงศ์ และจากภาพที่สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยได้มีแผนปฏิบัติการด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย พศ. 2563-2565 ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมให้มีและพัฒนาพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยเพื่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม เปิดให้พื้นที่และชุมชนที่มีศักยภาพได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ สถานที่แลกเปลี่ยน และแสดง

ผลงานทางศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ และนำไปสู่การพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและทุกภาคส่วนสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม (สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย, 2565)

ดังนั้นกลุ่มผู้วิจัยจึงเกิดแนวความคิดที่จะใช้งานศิลปะเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน(Artistic Intervention) โดยมีชุมชนเป็นพื้นฐาน (Community Based) ในการออกแบบและวางแผนงานศิลปะ ซึ่งจะต้องไม่ทำลายชุมชนเดิม โดยกลุ่มผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างสรรค์งานประเภทศิลปะบนท้องถนน(Street Art) ซึ่งภาพในงานศิลปะจะสะท้อนให้เห็นถึงภาพความงามของสถาปัตยกรรม พร้อมทั้งสร้างประติมากรรมที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมการค้าหรือสัญลักษณ์ทางการค้า พร้อมทั้งยังสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิด Theatrical Theory ที่วรรณกรรมเหล่านั้นกล่าวถึงการค้าขายด้วยเช่นกัน ซึ่งกลุ่มผู้วิจัยเชื่อว่างานศิลปะจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสามารถกระจายรายได้ของชุมชนใน เขตสัมพันธวงศ์ สามารถสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่สามารถเชื่อมโยงแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนและประเทศให้เจริญยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อหาทุนทางวัฒนธรรมชุมชนเขตสัมพันธวงศ์
2. เพื่อหาแนวทางการออกแบบผลงาน Street Art จากทุนทางวัฒนธรรมเขตสัมพันธวงศ์
3. เพื่อสร้างสรรค์งาน Street Art ที่เกิดจากทุนทางวัฒนธรรมเขตสัมพันธวงศ์

ขอบเขตงานวิจัย

การวิจัยฉบับนี้จะทำการศึกษา และรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมในเขตสัมพันธวงศ์ และศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของของชาติพันธุ์ที่หลากหลายในเขตสัมพันธวงศ์ โดยเฉพาะถนนทรงวาด โดยผ่านกระบวนการแนวความคิด Theatrical เพื่อสร้างผลงานศิลปะ ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของเขตสัมพันธวงศ์

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายหลัก

นักท่องเที่ยวต่างชาติ เป็นกลุ่มที่เข้ามาท่องเที่ยวและมีความต้องการศึกษาวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยถนนทรงวาดมักมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเพื่อศึกษาข้อมูลเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่น

นักท่องเที่ยวชาวไทย กลุ่มนักท่องเที่ยวไทยยังเป็นกลุ่มที่นิยมไปเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ที่มีร้านอาหารและมิกิจกรรมที่สามารถทำได้ทั้งครอบครัว ซึ่งเป็นปัจจัยหลักของกลุ่มนักท่องเที่ยวไทย

กลุ่มเป้าหมายรอง

กลุ่มที่นิยมและชื่นชอบผลงานศิลปะ โดยปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญกับผลงานศิลปะ และปัจจุบันประเทศไทยยังมีการขยายตัวในเรื่องของการเปิด Art gallery อย่างมากดังนั้น กลุ่มเป้าหมายรองจึงน่าจะเป็นกลุ่มที่เป็นตัวเคลื่อนไหวในการประชาสัมพันธ์และเข้ามาดูผลงานศิลปะบนท้องถนน

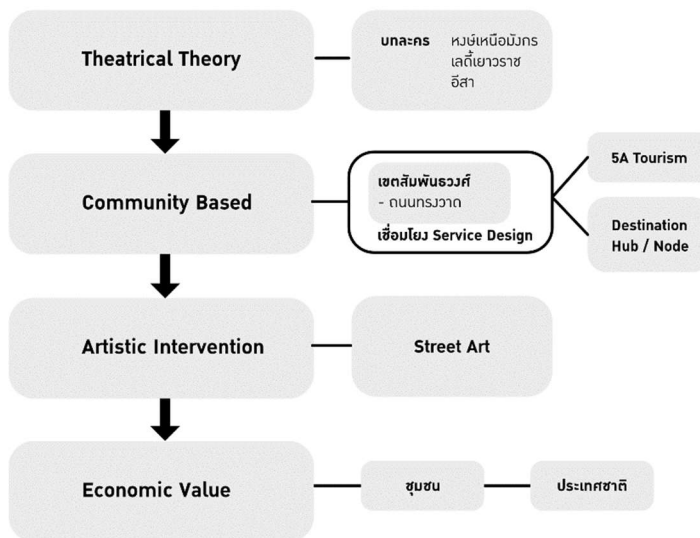
ตัวแปร

โดยเราใช้เกณฑ์การแบ่ง คือ ตัวแปรอิสระ และ ตัวแปรตาม โดยตัวแปรอิสระ จะคำนึงถึงปัจจัยส่วนบุคคล นั่นคือ เพศ อายุ อาชีพการงาน รายได้ต่อปี รวมไปถึง ภูมิสำเนา ส่วนตัวแปรตาม จำคำนึงถึง พฤติกรรมการท่องเที่ยวและแนวโน้มการกลับมาการท่องเที่ยวประเทศไทยอีกครั้ง

พื้นที่

การสำรวจพื้นที่เขตสัมพันธวงศ์ กลุ่มผู้วิจัยได้ใช้หลักองค์ประกอบการท่องเที่ยวเข้ามาประกอบ เพราะเนื่องจากว่าพื้นที่ทางวัฒนธรรมเป็นพื้นที่ที่ต้องการนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน เพื่อเป็นการสร้างรายได้และสร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชน ซึ่งกลุ่มผู้วิจัยได้นำหลักองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 A of Tourism ได้แก่ Attraction (ความน่าสนใจ) Access (การเข้าถึงพื้นที่) Accommodation (ที่พัก) Amenity (สิ่งอำนวยความสะดวก) Activities (กิจกรรม)

กรอบแนวความคิดการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวความคิดการวิจัย

ที่มา: คณะผู้วิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

Theatrical Theory แนวความคิดจากพื้นฐานของบทธละครหรือวรรณกรรม (Theatrical Theory) โดยกลุ่มผู้วิจัยได้ศึกษาละคร 3 เรื่อง ดังนี้ 1. หงษ์เหนือมังกร 2. เลดี้เยาวราช 3. อีสา ซึ่งบทธละครทั้ง 3 เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมที่หล่อรวมระหว่าง ไทย จีน ศิลปะตะวันตก ดังที่ปรากฏอยู่ในบทธละคร คือ สถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือน สไตล์โคโลเนียล และ การอุปถัมภ์ในการถนอมอาหาร เช่น ลังไม้ที่ถูกใช้เป็นถังสำหรับหมักดองอาหารของคนไทยและจีนเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนในเขตสัมพันธวงศ์ในอดีต รวมถึงกลุ่มผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม

เกี่ยวกับเขยวราชจากหนังสือต่าง ๆ ซึ่งพบว่า ถนนเขยวราชเป็นถนนที่อยู่ในเขตสัมพันธวงศ์ นอกจากนี้เขตสัมพันธวงศ์ยังครอบคลุมไปถึงพื้นที่บริเวณสำเพ็ง ถนนทรงวาด และตลาดน้อย ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจการค้าขายสำหรับประเทศไทย

หลักแนวคิด The 5 A's of Tourism Dickman (1996) เสนอว่า สถานที่ท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวจำเป็นต้องประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก หรือ องค์ประกอบ 5A คือ 1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 2. ความสะดวกในการเดินทาง (Access) 3. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) 4. การบริการที่พัก (Accommodation) และ 5. กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) โดยสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นสิ่งจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น ส่วนประกอบอื่น ๆ ก็มีความสำคัญเช่นกัน อาทิ การคมนาคมขนส่งและความสะดวกในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (Access) ถึงแม้ว่าสถานที่ท่องเที่ยวอาจมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจแต่สิ่งเหล่านั้นอาจไร้ประโยชน์หากนักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางไปยังสถานที่นั้นได้นอกจากนี้ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenities) ซึ่งหมายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้นักท่องเที่ยว อาทิ สาธารณูปโภค น้ำ ไฟ โทรศัพท์ ห้องสุขา และสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้ เช่น ร้านอาหาร โรงพยาบาล ธนาคาร สำนักงานไปรษณีย์ การบริการในกรณีฉุกเฉินก็มีความสำคัญเช่นกัน และในส่วนของการบริการที่พัก (Accommodation) ควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอพร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคาและการบริการที่เหมาะสมนอกเหนือจากนี้สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มี กิจกรรมต่างๆ (Activities) ที่นักท่องเที่ยวสามารถทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของการท่องเที่ยวและช่วงเวลาดำรงตัวของนักท่องเที่ยว (Dickman, 1996)

การออกแบบงานศิลปะและกิจกรรม Art intervention หมายถึง การที่ศิลปินเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับงานศิลปะ ผู้ชม พื้นที่ หรือสถานการณ์ที่เป็นอยู่เพื่อสร้างสรรค์งานศิลปะชิ้นใหม่ที่เปลี่ยนแปลงสภาพที่มีอยู่เดิม (art intervention, online) ในทางด้านมานุษยวิทยาการแทรกแซงเกิดขึ้นในงานวิจัยสนามทางมานุษยวิทยาสมัยใหม่ จากการที่นักมานุษยวิทยาเข้าไปทำการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (participant observation) (งามพิศ สัตย์สงวน, 2558) ส่งผลให้สภาพของชุมชนที่สังเกตถูกแทรกแซงด้วยการเข้าไปอาศัยของนักมานุษยวิทยานั้นเอง โดยสรุป แล้วจุดรวมของการแทรกแซงในศาสตร์แขนงต่าง ๆ นั่นก็คือการประยุกต์ใช้ศาสตร์นั้น ๆ เข้าไปมีส่วนร่วม ในสถานการณ์อย่างจริงจัง เพื่อให้สถานการณ์ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปนั่นเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ กลุ่มผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) มุ่งศึกษาวิจัยเรื่องศิลปะกับการค้าขายบนถนนที่หายไป “ถนนทรงวาด” โดยกลุ่มผู้วิจัยได้ศึกษาจากสภาพของธุรกิจการค้า วิถีชีวิต และผู้คนในชุมชนเขตสัมพันธวงศ์ที่ครอบคลุมไปถึงพื้นที่บริเวณสำเพ็ง ถนนทรงวาด และตลาดน้อย กลุ่มผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เลือกจากกลุ่มผู้ค้าขาย และ เจ้าของกิจการที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มาไม่น้อยกว่า 20 ปี รวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และ ชาวต่างชาติที่เข้ามาเข้ามาท่องเที่ยวในเขตสัมพันธวงศ์

ด้านเนื้อหา กลุ่มผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดจากพื้นฐานของบทละครหรือวรรณกรรม (Theatrical Theory) โดยกลุ่มผู้วิจัยได้ศึกษาละคร 3 เรื่อง คือ หงษ์เหินอมंगกร เลดี้เขยวราช และ อีสา ซึ่งบทละครทั้ง 3 เรื่องนี้ได้กล่าวถึงบริเวณย่านเขยวราชที่เป็นชุมชนของชาวจีน ศึกษาหลักแนวคิด The 5 A's of Tourism Dickman (1996) เสนอว่า สถานที่ท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว จำเป็นต้องประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก หรือ องค์ประกอบ 5A คือ 1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 2. ความสะดวกในการเดินทาง (Access) 3. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)

4. การบริการที่พัก (Accommodation) และ 5. กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) โดยสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นสิ่งจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น และ ศึกษาประเภทการออกแบบ งานศิลปะ และกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับถนนทรงวาด ชุมชนเขตสัมพันธวงศ์

การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้วิจัยเลือกประชาชนที่อยู่อาศัย นักท่องเที่ยวชาวไทย และ ชาวต่างชาติ ที่อยู่ในชุมชน หรือ เดินทางมาท่องเที่ยวที่ถนนทรงวาด เขตสัมพันธวงศ์ กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาไม่น้อยกว่า 20 ปี 2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ และ 3. กลุ่มนักท่องเที่ยวไทย และ ต่างชาติ ที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่ถนนทรงวาดและมีความชื่นชอบศิลปะร่วมสมัย

เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยศิลปะกับการค้าขายบนถนนที่หายไป “ถนนทรงวาด” เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับประชากรผู้ให้ข้อมูลที่มีอยู่จริง โดยเนื้อหาสัมภาษณ์เป็นการถามเกี่ยวประวัติความเป็นมาของชุมชนสัมพันธวงศ์ วิถีชีวิต ตลอดจนการค้าขายในเขตชุมชนสัมพันธวงศ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับประชากรผู้ให้ข้อมูลที่มีอยู่จริงเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนสัมพันธวงศ์ วิถีชีวิต ตลอดจนการค้าขายในเขตชุมชนสัมพันธวงศ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามปลายปิด และปลายเปิด ที่สร้างขึ้นตามแนวคิดที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และกรอบแนวคิดทฤษฎี สอบถามความคิดเห็นของประชากรในด้านต่าง ๆ เพื่อรวบรวมนำมาแจกแจงหมวดหมู่สู่การวิเคราะห์สังเคราะห์ผลการศึกษา

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยเข้าสำรวจลงพื้นที่แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยผ่านเจ้าหน้าที่ และประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย

ขั้นที่ 4 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์สนทนากลุ่มโดยมีการบันทึกเสียงและถ่ายภาพระหว่างการสัมภาษณ์ และพูดคุยแบบตัวต่อตัวและการสนทนากลุ่มเล็ก 2-3 คน

ขั้นที่ 5 ผู้วิจัยเฝ้าสังเกตแบบไม่เป็นทางการโดยเป็นการสังเกตลักษณะเฉพาะของวิถีชีวิต สภาพเศรษฐกิจและการค้าบนถนนทรงวาด จากนั้นทำการเปรียบเทียบก่อน และ หลัง ที่ได้นำศิลปะร่วมสมัยมาจัดวางบนถนนทรงวาด จากนั้นสังเกตว่าวิถีชีวิตของผู้นั้นในชุมชน สภาพเศรษฐกิจและการค้าบนถนนทรงวาดนั้นเกิดความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้วิธี (ก) ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (ข) ตรวจสอบด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งใช้วิธีมากกว่า 1 วิธี คือ การสนทนารายบุคคล และกลุ่มผู้ประกอบการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการณ์และแฝงตัวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่มและถามซ้ำข้อมูลเป็นต้น (ค)

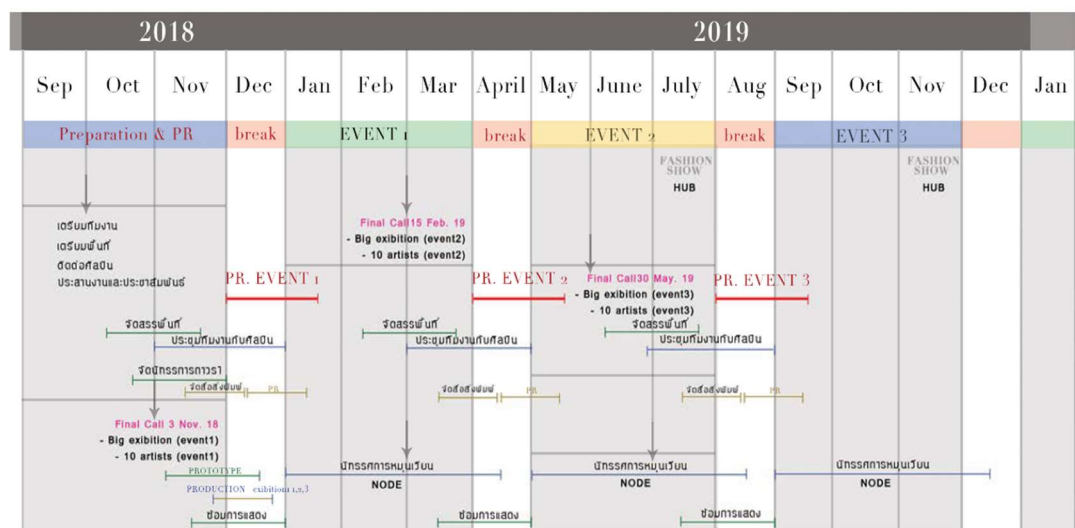
ตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูลโดยสำรวจการตีความผลสรุปต่าง ๆ ที่ตรงกันกับละครเรื่อง หงษ์เหนือมังกร เลดี้เยาวราช และ อีสา ที่สามารถเชื่อมโยงกับองค์ประกอบ 5A เพื่อนำมาใช้พัฒนาให้ชุมชนสัมพันธ์วงค์เป็นแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงศึกษาประเภทการออกแบบ งานศิลปะ และกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับถนนทรงวาด จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์จัดเรียง และแบ่งหมวดหมู่ตามรายประเด็นที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัยและวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เปรียบเทียบข้อมูลความแตกต่างในงานศิลปะ งานออกแบบ และกิจกรรมในแต่ละประเภทว่าสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการค้าให้กับถนนทรงวาดในชุมชนสัมพันธ์วงค์ได้มากน้อยเพียงไร

จากการศึกษาในพื้นที่โดยรอบถนนทรงวาดและจากการสัมภาษณ์พบว่า ถนนเส้นนี้เป็นถนนที่คนเดินผ่านจากท่าเรือราชวงศ์เพื่อเดินทางไปสู่ถนนเยาวราช หรือท่าเรือข้ามไปสถานที่ที่เขียวใหม่ชื่อว่าลำง1919 ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ กลุ่มผู้วิจัยจึงได้กำหนดเส้นทาง โดยให้ Hub อยู่ในตำแหน่งที่คนต้องไป คือ ท่าเรือราชวงศ์ สำเพ็ง บริเวณริมถนนเยาวราช ท่าเรือสวัสดิ์ และ ลำง1919 ในระหว่าง Hub จะมี Node ซึ่งประกอบไปด้วย งาน StreetArt ลงบนถนน ตลอดเส้นทาง สลับกับงาน Installation ของศิลปินรับเชิญ ร้านกาแฟใกล้มัยคยิดหลวงโกชาอิค ที่จะเป็นจุดพักและขายของที่ระลึกในงาน

การออกแบบกิจกรรมในพื้นที่ (Event Plan)

สิ่งสำคัญในการออกแบบกิจกรรมในพื้นที่ กลุ่มผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่สัมภาษณ์คนในชุมชนเพื่อให้ทราบถึงช่วงเวลาในการจัดของคนที่ชุมชน เพื่อกลุ่มจะได้วางแผนการจัดกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และได้ทดลองทำแผนกิจกรรมดังภาพที่ 3

EVENT PLAN ART AND THE DISAPPEARING OF STREET MERCHANDISING "THANON SONGWAAD"

ภาพที่ 3 แผนการจัดกิจกรรมในพื้นที่

ที่มา: คณะผู้วิจัย

โดยในกิจกรรมจะแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ อดีต ปัจจุบัน และ อนาคต เพื่อใช้เป็น Theme ในการออกแบบงานศิลปะเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดของกลุ่มผู้วิจัยโดย Theme งานดังกล่าวถึงการค้าขายเป็นหลักเนื่องด้วยถนนทรงวาดมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเกี่ยวกับการค้ากับชาวจีนตั้งแต่อดีตและเป็นไปได้ว่าในย่านถนนทรงวาดเป็นท่าเรือและโกดังเก็บสินค้าจากชาวจีนทั้งทางเรือและทางบก

แนวคิดการออกแบบงานศิลปะบนพื้นที่ถนนทรงวาด

ในกระบวนการออกแบบกลุ่มผู้วิจัยได้ทดลองนำเอาศิลปะที่มีความสวยงามทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่ที่มีความสวยงามแต่กลับถูกบดบังด้วยสายไฟฟ้า อีกทั้งยังได้มีการบูรณะแต่อย่างใดและยังปล่อยให้มีการเสื่อมโทรมไปตามกาลเวลาโดยไม่ใส่ใจ เปรียบดังอดีตที่กำลังจะถูกลืมเลือนไป ข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นที่มาของแนวคิด สะท้อนตัวตนที่ซ่อนอยู่ในอดีต ด้วยรูปแบบ Black light Painting บนถนน เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวในมิติใหม่ในพื้นที่ เนื่องจากถนนดังกล่าวตั้งอยู่ในทำเลด้านหลังเยาวราชซึ่งช่วงเวลากลางคืนมักไม่มีผู้คนสัญจรไปมา มีความเปลี่ยว และทำให้ไม่มีร้านค้ามาเปิดให้บริการมากนัก

แนวคิด “การสะท้อนตัวตนที่ซ่อนอยู่ในอดีต” เป็นแนวคิดที่กลุ่มผู้วิจัยต้องการให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงความสวยงามของสถาปัตยกรรม โดยการใช้ภาพสะท้อนลงบนถนน ถ่ายทอดผ่านเทคนิค Black light Painting เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงความสวยงามที่ซ่อนอยู่บนถนนทรงวาด อีกทั้งการใช้ศิลปะแบบ Black light Painting เป็นวิธีการที่สร้างผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดยผู้วิจัย ได้ทดลองทำภาพตัวอย่างในภาพที่ 4 เพื่อให้เห็นถึงภาพจำลองก่อนปฏิบัติงานจริง

ภาพที่ 4 ตัวอย่างงานทดลองศิลปะบนถนน

ที่มา: คณะผู้วิจัย

แนวคิดภาพสะท้อนตัวตนที่ซ่อนอยู่ ผู้วิจัยได้ออกแบบศิลปะตาม Node ให้กับนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงทดลองทำประติมากรรมจำลองให้เห็นภาพ ดังภาพที่ 5 จะเห็นพื้นที่ตรงแยกท่าเรือสวัสดิ์ หน้าซอยทรงเสริม ซึ่งเป็น

พื้นที่ตรงเกาะกลางถนนสามารถตั้งงานประติมากรรมขนาดใหญ่ เพื่อให้เป็นที่สังเกตได้ชัดเจน โดยออกแบบเป็นรูปแบบถังไม้โบราณ ซึ่งเป็นสินค้าเด่นของชุมชนในละแวกนี้ อีกทั้งยังมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการค้าในอดีต เนื่องจากถังไม้ถูกใช้เป็นถังในการหมักดองสินค้าการเกษตรที่สำคัญของไทย

ภาพที่ 5 ตัวอย่างงานทดลองงานศิลปะบนท้องถนน ประเภทประติมากรรม
ที่มา: คณะผู้วิจัย

อภิปรายผล

บทความวิจัยเรื่อง ศิลปะกับการค้าขายบนถนนที่หายไป “ถนนทรงวาด” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อหาทุนทางวัฒนธรรมชุมชนเขตสัมพันธวงศ์ 2. เพื่อหาแนวทางการออกแบบผลงาน Street Art จากทุนทางวัฒนธรรมเขตสัมพันธวงศ์ 3. เพื่อสร้างสรรค์งาน Street Art ที่เกิดจากทุนทางวัฒนธรรมเขตสัมพันธวงศ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ทุนทางวัฒนธรรมชุมชนเขตสัมพันธวงศ์ คือ สถาปัตยกรรมที่ความสวยงามและยังคงมีความสำคัญทางด้านการค้าที่ยังคงหลงเหลืออยู่ อภิปรายผลได้ว่า สถาปัตยกรรมบริเวณถนนทรงวาดเป็นแบบโคโลเนียลและมีเสาแบบคอร์ริเนเทียนที่มีความสวยงาม สอดคล้องต่อแนวคิดการสร้างแรงบันดาลใจ Theatrical Theory ในการเขียนวรรณกรรมหรือบทละครที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสะท้อนวิถีชีวิตในการค้าขายของคนไทย-คนจีนในอดีต

2. แนวทางการออกแบบผลงาน Street Art จากทุนทางวัฒนธรรมเขตสัมพันธวงศ์ คือการนำแนวคิด Artistic Intervention สามารถนำมาสะท้อนตัวตนของทุนทางวัฒนธรรมที่ซ่อนอยู่ชุมชนเขตสัมพันธวงศ์ อภิปรายผลได้ว่า ผลงานการออกแบบศิลปะบนท้องถนน (Street Art) และกิจกรรมบนถนนทรงวาดสามารถเชื่อมโยงศิลปะแบบโคโลเนียลกับศิลปะร่วมสมัยได้อย่างลงตัว สอดคล้องกับแนวคิดของงามพิศ สัตย์สวณ (2558) ที่กล่าวว่า การที่ศิลปินเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับงานศิลปะ ผู้ชม พื้นที่ หรือสถานการณ์ที่เป็นอยู่เพื่อสร้างสรรค์งานศิลปะชิ้นใหม่ที่

เปลี่ยนแปลงสภาพที่มีอยู่เดิม (art intervention, online) ในทางด้านมานุษยวิทยาคือการแทรกแซงที่เกิดขึ้นในงานวิจัยสนามทางมานุษยวิทยาสมัยใหม่

3. การสร้างสรรค์งาน Street Art ที่เกิดจากทุนทางวัฒนธรรมเขตสัมพันธวงศ์ พบว่า สามารถแก้ปัญหาของคนในชุมชนและทำให้ถนนทรงวาดเป็นถนนเศรษฐกิจใหม่ในเขตสัมพันธวงศ์ อีกทั้งยังเป็นแนวทางให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้นำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะบทความวิจัยเรื่อง ศิลปะกับการค้าขายบนถนนที่หายไป “ถนนทรงวาด”

1. จากบทความวิจัยนี้พบว่าพื้นที่ในเขตสัมพันธวงศ์มีความหลากหลายทางพหุวัฒนธรรม นอกจากการใช้ศิลปะแบบ Street Art เข้าไปการออกแบบงานศิลปะและกิจกรรม (Art intervention) แล้ว สำหรับงานวิจัยครั้งต่อไปควรมีการทดลองกับงานศิลปะในรูปแบบอื่นๆ อาทิเช่น ศิลปะแบบคอนเซ็ปชวลอาร์ต

2. จากผลการวิจัยพบว่าการนำศิลปะเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนโบราณ หรือ ชุมชนดั้งเดิม สามารถมีส่วนช่วยยกระดับเศรษฐกิจการค้าขายในชุมชนนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี การนำรูปแบบแนวคิดนี้สามารถนำไปปรับใช้กับชุมชนพื้นที่อื่นๆที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ทรงคุณค่า เช่น ชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านชาติพันธุ์ ด้านสถาปัตยกรรม ด้านหัตถกรรม หรือวิถีชีวิต ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการสร้างเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองนโยบายและแผนงาน สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร. (2560). *เขาวราช : ชุมชนชาวจีนกับวิถีการอยู่อาศัยที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา (ตอนจบ)*. สืบค้นเมื่อ 17 กันยายน 2560, จาก <https://www.facebook.com/789887131786265/>
- งามพิศ สัตย์สรวง. (2558). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ. (2560). *Multiculturalism ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน)*. สืบค้นเมื่อ 17 กันยายน 2560, จาก <https://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/>
- เผ่าทอง ทองเจือ และ ศันสนีย์ โชติกลเสถียร. (2555). *พาชิมของอร่อย ตามรอยตำนานเก่าเล่าเรื่องจีนในไทย*. กรุงเทพฯ: ธนาครกรุงเทพ.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2559). *สำเพ็ง : ประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีนในกรุงเทพฯ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). *วัฒนธรรม*. สืบค้นเมื่อ 17 กันยายน 2560, จาก <https://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/>
- สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. (2565). *แผนปฏิบัติการด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย พค. 2563-2565*. สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.ocac.go.th/>
- Dickman, C.R. (1996). *Overview of the Impacts of Feral Cats on Australian Native Fauna*.

ผู้เขียนบทความ

คุณศมิสสร สุทธิสังข์ คุณณัฐพร เพ็ชรเรือง คุณเริงฤทธิ์ เอกวงศ์อนันต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ
อีเมล human.journal@nrru.ac.th

ดร. อลิศา โชตินนทภักขา อาจารย์ภักดี ปรีดาศักดิ์ และ อาจารย์สุทธิชาติ ใจชอบสันเทียะ อาจารย์คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา อีเมล csadsign@gmail.com

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ จากลูกจาก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

PRODUCT DEVELOPMENT WITH CULTURAL CAPITAL COMMUNITY WAY OF
NATURAL COLORED TIE DYE FABRIC GROUP FROM NIPA PALM, SURAT THANI

ฐิติพงศ์ ชูจิตต์, นนทวรรณ ดีโต, นวพร ทองคำ, สายน้ำฟ้า น้อยวัน,
พฤติพงศ์ อินทรกลัด และ ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์

THITIPONG CHUJIT, NONTAWAT DEETO, NAVAPORN THONGCHAM, SAINAMFAH NOIWAN,
PUTTHIPONG INTARAGLUD AND SUPPAKORN DISATAPUNDHU

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY
กรุงเทพมหานคร
BANGKOK

Received: April 4, 2022

Revised: June 20, 2022

Accepted: February 22, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก จังหวัดสุราษฎร์ธานี อาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และแบบสำรวจความคิดเห็นกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มผู้ถือครองทุนทางวัฒนธรรม เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก เป็นต้น และ 2. กลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรม

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ มีการจัดทำผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรมที่มีในท้องถิ่นอย่างผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก อาทิ เสื้อผ้า กระเป๋า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรทางวัฒนธรรมกับคนในชุมชน โดยการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริโภคส่วนใหญ่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อย่างกระเป๋าจากผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ แสดงให้เห็นว่าการตั้งราคาสินค้าในปัจจุบัน มีความเหมาะสม ราคาของสินค้าอยู่ในระดับที่เหมาะสมและสามารถเข้าถึงได้ ซึ่งกระเป๋าใส่ใจได้รับความนิยมมากที่สุดจากกลุ่มผู้บริโภค ทั้งนี้กลุ่มผู้บริโภคมีความคิดเห็นเพิ่มเติมที่ต้องการให้เพิ่มเติมสีสันและรูปแบบกระเป๋าที่เพิ่มมากขึ้น

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก ควรมีการสื่อความหมายที่แสดงถึงเรื่องราวของทุนทางวัฒนธรรมที่มีในท้องถิ่นอย่างผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก

เพื่อสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนขยายการรับรู้ให้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคที่เพิ่มมากขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุน

คำสำคัญ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทูนาทางวัฒนธรรม

ABSTRACT

This research is a combination of both quantitative and qualitative research. The purpose is to study information about the product. and suggest guidelines for product development from cultural capital, community way of life of the group of natural-colored tie-dye fabrics from nipa palm, Surat Thani approach by interviewing, and surveying with two key informant groups: 1) cultural capital holders such as village philosophers, leaders of natural-colored tie-dye fabrics from nipa palm and 2) consumer groups of products from cultural capital.

The results reveal that group of natural-colored tie-dye fabrics from nipa palm products made from local cultural capital such as tie dye fabrics from nipa palm such as clothes and bags are made, which demonstrates the relationship between cultural resources and people in the community. By surveying the opinions of the majority of consumers about products such as bags from natural-colored tie-dye fabrics. show that the current product naming is appropriate. The price of the product is reasonable and accessible. which care bags are the most favored by consumers. However, consumers have more opinions to add more colors and more styles of bags.

Guidelines for product development from cultural capital, community lifestyle of the group of natural tie dye fabrics from nipa palm. There should be a meaning that shows the story of local cultural capital such as natural tie dye from nipa palm to create value and increase product value as well as to increase awareness to reach a growing group of consumers by relying on cooperation from government agencies to support.

Keywords: Product Development, Cultural Capital

บทนำ

ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติสะท้อนถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่น อันดำรงเอกลักษณ์วัตถุบ่งชี้จากธรรมชาติของท้องถิ่นด้วย โดยเกิดจากกระบวนการออกแบบลวดลายและสีสันทที่เรียบง่าย แสดงให้เห็นถึงคุณค่าจากผลผลิต ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น แต่ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมในปัจจุบันกำลังกลายเป็นสิ่งที่ถูกกลืน คนโดยส่วนมากมักมองไม่เห็นคุณค่าและความงามของทรัพยากรทางวัฒนธรรมจากผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม เนื่องจากมุมมองของคนโดยส่วนมาก เห็นว่าผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมบ่งบอกถึงความไม่ทันสมัยและล้าหลัง หากแต่ในความเป็นจริงแล้ว ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมเป็นสิ่งที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี แสดงถึงจิตวิญญาณของกลุ่มคนในท้องถิ่น และเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าเป็นอย่างมาก

การใช้สีสังเคราะห์และสารเคมีในอุตสาหกรรมผลิตผ้าในปัจจุบัน ทัวโลกตระหนักถึงประเด็นนี้เป็นอย่างมาก ซึ่งผลกระทบต่อทั้งกลุ่มผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม เป็นสาเหตุให้ทั่วโลกมีการหันกลับมาให้ความสำคัญกับสีย้อมที่ได้มาจากธรรมชาติ ตลอดจนผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้สีจากธรรมชาติมากขึ้น โดยประเทศไทยถือได้ว่าเป็นประเทศหัตถกรรม มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์และมีอัตลักษณ์เฉพาะ ล้วนแล้วแต่มีการสอดแทรกศิลปะ ทำให้ชิ้นงานเกิดคุณค่า ความสวยงาม และโดดเด่นแตกต่างกันไปตามแหล่งผลิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น การผลิตผ้ามัดย้อมในประเทศไทยมีการกระจายตัวอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ มีกระบวนการในการผลิตผ้ามัดย้อมในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน อาทิ ชนิดของผ้า ลวดลาย รวมทั้งสีธรรมชาติที่ได้จากพืช ผลไม้ และสัตว์ สำหรับสีจากธรรมชาติที่นำมาใช้ในการย้อมผ้า เช่น สีครามจากต้นฮ้อม สีดาจากมะเกลือ สีเหลืองจากขมิ้นสีน้ำตาลจากแก่นเข สีเขียวจากเปลือกมะริดไม้ สีม่วงจากต้นบก สีชมพูจากเปลือกจามจุรี สีกรักจากแก่นขนุน และสีแดงจากดินสีแดงหรือตัวครั่ง เป็นต้น ซึ่งสีย้อมธรรมชาติส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดและเป็นที่ยุ้จักกันมา ตั้งแต่สมัยอดีตมาจนถึงปัจจุบัน (Jung, 2017)

กระบวนการในการผลิตผ้ามัดย้อม คือ การนำผ้ามามัดด้วยวัสดุต่าง ๆ แล้วย้อมสี โดยใช้วิธีการกันสีด้วยวัสดุบางอย่าง เช่น ยางรัด เชือก หมุดปักผ้า ตัวหนีบกระดาษ หรือการเย็บ เป็นต้น ซึ่งการกันสีจะช่วยไม่ให้สีแทรกซึมลงไปบนเนื้อผ้า นอกจากนั้นรูปแบบพื้นฐานของลวดลายมัดย้อมจะเป็นการมัดรูปวงกลมเล็ก ๆ รูปสี่เหลี่ยม รวมถึงรูปเรขาคณิตอื่น ๆ ทั้งนี้การมัดย้อมแสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างธรรมชาติและบุคคลอย่างหนึ่ง เป็นการนำผลผลิตจากธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจนการเป็นวิถีชีวิตชุมชน ทำให้เกิดคุณค่าของการใช้ชีวิต สร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ไม่ตามกระแสของสังคม ฝึกตนให้ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟุ่มเฟือย จนเกินความจำเป็น

กลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ ชุมชนวัดประสิทธิธาราม ตำบลบางชนะ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของคนในชุมชนโดยวัตถุประสงค์ในการทำผ้ามัดย้อมสีจากทรัพยากรธรรมชาติอย่างลูกจาก อันเป็นทรัพยากรที่พบได้มากมายภายในชุมชนท้องถิ่น โดยการนำลูกจากมาผ่านกระบวนการทำให้ได้สีเพื่อนำมามัดย้อม มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อีกทั้งมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าต่าง ๆ เช่น เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย กระเป๋าย่อม กระเป๋าสะพาย กระเป๋าถือ หมวก อุปกรณ์เครื่องใช้อื่น ๆ เป็นต้น ช่วยให้เกิดผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติมีคุณค่าเป็นเอกลักษณ์ และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับชิ้นงานได้ด้วย

ภาพที่ 1 ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติของกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ
ที่มา: คณะผู้วิจัย

การวิจัยครั้งนี้ต้องการมุ่งเน้นศึกษาถึงกระบวนการมัตย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก การนำฝ้ายมัตย้อมมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ ตลอดจนเสนอแนะแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ฝ้ายมัตย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและเป็นนวัตกรรมผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมชุมชนที่มีคุณค่า รวมถึงพัฒนาผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมชุมชนไปสู่ผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชน เพื่อสร้างรายได้ภายในชุมชนให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน และช่วยสงวนรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น อันปกป้องถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มฝ้ายมัตย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มฝ้ายมัตย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประโยชน์การวิจัย

เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรมภายในชุมชนไปสู่ผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้กับชุมชน และสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ในอนาคตต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มฝ้ายมัตย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก จังหวัดสุราษฎร์ธานี” เป็นการวิจัยแบบผสมผสานประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อผลิตภัณฑ์ฝ้ายมัตย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ที่ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลของผลิตภัณฑ์ฝ้ายมัตย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก ซึ่งอาศัยการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และแบบสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มผู้ถือครองทุนทางวัฒนธรรม เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มฝ้ายมัตย้อมจากใจ เป็นต้น
2. กลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ จำนวน 205 คน

การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฝ้ายมัตย้อมจากใจ “จากใจฝ้ายมัตย้อม” เป็นการศึกษาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋า ได้แก่ กระเป๋าเท่จากใจ กระเป๋าจุใจ และ กระเป๋าใส่ใจ โดยสำรวจในประเด็นเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ความเหมาะสมของชื่อสินค้า ความหลากหลายของรูปแบบผลิตภัณฑ์ ราคาของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลผลิตภัณฑ์ และเสนอแนะแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มฝ้ายมัตย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก กลุ่มฝ้ายมัตย้อมจากใจ ชุมชนวัดประสิทธิธาราม ตำบล

บางขณะ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการมัตย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากจนถึงการนำฝ้ายมัตย้อมมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ อันสะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต และคุณค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรม ประกอบกับการสำรวจความคิดเห็นจากมุมมองของกลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ จำนวน 205 คน สำหรับเสนอแนะแนวที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์สามารถสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่า ตลอดจนช่วยสงวนรักษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก

ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มฝ้ายมัตย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก

กระบวนการมัตย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ และสร้างสรรค์ของคนในชุมชน โดยเริ่มต้นจากประสบการณ์ที่พบอย่างสีของลูกจากเปื้อนเสื้อผ้าแล้วซักไม่ออก ทำให้เกิดการเรียนรู้ว่าสีของลูกจากมีคุณลักษณะติดทนนาน จนกระทั่งนำมาสร้างสรรค์ทดลองใช้เป็นสีย้อมผ้าจากธรรมชาติ ซึ่งลูกจากเป็นทรัพยากรที่สามารถพบได้ภายในชุมชน อาศัยกระบวนการเรียนรู้และสร้างสรรค์จนเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สะท้อนถึงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต โดยกระบวนการมัตย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก มีรายละเอียดขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมวัสดุและอุปกรณ์

กระบวนการเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ เพื่อดำเนินการมัตย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก มีวัสดุและอุปกรณ์ที่ต้องใช้ประกอบด้วยผ้าที่ต้องการใช้ย้อมสี ลูกจากผลสุกน้ำสะอาด เกลือเม็ด น้ำปูนใส น้ำยาปรับผ้านุ่ม กะละมัง กระทะ 36 นิ้ว ไม้พายสำหรับกวน ผ้ากรองสีขาว และหนังสือสำหรับมัดผ้าฝ้าย

2. ขั้นตอนการสกัดสีจากลูกจาก

กระบวนการการสกัดสี เริ่มต้นด้วยการผ่าลูกจากลักษณะตามยาว ลูกจาก 1 ลูก สามารถผ่าได้ 4 ชิ้น จากนั้นนำกระทะตั้งบนเตาไฟ เติมน้ำสะอาดและเกลือเม็ดแล้วคนผสมให้เกลือละลายด้วยไม้พาย หลังจากนั้นนำเตอดินาลูกจากที่ผ่าเตรียมไว้ลงต้ม ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง สังเกตจากสีของน้ำเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลจึงยกกระทะลงแล้วพักให้หายร้อน สุดท้ายกรองด้วยผ้าขาวใส่กะละมังไว้

3. ขั้นตอนการมัดผ้า

กระบวนการมัดผ้า ผ้าที่ต้องการใช้ย้อมสีมัตย้อมเพื่อกันสีย้อมผ้า รูปแบบการมัดสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งรูปแบบการมัดที่ได้รับความนิยม เช่น การพับลดลายมัตย้อมที่มีลักษณะตามความกว้างของผ้า การพับลดลายมัตย้อมที่มีลักษณะตามความยาวของผ้า การพับลดลายมัตย้อมที่มีลักษณะตามแนวทแยงของผ้า การพับลดลายมัตย้อมที่มีลักษณะแบบกากบาท และการพับลดลายมัตย้อมที่มีลักษณะแบบมัดเป็นจุด ๆ

4. ขั้นตอนการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติจากลูกจาก

กระบวนการย้อมผ้า เริ่มต้นด้วยนำน้ำลูกจากที่ได้จากขั้นตอนการสกัดสีตั้งไฟให้ความร้อนระดับปานกลาง จากนั้นนำผ้าที่มัดไว้ลงไปต้มในน้ำลูกจาก ใช้เวลาต้มประมาณ 45 นาที สุดท้ายเมื่อครบตามเวลานำผ้าออกจากน้ำลูกจาก

5. ขั้นตอนการใช้สารช่วยย้อมเพื่อสีคงทน

กระบวนการใช้สารช่วยย้อมโดยการใช้น้ำปูนใส ซึ่งเป็นสารที่ช่วยให้สีธรรมชาติจากลูกจากติดกับเส้นด้ายของผ้าดีขึ้น โดยนำผ้าที่ย้อมน้ำลูกจากมาแช่ในน้ำปูนใส ใช้เวลาแช่ประมาณ 10 นาที หลังจากนั้นนำผ้ามาแช่ในน้ำยาปรับผ้านุ่ม เป็นเวลาประมาณ 5 นาที สุดท้ายนำผ้าไปตากให้แห้ง

6. ขั้นตอนการตรวจสอบ

กระบวนการตรวจสอบ เป็นกระบวนการสุดท้ายสำหรับตรวจสอบคุณภาพของผ้าหลังจากการย้อมคุณภาพสีที่ย้อม และลดลายบนผ้า ก่อนนำผ้าที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติจากลูกจากไปออกแบบ พัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ภายใต้ชื่อ “จากใจผ้ามัดย้อม”

ภาพที่ 2 กระบวนการทำผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติของกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ
ที่มา: คณะผู้วิจัย

กระบวนการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก ทั้ง 6 ขั้นตอน เป็นองค์ความรู้สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างชัดเจน เมื่อได้ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากมา ทางกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจได้นำผ้ามัดย้อมมาต่อยอดสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ภายใต้ชื่อ “จากใจผ้ามัดย้อม” โดยมุ่งเน้นในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย สะท้อนถึงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า หมวก อุปกรณ์เครื่องใช้อื่น ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับชิ้นงาน โดยอาศัยการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ่านรูปแบบของผลิตภัณฑ์ เทคนิควิธีการ และวัสดุที่ใช้ในการผลิต มีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน (ชนาธินาถ ไชยภู, 2556) ทั้งนี้มุมมองจากกลุ่มผู้บริโภคมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น เพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ตลอดจนช่วยสงวนรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น อันบ่งบอกถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นด้วย

ความสัมพันธ์ของทุนทางวัฒนธรรมกับวิถีชุมชนของกลุ่มผ้ามัดสีธรรมชาติจากลูกจาก

กระบวนการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก เป็นองค์ความรู้สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ และสร้างสรรค์ของคนในชุมชน เนื่องจากลูกจากเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่สามารถพบได้ทั่วไปภายในชุมชน คนในชุมชนได้นำมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้และสร้างสรรค์ ทั้งนี้ภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก ถือได้ว่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของชุมชน จัดเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible cultural heritage) ประเภทหนึ่ง que แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชน ผสมผสานกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

การสงวนรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อย่างภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก อันเกิดจากการปลูกฝัง การถ่ายทอดองค์ความรู้ ตลอดจนสร้างความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญที่เกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่เป็นผู้ถือครองทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญในการจัดการที่นำไปสู่การสืบทอดภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากให้คงอยู่ต่อไป และสามารถนำมาพัฒนาสร้างมูลค่าด้วยมุมมองของทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชน (ICOMOS, 1999; UNESCO, 2003)

ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ไม่สามารถคงอยู่ด้วยตัวเองได้ต้องอาศัยความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย เพื่อให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ยังคงอยู่ต่อไป ซึ่งองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์นั้น ได้แก่ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ บริบททางสังคม และพื้นที่ทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อย่างภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากคงอยู่ต่อไปได้ ไม่เลือนหายไปตามกาลเวลา จนเกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนรุ่นต่อไป

ภาพที่ 3 องค์ประกอบอื่น ๆ กับภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก

ที่มา: คณะผู้วิจัย

1. ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ สำหรับองค์ประกอบของภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก เป็นเรื่องของอุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก ตลอดจนผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก ในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้มีความสำคัญต่อภูมิปัญญาการมัดย้อมสี

ธรรมชาติจากลูกจากในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อย่างมาก ช่วยสะท้อนถึงทักษะฝีมือ เพิ่มคุณค่า และมูลค่า รวมทั้งช่วยกระตุ้นให้เกิดความตระหนักต่อภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติได้ด้วย

2. บริบททางสังคม ภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากถูกนำมาใช้เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าต่าง ๆ ในการเพิ่มคุณค่าและมูลค่า โดยสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนกับทรัพยากรทางธรรมชาติ อาศัยผลิตภัณฑ์ สินค้าต่าง ๆ ที่ได้จากการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากมาเป็นทุนทางวัฒนธรรม สำหรับช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น

3. พื้นที่ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงบริบททางสังคม วิถีชีวิตของคนในพื้นที่ วัดประสิทธิธาราม ตำบลบางชนะ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี และกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ ที่นำภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก มาใช้พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ สินค้าต่าง ๆ

การนำทุนวัฒนธรรมอย่างภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ อาศัยการปรับปรุงพัฒนาองค์ความรู้ที่มีภายในชุมชน มาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์หรือสินค้าเชิงพาณิชย์ รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานด้วย (Bob McKercher and Hilary du Cros, 2002)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก

กลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ มีการนำผ้ามัดย้อมสีจากทรัพยากรธรรมชาติอย่างลูกจาก และพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ภายใต้ชื่อ “จากใจผ้ามัดย้อม” โดยมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย อาทิ เสื้อผ้า กระเป๋า หมวก และอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ

ภาพที่ 4 กระเป๋าผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติของกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ซึ่งในการศึกษารั้งนี้ มุ่งเน้นศึกษาที่ผลิตภัณฑ์ “จากใจผ้ามัดย้อม” ประเภทกระเป๋า จำนวน 3 ชิ้น ได้แก่ 1. กระเป๋าเท่จากใจ 2. กระเป๋าจุใจ และ 3. กระเป๋าใส่ใจ โดยผลการสำรวจความคิดเห็นจากมุมมองของกลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ จำนวน 205 คน ซึ่งกลุ่มผู้บริโภคที่ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 78.5) อยู่ในช่วงอายุ 18 – 23 ปี (ร้อยละ 63.9) และมีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยต่ำกว่า 15,000 บาท (ร้อยละ 71.2) พบว่า

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์	ร้อยละ
1. การรับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ “จากใจผ้ามัดย้อม”	
รู้จัก	34.1
ไม่รู้จัก	65.9
2. ความเหมาะสมของชื่อสินค้า	
เหมาะสม	91.7
ควรปรับปรุง	8.3
3 .ความหลากหลายของรูปแบบผลิตภัณฑ์	
เพียงพอ	78.5
ไม่เพียงพอ	21.5
4. ราคาของผลิตภัณฑ์	
4.1 กระเป๋าเท่จากใจ	
เหมาะสม	88.3
ไม่เหมาะสม	11.7
4.2 กระเป๋าจุใจ	
เหมาะสม	92.7
ไม่เหมาะสม	7.3
4.3 กระเป๋าใส่ใจ	
เหมาะสม	94.6
ไม่เหมาะสม	5.4
5. ความสนใจเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์สินค้ากระเป๋า	
สนใจ	86.8
ไม่สนใจ	13.2
6. ความสนใจเลือกซื้อ ผลิตภัณฑ์สินค้ากระเป่ารุ่น	
กระเป๋าเท่จากใจ	18
กระเป๋าจุใจ	19
กระเป๋าใส่ใจ	43.9
ทั้งสามรุ่น	19

มุมมองของกลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการรับรู้ในผลิตภัณฑ์ของ “จากใจผ้ามัดย้อม” ยังไม่เป็นที่รู้จักเท่าที่ควร (ร้อยละ 65.9) จึงควรมีการส่งเสริมการรับรู้ในผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มมากขึ้นกับกลุ่มผู้บริโภค โดยอาศัยแผนการตลาดทางออนไลน์เพื่อประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ และประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการสร้างการรับรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ “จากใจผ้ามัดย้อม” เป็นชื่อที่กลุ่มผู้บริโภคมีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ สะท้อนถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี (ร้อยละ 91.7) นอกจากนั้นรูปแบบของผลิตภัณฑ์ กลุ่มผู้บริโภค มีความคิดเห็นว่าหลากหลายเพียงพอในเรื่องของลวดลายและรูปทรงแล้ว (ร้อยละ 78.5)

เรื่องราคาของผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าจากมุมมองกลุ่มผู้บริโภค มีความคิดเห็นว่า “ราคากระเป๋าใส่ใจ” มีความเหมาะสมในเรื่องราคามากที่สุด (ร้อยละ 94.6) ต่อมา “ราคากระเป๋าจุใจ” มีความเหมาะสมในเรื่องราคารองลงมา (ร้อยละ 94.6) และ “ราคากระเป๋าเท่าใจ” มีความเหมาะสมในเรื่องราคาเป็นอันดับสุดท้าย (ร้อยละ 94.6) จากผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าทั้งสามอย่าง ซึ่งกลุ่มผู้บริโภคมีความสนใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าประเภทกระเป๋า จากแบรนด์ “จากใจผ้ามัดย้อม” (ร้อยละ 86.8) โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์สินค้าประเภทกระเป๋า รุ่น “กระเป๋าใส่ใจ” ได้รับความสนใจมากที่สุดจากผลิตภัณฑ์สินค้าประเภทเดียวกัน (ร้อยละ 43.9) สอดคล้องกับความคิดเห็นในเรื่องของราคาผลิตภัณฑ์

อภิปรายผล

การเพิ่มประเภทของผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ดูสวยงาม ตลอดจนการสร้างอัตลักษณ์ เรื่องราว ลวดลายบนผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นจะช่วยให้ ผลิตภัณฑ์สินค้าจากแบรนด์ “จากใจผ้ามัดย้อม” ของกลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ เป็นที่ต้องการกับผู้บริโภคและท้องตลาดมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการสงวนรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อย่างภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากให้คงอยู่ต่อไป ปลูกฝังและสร้างความตระหนักในคุณค่าให้กับคนในชุมชน และสามารถนำมาพัฒนาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนอย่างภูมิปัญญาการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก อันสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการพัฒนาลวดลายผลิตภัณฑ์ต้นแบบผ้ามัดย้อมด้วยการย้อมจากสีธรรมชาติ พัฒนาระบบการย้อมสีผ้ามัดย้อมด้วยสีธรรมชาติ (ภัทรานิษฐ์ สิทธิพันธ์ และคณะ, 2557) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ทำให้มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความงามสวยงาม สว่างเอกลักษณ์ การบอกเล่าเรื่องราวจากลวดลายบนผลิตภัณฑ์ การจัดทำผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย อาทิ กระเป๋า เสื้อ ผ้าพันคอ เพื่อให้สินค้าของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติเป็นที่ต้องการในท้องตลาด ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุดด้วย

การศึกษาข้อมูลผลิตภัณฑ์และเสนอแนะแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยทุนทางวัฒนธรรมวิถีชุมชนของกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก กลุ่มผ้ามัดย้อมจากใจ เพื่อให้ถึงกระบวนการมัดย้อมสีธรรมชาติจากลูกจาก จนถึงการทำผ้ามัดย้อมมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ ที่ช่วยสะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต และคุณค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรม ตลอดจนองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรม ประกอบกับมุมมองความคิดเห็นจากกลุ่ม

ผู้บริโภคร่วมกันเป็นแนวทางให้ผลิตภัณฑ์สามารถสร้างคุณค่าและเพิ่มมูลค่า สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค รวมถึงช่วยสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติจากลูกจากซึ่งเป็นทรัพยากรท้องถิ่นที่สำคัญต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชนาธิภา ไชยภู. (2556). *การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากเปลือกสะตอ กรณีศึกษากลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านศิริวงศ์ อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- ภัทรานิษฐ์ สิทธิพันธ์ และคณะ. (2557). *การพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ต้นแบบผ้าฝ้ายมัดย้อมด้วยการย้อมจากสีธรรมชาติ*, จาก <https://ph02.tci-thaijo.org/index.php/jtir/article/view/42372>.
- ICOMOS. (1999). *Cultural Tourism Charter: Principle and Guidelines for Managing Tourist Places of Cultural and Heritage Significance*, from https://www.icomos.org/charters/tourism_e.pdf.
- Jung, J. S. (2017). Making of Natural Dyeing Scarves by Tie-Dyeing Technique. MATEC Web of Conferences, 108, 03006.
- McKercher, Bob and du Cros, Hilary. (2002). *Cultural Tourism: The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management*. New York: The Haworth Hospitality Press.
- UNESCO. (2003). *The convention for the safeguarding of intangible cultural heritage*, from <http://www.unesco.org/new/en/culture/>.
- Westra, L., Scovazzi, T. (2003). *The safeguarding of the intangible cultural heritage according to the 2003 unesco convention: The case of the first nations of Canada*, from <https://intergentes.com/the-safeguarding-of-the-intangible-cultural-heritage-according-to-the-2003-unesco-convention-the-case-of-the-first-nations-of-canada/>

ผู้เขียนบทความ

คุณฐิติพงศ์ ชูจิตต์ คุณนนทวรรณ ดีโต คุณนพพร ทองคำ คุณสายน้ำฟ้า น้อยวัน คุณพฤตพงศ์ อินทรกลัด นักศึกษาหลักสูตรการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ อีเมล dome_thi@hotmail.com

ศาสตราจารย์ ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์ อาจารย์หลักสูตรการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ อีเมล dome_thi@hotmail.com

แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญา จากงานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร

CONCEPTS IN CREATIVE PRODUCT DESIGN FOR PROMOTE WISDOM FROM THE STUCCO OF PETCHABURI SCHOOL

แพรพีไล ชลเพชร, ศุภกรณ์ เชาว์วิวัฒนากุล, เอริน อุดมสวัสดิ์,
วีร์รภัทรา วุฒิพรสกุลโชติ, ณธกร ฉำทรัพย์ และ ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์
PRAEPILAI CHOLAPETCH, SUPAKORN CHAOWIWATTHANAKUN,
ARIN UDOMSAWAD, WEERAPATTHRA WUTTHIPORNSAKULCHOTE,
NATHAKORN CHAMSUP AND SUPPAKORN DISATAPUNDHU

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY
กรุงเทพมหานคร
BANGKOK

Received: January 14, 2022

Revised: October 7, 2022

Accepted: February 20, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาและวิเคราะห์ภูมิปัญญางานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร จังหวัดเพชรบุรี 2. เพื่อเสนอแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่ส่งเสริมการรับรู้จากงานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร ด้วยวิธีการที่ยังคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและรูปแบบงานปูนปั้น โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มครูช่างและช่างปั้นที่มีความเชี่ยวชาญด้านปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร 2. กลุ่มผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการตลาดและการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มได้ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยมีกรอบแนวคำถาม คือ แนวคิดการนำภูมิปัญญาปูนปั้นมาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ รูปแบบของการสื่อสารและเรียนรู้ภูมิปัญญาจากงานปูนปั้น รวมถึงข้อคิดเห็นต่าง ๆ จากนั้นจึงใช้การวิจัยเชิงปริมาณตรวจสอบข้อสรุปแนวความคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 3 ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายของแนวคิดผลิตภัณฑ์ที่เป็นคนไทย (Gen Y และ Gen Z) อายุระหว่าง 18-40 ปี ซึ่งผลของการวิจัยพบว่า แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (D.I.Y.) สามารถสร้างการรับรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญางานปูนปั้นจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งรูปแบบผลิตภัณฑ์ปูนปั้นที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ เช่น นำมาประดับตกแต่ง ได้รับความสนใจมากที่สุด รวมถึงประเด็นการอนุรักษ์และการรักษาภูมิปัญญางานปูนปั้น

จังหวัดเพชรบุรี พบว่า แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาปูนปั้นเมืองเพชรบุรี สามารถสร้างคุณค่าทางด้านจิตใจเนื่องจากเป็นงาน D.I.Y. อีกทั้งเป็นการเพิ่มมูลค่าด้วยการนำเอาปูนปั้นสดมาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีส่วนช่วยในการสร้างงาน และสร้างรายได้ในท้องถิ่น

คำสำคัญ: ภูมิปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การออกแบบ งานปูนปั้น

ABSTRACT

This research is a combination of qualitative and quantitative research which the objectives are 1. To study and analyze the folk wisdom of the Muang Phet stucco work in Phetchaburi Province 2. To present creative product design concepts that promote awareness of the Muang Phetchaburi stucco work. with methods that still maintain the folk wisdom and style of stucco work. The data were collected by interviewing 2 groups of key informants: 1. Stucco Experts in Phetchaburi Province 2. Marketing Specialist and Product Designer which used a semi-structured interview with both groups. The area of question including the concept of using stucco folk wisdom to design products, a form of communication and learning folk wisdom from stucco work, and all any other's aspect and opinion. After that, quantitative research was used to examine the conclusions of such product design concepts with a questionnaire with the third group of informants, namely, the target group of product concepts that are Thai people (Gen Y and Gen Z) aged between 18-40 years. The results suggest that the concept of creative product design (D.I.Y.) can create awareness about the folk wisdom of stucco work in Phetchaburi Province which stucco products that can be utilized, for example, for decoration. Including the preservation of stucco folk wisdom in Phetchaburi province. It was found that creative product design concepts were beneficial to conservation. Stucco Folk Wisdom of Phetchaburi can create sentimental value because it is a D.I.Y. work and adds value by bringing fresh stucco to design products. which contributes to job creation and generate income locally.

Keywords: Wisdom, Creativity, Design, Stucco Work

บทนำ

งานศิลปะเมืองเพชรบุรี เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชาวเมืองเพชรที่ได้รับการสืบทอดมาอย่างยาวนานทั้งงานสถาปัตยกรรม จิตรกรรม โดยเฉพาะงานปูนปั้น อันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นที่สุดของเมืองเพชรบุรี เพราะกรรมวิธีการผลิตปูนปั้นสดนั้นมีความพิถีพิถันด้านวัตถุดิบ แบบแผนและกรรมวิธีที่ได้รับการถ่ายทอดมาตั้งแต่สมัยอยุธยา รวมไปถึงการออกแบบลวดลายที่มีความงดงามและยังแทรกแนวความคิดของช่างปั้นลงไปในงาน ซึ่งหลักฐานเกี่ยวกับงานปูนปั้นในจังหวัดเพชรบุรี ส่วนใหญ่เป็นงานสร้างสรรค์ที่ตอบสนองเรื่องความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ดังจะเห็นงานปูนปั้นตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบันมักจะปรากฏตามถาวรวัตถุและบ้าน

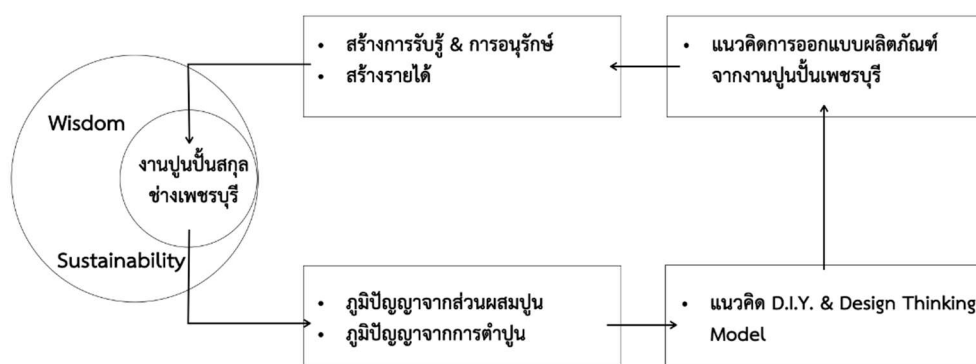
ประดับศาสนสถานในทางศาสนา เช่น พระพุทธรูป เทวรูป ฐานพระประธาน หน้าบัน ชุ่มประตุน้าต่างพระอุโบสถ วิหาร ฯลฯ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, 2562) ด้วยศิลปะปูนปั้นสามารถพบเห็นได้เป็นส่วนมากเฉพาะที่วัด ในรูปแบบของการบูรณะและการประดับตกแต่ง จึงทำให้บุคคลทั่วไปมีโอกาสได้สัมผัสและเข้าถึงได้ยาก ซึ่งส่งผลให้การสืบสานและการอนุรักษ์ศิลปะปูนปั้นไม่เป็นที่เผยแพร่ในวงกว้าง แต่ถูกจำกัดอยู่ในเฉพาะกลุ่มช่างเมืองพื้นถิ่นใน จังหวัดเพชรบุรีเท่านั้น ดังนั้น แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในรูปแบบ D.I.Y. จึงเป็นอีกหนึ่งแนวคิด จะสามารถช่วยเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ รวมทั้งส่งเสริมการรับรู้ สืบสาน อนุรักษ์งานปูนปั้นสกุลช่าง เมืองเพชร ด้วยวิธีการที่ยังคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและรูปแบบของงานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร

กลุ่มผู้สืบทอดงานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแนวประเพณีสร้างสรรค์ และ กลุ่มอนุรักษ์แนวประเพณีไทย (จิตตรา มาคะผล และคณะ, 2563 อ้างถึงใน ดวงกมล บุญแก้วสุข, 2014) โดย กลุ่มอนุรักษ์แนวประเพณีไทย จะมุ่งเน้นงานปูนปั้นด้วยกรรมวิธี รูปแบบ ตลอดจนลวดลายแบบดั้งเดิมที่ได้รับการ สืบทอดกันมา โดยช่างฝีมือกลุ่มนี้จะเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดี และ มีกลุ่มลูกค้าเดิมเป็นประจำอยู่แล้ว ซึ่งล้วนเป็น งานปูนปั้นที่ใช้ เพื่อประดับตกแต่งในโบสถ์ และ วิหารของวัด เป็นส่วนใหญ่ ทั้งในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี และ พื้นที่ ใกล้เคียงซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของอาจารย์ทองรุ่ง “เงินนะมันรอนงาน ก็งานมันมีของมันอยู่แล้ว แต่มันขึ้นอยู่ กับว่าช่างปูนแต่ละคน เค้าจะว่างรับงานกันหรือเปล่า” (ทองรุ่ง เอ็มโอษฐ์, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2564) ในขณะที่กลุ่มแนวประเพณีสร้างสรรค์ เป็นกลุ่มช่างฝีมือสมัยใหม่ที่ได้ ผ่านศึกษาและเรียนรู้รูปแบบของงานปูนปั้น ทั้งแบบดั้งเดิมและงานศิลปะร่วมสมัย แต่ไม่ได้เลือกรับงานปูนปั้นที่ต้องใช้ระยะเวลาในการผลิตผลงานเป็นระยะ เวลานาน ๆ เหมือนกับกลุ่มอนุรักษ์แนวประเพณีไทย จึงทำมีแนวคิดที่พยายามจะส่งเสริมให้งานปูนปั้นเพชรบุรีที่มี ขั้นตอนในการผลิตที่ยุ่งยากซับซ้อนมาประยุกต์ด้วยกลวิธีต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลทั่วไปที่สนใจได้มีโอกาสเข้าถึงได้ง่าย และเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น โดยผ่านกิจกรรม Workshop งานปูนปั้น เพื่อเรียนรู้กรรมวิธีการผลิตและทำปูนปั้นสดแบบ โบราณ รวมไปถึงการทดลองปั้นปูนในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

ในขณะเดียวกัน บุคคลทั่วไปที่สนใจในงานปูนปั้นเพชรบุรี ก็มีจำนวนผู้ที่ให้ความสนใจลดลง สืบเนื่องมาจาก “ทัศนคติ” ที่มีต่องานปูนปั้นว่า เป็นงานศิลปะชั้นสูงที่ต้องอาศัยทักษะและความเชี่ยวชาญอย่างมาก ซึ่งเป็นการยากต่อการเรียนรู้และเข้าถึง ประกอบกับความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีจึงทำให้มีผลิตภัณฑ์ปูนสำเร็จรูปที่ มีความเหมาะสมสำหรับการปั้นเพื่อการตกแต่งความสวยงามออกมาจำหน่าย จึงยิ่งเป็นการทำให้ภูมิปัญญาปูนปั้นสด ค่อย ๆ ถูกลดคุณค่าและบทบาทในสังคมลงไปเป็นอย่างมาก จากเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้ ตั้งข้อสันนิษฐานเพื่อสร้างและส่งเสริมการรับรู้คุณค่าของงานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีทั้งหมด 3 ประการ ดังนี้ 1. ความเป็นไปได้ในการนำเสนอรูปแบบอื่นของงานปูนปั้น ที่ไม่ใช่เพียงงานประดับตกแต่ง หรือ งานบูรณะที่ปรากฏ ตามวัดเท่านั้น 2. ความเป็นไปได้ในการต่อยอดจากกิจกรรม Workshop งานปูนปั้นเพื่อกระตุ้นและสร้างการรับรู้ให้ มากยิ่งขึ้น 3. ความเป็นไปได้ในการสร้างผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาปูนปั้นเพื่อการพาณิชย์

จากการศึกษาเอกสารอ้างอิงและวิเคราะห์งานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรี คณะผู้วิจัยมีความเชื่อพื้นฐานว่างาน ปูนปั้นเป็นรูปแบบหนึ่งของงานผลงานศิลปะประเภทหนึ่งที่สามารถกระตุ้นและสร้างการรับรู้ด้านคุณค่า ได้ด้วย “การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างตื่นตัว (active participation)” (พรพิมล พจนานพิมล และคณะ,

2559) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Learning By Doing ที่มีรากฐานมาจากปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism) มาพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ให้กลุ่มเป้าหมายได้ลงมือทำด้วยตนเองผ่านงานปูนปั้น ซึ่งแต่เดิมรูปแบบของการได้สัมผัสกับงานปูนปั้น หรือ งานปั้นประเภทอื่น ๆ คือการเข้าร่วมกิจกรรม Workshop กับสตูดิโอที่จัดเฉพาะสำหรับผู้สนใจ ซึ่งเป็นการให้บริการในรูปแบบของผู้ที่สนใจต้องเป็นฝ่ายที่เดินเข้าไปหาในพื้นที่เพื่อให้ได้ทำกิจกรรมนั้น ๆ หากแต่แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของคณะผู้วิจัยนั้นได้ทำการเปลี่ยนแปลงและต่อยอดรูปแบบของงาน Workshop ปูนปั้นที่มีอยู่เดิมนั้นให้กลายมาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการสร้างสรรค์และสามารถเลือกซื้อเพื่อนำกลับไปทำต่อได้ที่บ้านได้ ซึ่งทำให้บุคคลทั่วไปมีโอกาสดำเนินงานปูนปั้นและสร้างการเรียนรู้ในคราวเดียวกันได้มากยิ่งขึ้น จึงเป็นที่มาของรูปแบบของผลิตภัณฑ์ D.I.Y. แบบงานฝีมือ (Craft) ที่มีอุปกรณ์และวัตถุดิบจัดให้แบบสำเร็จรูปในชุดเดียว ซึ่งลักษณะของงาน D.I.Y. โดยจากกระบวนการทั้งหมดนี้จะช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ด้านคุณค่าของปูนปั้น และยังส่งผลต่อการอนุรักษ์ตามลำดับ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

ที่มา: คณะผู้วิจัย

Learning by Doing หรือ การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง เป็นแนวคิดเชิงปรัชญาที่นำมาพัฒนาทางด้านการศึกษาและการเรียนรู้เป็นหลัก โดยมีพื้นฐานมาจากแนวคิด พัฒนาการนิยม (Progressivism) ซึ่งให้ความสำคัญกับการลงมือปฏิบัติ เนื่องจากการให้ผู้เรียนลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยตนเองนั้น จะเป็นการฝึกให้คนคนนั้นรู้จักที่จะแก้ปัญหา การจัดการระเบียบวิธีการต่าง ๆ การใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) อันเกิดจากประสบการณ์ในการลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งคณะผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับแนวคิดของนักปรัชญากลุ่มพัฒนาการนิยมที่เชื่อว่า การศึกษาคือชีวิต ไม่ใช่เป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิต หมายความว่า การที่จะให้ได้มาซึ่งความรู้ที่มนุษย์ต้องลงมือกระทำจริงด้วยตนเองจึงจะก่อเกิดประสบการณ์ และความรู้ที่ดีต้องช่วยมนุษย์แก้ปัญหาและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด ความรู้ต้องนำไปใช้ได้ผลจริง กระบวนการของการศึกษาถือว่า ประสบการณ์และการทดลองมีความสำคัญที่สุดของความรู้และการเรียนรู้เป็นเรื่องของการกระทำ (Doing) มากกว่ารู้ (Knowing) และจะต้องให้ผู้เรียนได้รู้จักที่จะแก้ไขปัญหาของตนเองได้ (ปวีร์ ชาติพงษ์วิวัฒน์, 2560) ซึ่งต่อมา John Dewey

นักการศึกษาที่มีชื่อเสียง ได้นำหลักปรัชญาดังกล่าวมาพัฒนาเป็นแนวคิดทฤษฎีที่เรียกว่า “Learning by Doing” ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการเรียนการสอนเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ที่เน้นให้ความสำคัญกับการลงมือทำเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เนื่องจากการลงมือทำนั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เกิดควบคู่ไปอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น ประสบการณ์ที่ได้ การลองผิดลองถูก การแก้ปัญหา เมื่อเกิดปัญหา จึงจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้หรือทางออกด้วยตัวเอง อันก่อให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ และฝึกในเรื่องของการตัดสินใจอีกด้วย

แนวคิด D.I.Y. (Do It Yourself) คือ การทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง เช่น ข้าวของเครื่องใช้ ของตกแต่งงานฝีมือต่าง ๆ ทั้งนี้ยังหมายรวมถึง การซ่อมแซม ปรับปรุงภายในอาคารบ้านเรือน โดยอาศัยวัตถุดิบและอุปกรณ์ที่มีอยู่แล้ว โดยปราศจากความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญหรือมืออาชีพที่ทำสิ่งนั้น ๆ อยู่ โดยการวิจัยทางวิชาการอธิบายดีไวยาว่าเป็นพฤติกรรมที่ปัจเจกบุคคลใช้วัตถุดิบและกึ่งวัตถุดิบ และชิ้นส่วนประกอบต่าง ๆ เพื่อผลิต แปรรูป หรือสร้างใหม่อันซึ่งให้ได้ทรัพย์สินที่จับต้องได้ ซึ่งรวมไปถึงทรัพย์สินที่มาจากสภาพแวดล้อมธรรมชาติ (เช่น การจัดภูมิทัศน์) พฤติกรรมดีไวยาสามารถถูกกระตุ้นได้โดยแรงจูงใจต่าง ๆ ซึ่งเดิมจำแนกเป็นแรงจูงใจทางตลาด (ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การขาดการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ การขาดคุณภาพผลิตภัณฑ์ ความต้องการการปรับแต่งให้เข้ากับผู้บริโภค) และการเสริมสร้างอัตลักษณ์ (ทักษะงานช่าง การเพิ่มขีดความสามารถ การแสวงหาชุมชน ความเป็นเอกลักษณ์ (Wolf & McQuitty, 2011)

แต่เดิมแนวคิดของ D.I.Y. เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยช่วงก่อนศตวรรษที่ 20 ซึ่งอาจจะยังไม่ใช่ที่เด่นชัดมากนัก แต่มีการค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นให้เห็นเป็นพฤติกรรมของผู้คนตามปัจจัยสภาพสังคมโลกอันส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ กล่าวคือ ในช่วงศตวรรษที่ 19 เป็นยุคที่มีคติความเชื่อในเรื่องของการพึ่งพาตนเอง รวมไปถึงผลลัพธ์ที่ดีของการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองมากกว่าเพียงเป็นผู้รับความรู้จากบุคคลอื่นฝ่ายเดียวซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดพัฒนาการนิยมที่เกิดขึ้นในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน ในช่วงศตวรรษที่ 19 อันเป็นช่วงที่สังคมโลกตะวันตกมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม หรือที่เรียกว่า ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม ส่งผลให้ประชากรเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมไปถึงค่าครองชีพและความเป็นอยู่ เช่น ครอบครัวหนึ่ง ๆ มักมีลูกมาก และหากต้องซื้อของเล่นเป็นจำนวนมากก็จะทำให้เกิดความสิ้นเปลือง ดังนั้น การทำของเล่นไว้เล่นเองที่บ้านจึงเป็นความคิดที่ดีที่จะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายได้ซึ่งเป็นวิธีการที่ยั่งยืนเรื่อยมา

จากแนวคิดและทฤษฎีของ Learning by Doing กับ Do It Yourself ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันตั้งแต่ยุคสมัยที่ก่อเกิดแนวคิดอันสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมและความต้องการของคนในเวลานั้นว่าให้ความสำคัญกับ การแสวงหาความรู้แบบปัจเจกด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์การลงมือทำอันส่งผลให้ผู้ที่ได้มีการ “ลงมือทำ” หรือ “Do” ในภาษาอังกฤษ เกิดการรับรู้และสร้างคุณประโยชน์ต่อตนเอง คือ

1. Experience คือ ประสบการณ์ที่ได้จากการลงมือทำด้วยตนเอง อันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ผู้ที่ลงมือทำจะสามารถเข้าใจสิ่งที่ผ่านมือตนเองมาแล้วได้อย่างถ่องแท้โดยไม่ต้องผ่านการท่องจำจากตัวหนังสือ หรือการจดจำจากคำพูดผู้สอน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ และ “รู้จริง” ได้มากกว่า โดยผู้ทำงานปูนปั้น D.I.Y. จะได้ทราบว่าปูนปั้นสดนั้นมีความแตกต่างจากปูนสำเร็จรูปอย่างไร ส่วนผสมของปูนนั้นประกอบสิ่งใดบ้าง กรรมวิธีในการผสม ส่วนผสมทั้งหมดเข้ากันโดยผ่านวิธีการ “ตำปูน” รวมไปถึงการได้มีโอกาสสัมผัสถึงเนื้อของปูนปั้นสดโบราณนั้นเป็น

อย่างไร ซึ่งผู้ทำจะได้เรียนรู้แบบแก้ปัญหา (problem solving) (ทีศนา แชมมณี, 2556, น. 26-27; Dewey, 1963, pp. 25-50) การใช้ความพยายามและอดทนในการตกแต่งงานออกมาให้สำเร็จและดูดีมากที่สุด

2. Pride คือ ความภาคภูมิใจ ในความแตกต่างของเนื้องานนี้เองจะส่งผลให้มีอุปสรรคในการปั้นบางประการที่ผู้ทำจะได้เรียนรู้การแก้ปัญหา การใช้ความพยายามและอดทนในการตกแต่งงานออกมาให้สำเร็จและดูดีมากที่สุด และเมื่องานปั้นนั้นสำเร็จออกมาเป็นรูปเป็นร่างแล้ว ผู้ทำจะเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ อิ่มเอมใจ และพึงพอใจ ในความพยายามของตนเอง

3. Appreciation การเห็นคุณค่าและซาบซึ้งใจ เมื่อเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในความพยายามและประสบความสำเร็จแล้ว ผู้ทำจะเกิดความรู้สึกที่ตื้อขึ้นงานที่ตนเองทำ ต่อให้ไม่สมบูรณ์แบบแต่ในความรู้สึกของคนที่ทำก็จะมองว่า มันคืองานศิลปะ ที่มีความงดงามอยู่ในตัวเอง กระบวนการที่ผ่านมาตั้งแต่ผสมปูน ต่อาปูน จนถึงก่อร่างสร้างงานขึ้นมา จะทำให้ผู้ทำได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัตถุดิบ และวิธีการดั้งเดิมแต่โบราณที่เป็นภูมิปัญญาอันควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ นอกจากจะเห็นคุณค่าในวิถีทางแห่งภูมิปัญญาแล้ว ผู้ทำยังเห็นคุณค่าในตัวเองที่สามารถทำงานศิลปะชิ้นหนึ่งได้สำเร็จด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจอีกด้วย

Design Thinking Model เป็นกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อนำไปสู่การผลิตสินค้า บริการ หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ โดยมุ่งไปที่การใช้ มนุษย์ เป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับความสนใจ ความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นกับลูกค้าหรือกลุ่มเป้าหมาย แล้วนำปัจจัยดังกล่าวมาแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งการคิดนอกกรอบถือเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการเพื่อหาวิธีแก้ปัญหาที่คนส่วนมากคิดว่าทำไม่ได้ หรือเข้าใจว่าของเดิมที่มีหรือทำอยู่ในปัจจุบันนั้นดีอยู่แล้ว เป็นการหาวิธีการใหม่ ๆ ที่ไม่ยึดติดกับกรอบหรือขนบเดิม ๆ จากนั้นจึงนำมาผนวกเข้ากับความเป็นไปได้ทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ หรือบริการในรูปแบบใหม่ ๆ ที่จะสามารถตอบโจทย์ผู้ใช้งานและพัฒนาให้ยั่งยืนต่อไปได้ในอนาคต

กระบวนการการคิดเชิงออกแบบนั้น จะมีอยู่ด้วยทั้งหมด 5 ขั้นตอน ซึ่งประกอบไปด้วย

1. Define: เน้นการกำหนดปัญหา โดยยึดผู้ใช้หรือลูกค้าเป็นศูนย์กลาง ดูว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มใด กำลังเผชิญกับปัญหาหรือ อุปสรรคอะไรบ้าง ในรูปแบบใด เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา หรือตอบปัญหานั้น ๆ

2. Empathize: ทำความเข้าใจถึงความต้องการและวัตถุประสงค์ของกลุ่มเป้าหมาย

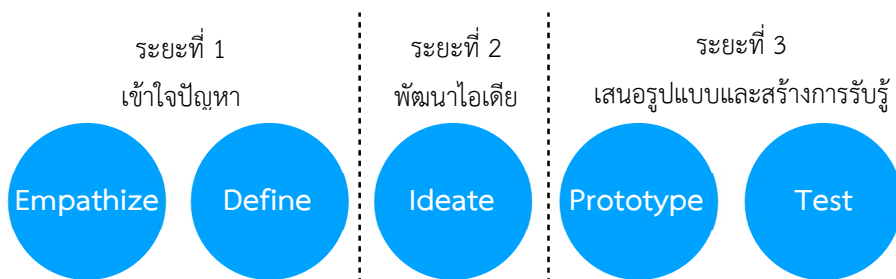
3. Ideate: เป็นกระบวนการในการใช้โอกาสทางความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาหรือตอบโจทย์ได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องกังวลถึงกรอบจารีตที่มีอยู่เดิม เน้นการสร้างแนวทางในการแก้ปัญหาใหม่ ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นไปได้

4. Prototype: เป็นการเปลี่ยนแนวคิดให้เป็นสิ่งที่จับต้องได้โดยการทำต้นแบบคร่าว ๆ ขึ้นมา กระบวนการนี้เป็นกุญแจสำคัญในการทดสอบแต่ละวิธีแก้ปัญหา เพื่อดูข้อจำกัดหรือข้อบกพร่องใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้น สามารถหาข้อแก้ไขได้ หากมีข้อบกพร่องหรือจุดใดที่ต้องปรับปรุง

5. Test: เป็นการทดสอบผู้ใช้หลังจากได้ต้นแบบมาแล้ว ซึ่งอาจจะยังไม่ใช่อันดับสุดท้าย

ทางคณะผู้วิจัยได้มีแนวคิดสอดคล้องกับแนวคิด Design Thinking และ การแบ่งระยะของกระบวนการออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1: เข้าใจปัญหา โดยเกิดจากการศึกษาเนื้อหาวิเคราะห์สภาพปัญหาจากการสังเกต

การค้น และตรวจสอบความถูกต้องกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 จากนั้นจึงนำแนวคิดที่ได้มาตรวจสอบกับ ระยะที่ 2: พัฒนาไอเดีย ซึ่งเป็นช่วงของการเสนอแนวคิดสร้างสรรค์โดยต่อยอดมาจากระยะที่ 1 กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 จนได้เป็นแนวคิดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ขึ้นมา และ ระยะที่ 3: เสนอรูปแบบและสร้างการรับรู้ เป็นการออกแบบแนวคิดผลิตภัณฑ์และนำแนวคิดนั้นมาสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อสรุป โดยระยะของกระบวนการ Design Thinking ทั้ง 5 ขั้นตอนนี้ คณะผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามกระบวนการตามลำดับ รวมถึงการข้ามและสลับขั้นตอนระหว่างการรวบรวมข้อมูลจนออกมาเป็นแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในรูปแบบของ D.I.Y.

ภาพที่ 2 แนวคิดระยะของกระบวนการ Design Thinking

ที่มา: ดัดแปลงจาก มานิตย์ อาษานอก, 2561 อ้างอิง Three Phases of Design Thinking

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ภูมิปัญญางานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อเสนอแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่ส่งเสริมการรับรู้จากงานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร ด้วยวิธีการที่ยังคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและรูปแบบงานปูนปั้น

ประโยชน์ของการวิจัย

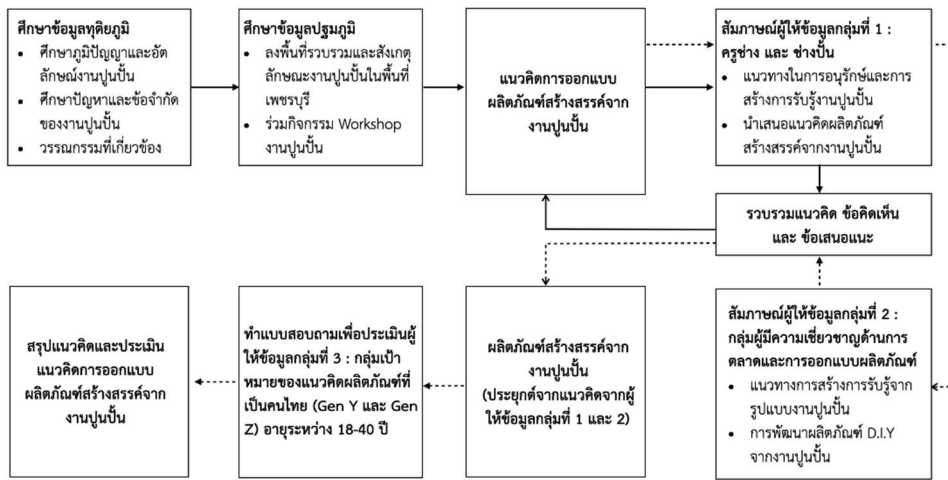
1. แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากงานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีเพื่อ ด้วยวิธีการที่ยังคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและรูปแบบงานปูนปั้น
2. รูปแบบการสร้างการรับรู้งานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีให้กับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

- การวิจัยนี้เป็นแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณซึ่งสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้
1. การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ
 - 1.1 กลุ่มครูช่างและช่างปั้นที่มีความเชี่ยวชาญด้านปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร
 - 1.2 กลุ่มผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการตลาด และการออกแบบผลิตภัณฑ์

โดยผู้ให้ข้อมูลทั้งสองกลุ่มนี้จะมีกรอบแนวคำถาม คือ แนวคิดการนำภูมิปัญญาปฐมนิพนธ์มาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์, รูปแบบของการสื่อสารและเรียนรู้ภูมิปัญญาจากงานปฐมนิพนธ์ รวมถึงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการออกแบบแนวคิดผลิตภัณฑ์ต่อไป

2. การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อตรวจสอบข้อสรุปแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์หลังจากที่ได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายตามข้อ 1 แล้ว ด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนไทย (Gen Y และ Gen Z) อายุระหว่าง 18-40 ปี

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มครูช่างและช่างปิ่น

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
- มีการสืบทอดงานปฐมนิพนธ์ในกลุ่มเครือญาติเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถแพร่หลายได้ในวงกว้าง	- ทำให้ชาวบ้านในชุมชนสนใจ และต้องการทำงานปฐมนิพนธ์เป็นอาชีพ
- ลักษณะรายได้มักจะได้มาจากการว่าจ้างงานใหญ่เท่านั้น เช่น การบูรณะวัดวาอาราม จึงไม่มีการทำชิ้นมาเพื่อวางจำหน่ายขายทั่วไป	- เพิ่มผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการจำหน่าย ขายให้กับบุคคลทั่วไป เช่น เครื่องประดับ ของตกแต่ง เฟอร์นิเจอร์
- งานปฐมนิพนธ์มักพบในวัด ไม่เป็นที่นิยม เพราะจับต้องได้ยาก เนื่องจากมีข้อจำกัดของปูน เช่น ความแข็งแรง การลงสี การขึ้นรูป และความเชื่อ ฯลฯ	- สร้างผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับลักษณะข้อจำกัดของปูน เช่น การติดกระเบื้อง การปิดทอง การติดคริสตัลแทนการลงสี
- การอนุรักษ์และสืบสานงานปฐมนิพนธ์เป็นไปในรูปแบบการจัด Workshop เท่านั้น เพราะขั้นตอนการเตรียมปูนสดมีความยุ่งยาก และชิ้นงานมักเป็นไปในรูปแบบการตั้งโชว์ ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ ทำให้คนบางกลุ่มไม่เห็นคุณค่า	- การนำความเชื่อด้านความเป็นสิริมงคล และความเชื่อทางด้านโชคลาภมาเป็นแรงดึงดูดบุคคลที่สนใจทางด้านนี้

หลังจากที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ร่วมกับข้อคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 แล้วจึงได้แนวความคิด ออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีในลักษณะผลงานแบบ Do it yourself (D.I.Y.) เพื่อให้ กลุ่มเป้าหมายของผลิตภัณฑ์สร้างการรับรู้ถึงภูมิปัญญาด้วยการเรียนรู้ตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียมปูนปั้นสดที่เป็น อัตลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งส่วนผสมปูนปั้นสดประกอบด้วยปูนขาว น้ำตาลโตนด กาวหนัสดัว ทรายละเอียด และเยื่อ กระดาษ โดยสอดแทรกการซึมซับภูมิปัญญาจากงานปูนปั้นที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งที่สำคัญ อันได้แก่ “การตำ ปูน” ด้วย “ครกไม้ตาล” ซึ่งเป็น 1 ส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ สำหรับ “การตำ” หรือ “โหลก” ส่วนผสมปูนปั้นทั้ง 5 ชนิดให้เข้ากันและรวมเป็นเนื้อเดียวกันได้เป็นอย่างดี พร้อมได้นำเสนอรูปแบบของผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1. รูปปั้นสำหรับตั้งโชว์ (เทวดาประจำกายตนเอง นักชัฏประจำปีเกิด นางกวัก) 2. เครื่องประดับแฟชั่นพกพา ได้ ต่างหูรูปนกสาริกา สร้อยข้อมือและตะกรุด ต่างหูนกคุ้ม) 3. ของตกแต่งและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น กล้องดนตรี โคมไฟประดับ ฯลฯ หลังจากได้แนวความคิดการออกแบบบรรจุภัณฑ์และผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เรียบร้อยแล้ว จึงได้นำแนวคิดดังกล่าวไปสอบถามด้วยวิธีการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการตลาดและการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ได้ทราบถึงความเป็นไปได้ของแนวคิดผลิตภัณฑ์และข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ต่อไป

ตารางที่ 2 สรุปข้อคิดเห็นต่อแนวคิดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการตลาด และการออกแบบผลิตภัณฑ์

แนวคิด	จุดแข็ง	จุดอ่อน	ข้อเสนอแนะ
1. บรรจุภัณฑ์และแนวคิดของผลิตภัณฑ์	มีความคิดสร้างสรรค์ ออกแบบส่วนผสมปูนให้สามารถ D.I.Y ได้เอง การเตรียมครกไม้สำหรับ “ตำปูน”	บรรจุภัณฑ์มีขนาดใหญ่กว่า และน้ำหนักมากกว่าผลิตภัณฑ์ที่ใกล้เคียงกัน	หาแนวทางในการลดปริมาณ น้ำหนัก และอุปกรณ์ที่ไม่จำเป็นออกไป
2. รูปปั้นสำหรับตั้งโชว์ (เทวดาประจำกายตนเอง, นักชัฏประจำปีเกิด, นางกวัก)	กลุ่มลูกค้าที่มีความเชื่อ ด้านโชคลางมีกำลังการซื้อสูง	ความคึกคักดีสีทึบของผลิตภัณฑ์ไม่ชัดเจน เพราะมีคนบางกลุ่มไม่เชื่อในสิ่งของที่ทำด้วยตนเองโดยไม่ผ่านการปลุกเสก	เพิ่มมวลสารผงว่านที่ผ่านการปลุกเสกแล้วเข้าไปในผลิตภัณฑ์

ตารางที่ 2 (ต่อ)

แนวคิด	จุดแข็ง	จุดอ่อน	ข้อเสนอแนะ
3. เครื่องประดับแฟชั่นพกพาได้ ต่างหูรูปนกสาริกา สร้อยข้อมือและตะกรุด ต่างหูนกคุ้ม)	กลุ่มลูกค้าที่มีความเชื่อด้านโชคลางมีกำลังการซื้อสูง สามารถนำติดตัวได้พกพาสะดวก	ความศรัทธาดีลัทธิของผลิตภัณฑ์ไม่ชัดเจน เพราะมีคนบางกลุ่มไม่เชื่อในสิ่งของที่ทำได้ด้วยตนเองโดยไม่ผ่านการปลุกเสก สื่อสารการรับรู้เรื่องภูมิปัญญาปูนปั้นได้น้อยมากนักเนื่องจากชิ้นงานมีขนาดเล็ก	เพิ่มมวลสารผงว่านที่ผ่านการปลุกเสกแล้วเข้าไปในผลิตภัณฑ์
4. ของตกแต่งและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น กล้องดนตรี	กลุ่มลูกค้าชาวต่างชาติชื่นชอบในผลิตภัณฑ์ D.I.Y. ของตกแต่ง และชื่นชอบความเป็นภูมิปัญญาไทย	รูปแบบของผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลายเนื่องจากปูนปั้นสดมีข้อจำกัดในการนำมาทำผลิตภัณฑ์ที่ใช้ประโยชน์ได้	เน้นเป็นผลิตภัณฑ์ตั้งโชว์ ตกแต่งสวยงาม และสามารถใช้ประโยชน์ อื่น ๆ ได้เท่านั้น

หลังจากการศึกษารายละเอียดข้อมูลเพิ่มเติม และ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 ได้แก่ กลุ่มผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการตลาด, การออกแบบผลิตภัณฑ์ และกลุ่มเจ้าของกิจการที่เกี่ยวข้องกับงานปั้นแล้ว ทางกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 ได้มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 คือ แนวความคิดในการสร้างสรรค์ส่วนผสมปูนให้สามารถ D.I.Y ได้ด้วยตนเอง มีความเหมาะสมกับกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งช่วยให้เกิดการซึมซับและรับรู้ถึงภูมิปัญญาได้เป็นอย่างดี แต่แนวคิดที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 ให้มีความคิดเห็นขัดแย้งกับผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 คือ การนำความเชื่อ และ พงมวลสารมาร่วมใช้กับผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากงานปูนปั้น อาจจะไม่ได้เป็นที่สนใจ เมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ความเชื่ออื่น ๆ ที่ได้รับการร่วมพิธีปลุกเสกมาโดยตรง โดยผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 ให้ความสนใจกับรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากมองว่ากลุ่มเป้าหมายของผลิตภัณฑ์สามารถเข้าถึงรูปแบบของผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ได้ง่ายกว่า

รูปแบบของผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ และ ลักษณะบรรจุภัณฑ์

เนื่องจากตัวผลิตภัณฑ์ถูกออกแบบมาให้ผู้บริโภคได้เรียนรู้ถึงคุณลักษณะเด่นของปูนปั้นเมืองเพชร ซึ่งก็คือ ส่วนผสมของปูนจึงไม่ใช่แค่การผสมเนื้ปูนกับน้ำเหมือนกับปูนสำเร็จรูปทั่ว ๆ ไป แต่อัตลักษณ์ที่โดดเด่นก็คือว่าเนื้ปูนจะผสมกันให้ได้เนื้ปูนที่สามารถขึ้นงานปั้นได้จะต้องผ่านกรรมวิธีการ “ตำปูน” ส่วนผสมทั้งหมดในครกให้เข้ากันเสียก่อน โดยอุปกรณ์และผลิตภัณฑ์ทั้งหมดจะถูกบรรจุอยู่ในกล่องบรรจุภัณฑ์ทรงกลม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ส่วนผสมปูนปั้นทั้ง 5 ชนิด ได้แก่ ปูนขาว ทรายละเอียด เยื่อกระดาษ กาวหนิง (แบบละลาย) และ น้ำตาลโตนดเพชรบุรี (แบบก้อน) ซึ่งส่วนผสมทั้งหมดนี้ จะถูกบรรจุใส่ถุงสุญญากาศแยกกันไว้จำนวน 5 ถุง ซึ่งได้รับการคำนวณปริมาณตามขึ้นงานต้นแบบมาแล้ว ซึ่งสะดวกเป็นอย่างมากในการลงมือทำ ด้วยการนำส่วนผสม

ทั้งหมด (เยื่อกระดาษจะต้องนำไปแช่น้ำให้นิ่ม และ น้ำตาลโตนดก่อนจะต้องนำมาละลายน้ำ) ลงไปในครกไม้ตาล บรรจุมานในบรรจุภัณฑ์ที่จำจนส่วนผสมทั้งหมดเข้ากันและพร้อมสำหรับการขึ้นชิ้นงานได้

2. เบ้าพิมพ์ปูนปั้น เนื่องจากรูปแบบของผลิตภัณฑ์เป็นงาน D.I.Y. ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงใช้เลือกใช้เบ้าพิมพ์ซิลิโคนสำเร็จเพื่ออำนวยความสะดวกในการพิมพ์และขึ้นรูปแบบชิ้นงานให้ได้สัดส่วนและรูปร่างตามต้นแบบ

3. ครกไม้ตาลขนาดย่อม ความกว้างประมาณ 15 เซนติเมตร ใช้สำหรับผสมส่วนผสมและตำปูน ซึ่งครกนี้ทำจากวัสดุไม้ตาลโตนด ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจขึ้นชื่อของเพชรบุรี จึงนับได้ว่าเป็นการผสมผสานทั้งภูมิปัญญาการตำปูนและวัสดุพื้นถิ่นเพชรบุรีเอาไว้ด้วยกัน

4. อุปกรณ์ตกแต่งงานปั้นขนาดเล็ก เพื่อให้ผู้ทำได้ใช้ตกแต่ง หลังจากแกะตัวปูนออกจากเบ้าพิมพ์มาแล้ว ซึ่งขั้นตอนนี้ ผู้ทำจะได้มีโอกาสใช้ทักษะงานฝีมือ และฝึกความอดทนของตนเอง

5. แผ่นพับคู่มือการปั้นปูน เป็นคำอธิบายขั้นตอนอย่างละเอียดทีละขั้นตอน ตั้งแต่การผสมปูน ตำปูน การขึ้นแบบด้วยเบ้าพิมพ์ ไปจนถึงการประกอบชิ้นงานจนเสร็จสมบูรณ์ ซึ่งมีภาพของงานต้นแบบแบบสำเร็จด้วย รวมทั้งยังมี QR Code เพื่อสแกนเข้าไปชมวิดีโอสาธิตการทำงานปูนปั้น D.I.Y. นี้ได้ทาง YouTube สำหรับผู้ที่ต้องการเข้าใจและเห็นภาพที่ชัดเจนมากขึ้น

รูปแบบของแนวคิดผลิตภัณฑ์

แนวคิดผลิตภัณฑ์กลุ่มที่ 1 คือ รูปปั้นสำหรับตั้งโชว์ เช่น รูปปั้นเทวดาประจำกายตนเอง รูปปั้นปีนักษัตรประจำปีเกิด รูปปั้นนางกวัก ฯลฯ

แนวคิดผลิตภัณฑ์กลุ่มที่ 2 คือ เครื่องประดับแฟชั่นพกพาได้ ต่างหูรูปนกสาริกา สร้อยข้อมือและตะกรุดต่างหูนกคุ้ม

แนวคิดผลิตภัณฑ์กลุ่มที่ 3 คือ ของตกแต่งและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น กล้องดนตรี โคมไฟประดับ

ภาพที่ 4 แนวคิดรูปแบบของผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

ที่มา: คณะผู้วิจัย

				
กล่อง บรจกัณท์	แผ่นพับ คู่มือการปั่น	เบ้าพิมพ์	อุปกรณ์ตกแต่ง การปั่น	ครกไม้ตาล
				
ปูนขาว	น้ำตาลโตนด	กาวหนังสัตว์	ทรายละเอียด	เยื่อกระดาษ

ภาพที่ 5 แนวคิดการออกแบบบรจกัณท์

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ผลจากการวิจัย

1. การศึกษาและวิเคราะห์ภูมิปัญญางานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร เพชรบุรี จากการสัมภาษณ์ในเชิงลึกพบว่า ในปัจจุบัน งานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรนั้นยังคงดำรงอยู่แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายในวงกว้าง กล่าวคือ ทั้งในแง่ของการสืบสาน ส่งต่อ การสร้างรายได้ รวมถึงการต่อยอดของชิ้นงาน เนื่องจาก งานปูนปั้นสดมักจะเป็นงานที่เน้นการบูรณะ ซ่อมแซมในวัด ดังนั้น รายได้หลักของช่างปูนปั้นจะมาจากการจ้างงานตามวัดวาอารามต่าง ๆ เสียเป็นส่วนใหญ่ ไม่นิยมสร้างผลงานชิ้นใหม่ ๆ ออกมาเพื่อจำหน่าย อีกทั้งข้อจำกัดคุณสมบัติของปูนปั้นสดยังสามารถนำไปสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นของใช้ในชีวิตประจำวันได้ยาก นอกจากของประดับตกแต่ง ดังนั้น จึงส่งผลไปถึงการต่อยอดชิ้นงานที่มีความหลากหลาย และการอนุรักษ์สืบสานที่จำกัดอยู่แค่การทำ workshop สำหรับนักศึกษาและผู้ที่สนใจเท่านั้น ในส่วนของการสืบทอดงานปูนปั้นก็เช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่จะเป็นการถ่ายทอดให้กับคนในหมู่เครือญาติของช่างปั้นซึ่งถึงแม้จังหวัดเพชรบุรีจะเป็นชุมชนที่ค่อนข้างใหญ่ แต่ก็ยังจำกัดอยู่ในวงแคบ

ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะของกลุ่มช่างปั้นว่า ควรมีการส่งเสริมให้งานปูนปั้นสดโบราณเป็นที่รู้จักและรับรู้คุณค่าให้กับคนทั่วไปในวงกว้างมากขึ้น ผ่านการสร้างผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างออกไปจากงานที่เป็นขนบแบบโบราณ อีกทั้งยังเสนอแนะเทคนิคการตกแต่งปูนปั้นสด เช่น การประดับกระจกคริสตัล และการปิดทอง แทนการลงสีเป็นต้น นอกจากนี้ การนำความเชื่อเรื่องโชคลาง ความเป็นสิริมงคลเข้ามาเป็นแรงดึงดูดให้กับกลุ่มคนทั่วไปก็เป็นจุดที่น่าสนใจ ซึ่งจะช่วยให้ผลิตภัณฑ์นี้ส่งผลต่อการสืบสาน และการสร้างรายได้ในตัวเองอีกด้วย

2. การเสนอแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการรับรู้จากงานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร ด้วยวิธีการที่ยังคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาและรูปแบบงานปูนปั้น โดยผ่านผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ที่มีอายุระหว่าง พบเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 66.25 เพศชายร้อยละ 24.25 และเพศทางเลือกร้อยละ 9.5 อายุเฉลี่ย อยู่ระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 52.5 การศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 69 อาชีพ ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ/พนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 56 จากผลการสำรวจด้วยแบบสอบถามสามารถ วิเคราะห์ได้ว่า 1. ผลจากการวิเคราะห์การรับรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญางานปูนปั้นจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ผู้ตอบ แบบสอบถามส่วนใหญ่รู้จักงานปูนปั้นร้อยละ 88.5 แต่ส่วนใหญ่ยังไม่มีประสบการณ์ในการปั้นปูนร้อยละ 80.75 และ ไม่ทราบว่าจังหวัดเพชรบุรีมีชื่อเสียงทางด้านงานปูนปั้นร้อยละ 70.25 รวมทั้งไม่ทราบถึงความแตกต่างระหว่างปูน บันสด และ ปูนสำเร็จรูปร้อยละ 75.75 แต่ส่วนใหญ่มีความสนใจ หากได้มีโอกาสได้ทำงานฝีมือหรืองานอดิเรกปูนปั้น ร้อยละ 61 ส่วน 2. ผลจากการวิเคราะห์ความสนใจในงานปูนปั้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความสนใจในงานปูน บันที่น่าไปใช้ประโยชน์ เช่น ตกแต่งภายใน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.75 ข้อ 3. ผลจากการวิเคราะห์การตัดสินใจ ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตัดสินใจเลือกซื้องานปูนปั้นจากการมีอุปกรณ์ วัสดุดิบ และแบบพิมพ์มาให้ พร้อมทำเองได้อย่างสะดวกสบาย คิดเป็นร้อยละ 50.75 ข้อ 4. ผลจากการวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบผลิตภัณฑ์ D.I.Y. พบว่า จากแนวคิดผลิตภัณฑ์ทั้ง 3 รูปแบบ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสนใจผลิตภัณฑ์ แบบที่ 3 (ของตกแต่งและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น กล้องดนตรี) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80.75 และข้อ 5. ผลจากการวิเคราะห์การอนุรักษ์ และการรักษาภูมิปัญญางานปูนปั้นจังหวัดเพชรบุรี พบว่า แนวคิดการออกแบบ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญางานปูนปั้นเมืองเพชรบุรี โดยอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.51, S.D. = 0.71) มีคุณค่าด้านจิตใจ (เพราะเป็นงาน D.I.Y.) อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.52, S.D. = 0.69) เป็นการเพิ่มมูลค่าด้วยการนำเอาปูนปั้นสดมาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.43, S.D. = 0.77) การออกแบบผลิตภัณฑ์จากปูนปั้นสดมีส่วนช่วยในการสร้างงาน/รายได้ในท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.67, S.D. = 0.62) ความเหมาะสมของอุปกรณ์และรูปแบบของผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.35, S.D. = 0.73) ผลิตภัณฑ์สามารถทำเองได้ง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อนอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.36, S.D. = 0.80) และประโยชน์ที่ได้รับจากผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.36, S.D. = 0.82)

อภิปรายผล

ปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรี เป็นงานศิลปะที่มีความเป็นอัตลักษณ์ทางการออกแบบและลักษณะของผลงานที่มีความโดดเด่นเป็นของตนเอง ตั้งแต่ส่วนผสมของปูนปั้น กรรมวิธีการผลิต ไปจนถึงรูปแบบของการออกแบบลวดลาย โดยแบ่งการสืบทอดผลงานและภูมิปัญญาออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ 1. กลุ่มช่างอนุรักษ์แนวประเพณีไทย มีการสืบทอดงานปูนปั้นในกลุ่มเครือญาติและผู้สนใจจริง เนื่องจากต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนฝีมือประกอบกับความอดทนเป็นเวลานานมาก 2. กลุ่มช่างแนวประเพณีสร้างสรรค์ จะขยายขอบข่ายการสืบทอดและเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจทั่วไป และมีรูปแบบของการประยุกต์งานปูนปั้นให้มีความหลากหลายและเข้าถึงได้ง่ายกว่า โดยคณะผู้วิจัยมีความเห็นว่ารูปแบบของการสื่อสารและสืบทอดของกลุ่มช่างทั้ง 2 กลุ่ม ต่างก็มีกระบวนการถ่ายทอดผ่าน “การลงมือปฏิบัติ” หรือ “Workshop” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคณะผู้วิจัยที่เล็งเห็นว่า แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์

สร้างสรรค์จากงานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีด้วยแนวคิด D.I.Y (Do it yourself) เมื่อนำมาประยุกต์กับแนวคิดของกลุ่มช่างแนวประเพณีสร้างสรรค์ จะช่วยในการส่งเสริม สร้างการรับรู้และสืบสานภูมิปัญญาแห่งปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีได้ เนื่องจากแต่เดิมผู้สนใจงานปูนปั้นจะต้องมาเข้าร่วม Workshop และกิจกรรมที่สตูดิโอเท่านั้น และเมื่อสนใจเพิ่มเติมก็ยังไม่มียุติภัณฑ์ที่สะดวกในการผลิตผลงานที่บ้าน อันเนื่องมาจากความซับซ้อนและขั้นตอนที่ยุ่งยากของงานปูนปั้น แต่แนวคิดของการออกแบบผลิตภัณฑ์ของคณะผู้วิจัยเป็นอีกหนึ่งรูปแบบของกลยุทธ์เชิงรุก (Aggressive - Strategy) ที่จะช่วยการสร้างการรับรู้และการเข้าถึงงานปูนปั้นสกุลช่างเพชรบุรีให้กว้างมากยิ่งขึ้นได้เนื่องจากแนวคิดการออกแบบผลงานได้คงไว้ซึ่งภูมิปัญญาดั้งเดิมของสกุลช่างเพชรบุรีทั้งหมด ตั้งแต่ส่วนผสมของปูนปั้น, กระบวนการผลิตรวมไปถึงกรรมวิธีการผลิตปูนปั้นแบบสกุลช่างเพชรบุรี เมื่อผู้สนใจในงานปูนปั้นเพชรบุรี หรือ สนใจงานผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากงานปูนปั้น ต่างก็สามารถเลือกซื้อและนำกลับไปสร้างสรรค์ผลงานได้ที่บ้านของตนเอง จึงทำให้ผู้สนใจสามารถจะผลิตผลงานไม่จำเป็นต้องเดินทางมาที่สตูดิโอเพื่อทำการ Workshop เหมือนแต่ก่อน ซึ่งสร้างความสะดวกและความหลากหลายให้กับกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังสามารถนำไปต่อยอดแนวคิดนี้เพื่อการผลิตเป็นสินค้าเพื่อการพาณิชย์ได้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในระยะเวลาที่จำกัดจึงไม่สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ตัวอย่างที่เป็นของจริงขึ้นมาได้ ดังนั้น ผู้ที่สนใจจะนำรูปแบบนี้ไปใช้ควรสร้างผลิตภัณฑ์ตัวอย่างเพื่อเป็นต้นแบบในการสำรวจ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เห็นภาพที่ชัดเจนและง่ายต่อการตัดสินใจ อันส่งผลให้ผลการวิจัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น
2. ทางคณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาจากงานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรน่าจะเป็นที่สนใจของชาวต่างชาติมากกว่าคนไทย ดังนั้น ผู้ที่จะนำงานวิจัยนี้ไปต่อยอด สามารถที่จะสำรวจความคิดเห็นจากชาวต่างชาติได้ อันจะก่อให้เกิดผลในเชิงพาณิชย์ที่ขยายขอบเขตได้กว้างมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จิตตรา มาคะผล และคณะ. (2563). การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้งานศิลปกรรมปูนปั้นเมืองเพชร. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 12(1).
- ทองร่วง เอมโอษฐ์. (สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2564).
- ปวีร์ศรี โชติพงษ์วิวัฒน์. (2560). วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*, 5(2).
- พรพิมล พจนานิคม, ดนุตา จามจุรี, มนัส บุญประกอบ และคณะ. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการคิดสร้างสรรค์อย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนิสิตสาขาวิชาการออกแบบทัศนศิลป์. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 9(1).
- มานิตย์ อาษานอก. (2561). การบูรณาการกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนานวัตกรรมจัดการการเรียนรู้. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 1(1).

- วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, สำนักงาน. (2562). *งานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชร*. สืบค้นเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2564, จาก https://www.m-culture.go.th/phetchaburi/ewt_dl_link.php?nid=985
- Dewey, John. (2014). *Technology and Engineering Teacher*; Reston, 74(1), pp. 24-27.
- Wolf, Marco & Mcquitty, Shaun. (2011). Understanding the do-it-yourself consumer: DIY motivations and outcomes. *Article of Academy of Marketing Science Review*, pp. 154-170.

ผู้เขียนบทความ

คุณแพรวไพไล ชลเพชร คุณศุภกรณ์ เขาวีวัฒนากุล คุณเอริน อุดมสวัสดิ์ คุณวีรภัทรา วุฒิพรสกุลโชติ คุณณธกร ฉ่ำทรัพย์ นักศึกษาหลักสูตรการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ อีเมล suppakorn.d@chula.ac.th

ศาสตราจารย์ ดร.ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์ ทรัพย์ อาจารย์หลักสูตรการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ อีเมล suppakorn.d@chula.ac.th

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

FACTORS RELATED TO SELF-CARE PRACTICE OF OLDER ADULTS BAN PHO SUB-DISTRICT MUEANG DISTRICT NAKHON RATCHASIMA

วิลาวัลย์ ศรีโพธิ์ และ กัญนิกา อยู่สำราญ

WILARWAN SRIPHO AND KANNIKA YOOSAMRAN

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

FACULTY OF PUBLIC HEALTH, VONGCHAVALITKUL UNIVERSITY

จังหวัดนครราชสีมา

NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

Received: June 1, 2022

Revised: September 13, 2022

Accepted: February 22, 2023

บทคัดย่อ

การสูงวัยของประชากรเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีผลกระทบต่อสมรรถนะร่างกาย ทุพพลภาพ และภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังในผู้สูงอายุ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพ ปัจจัยการดูแลสุขภาพ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุ 264 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม ปัจจัยการดูแลสุขภาพ และการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมานด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อายุ 60-69 ปี (ร้อยละ 54.17) สถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 59.85) ระดับประถมศึกษาขึ้นไป (ร้อยละ 96.97) มีอาชีพ (ร้อยละ 66.29) รายได้สุทธิต่อเดือน 2,000 บาทขึ้นไป (ร้อยละ 51.14) รายได้เพียงพอกับรายจ่าย (ร้อยละ 51.89) อยู่กับคู่สมรส บุตรหลาน และญาติ (ร้อยละ 92.42) มีโรคประจำตัว (ร้อยละ 73.48) และมีผู้ดูแล (ร้อยละ 71.21) ผู้สูงอายุมีการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 73.48) ปัจจัยนำการดูแลสุขภาพ พบว่าผู้สูงอายุมีความรู้เรื่องการรับประทานอาหารในระดับมาก ($\bar{X} = 0.82$ SD = 0.18) ส่วนทัศนคติของผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.60$ SD = 0.28) ปัจจัยเอื้อการดูแลสุขภาพพบว่าการเข้าถึงบริการสุขภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.37$ SD = 0.45) และปัจจัยเสริมการดูแลสุขภาพพบว่าผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.49$ SD = 0.45) ส่วนความสัมพันธ์พบว่า ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริมการดูแลสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ $p < 0.01$

คำสำคัญ: ปัจจัย การดูแลสุขภาพ ผู้สูงอายุ

ABSTRACT

Population aging is a worldwide phenomenon, rapid increase, affects physical competency, disability and chronic illness in the older adults. This research is a descriptive research. The objectives were to study health care practices, health care factor and to study the relationship between factors and health care practices of the older adults. The participants were 264 older adults. Data were collected questionnaires to assess health care factor and health care practice of the older adults. The data analyzed descriptive statistic and inferential statistics with Pearson's product moment correlation coefficient with significance level of 0.05.

The results of the analysis are as follows: the most of participants 60-69 year old (54.17%), elementary school and above (96.97%), have an occupation (66.29%), monthly net income of 2,000 baht or more (51.14%), income enough to cover expenses (51.89%), lives with spouse, children and relatives (92.42%), have a congenital disease (73.48%) and have a caregiver (71.21%). The older adults had a high level of health care practices (73.48%). The predisposing factors for health care was found that the older adults had a high level of knowledge about food intake ($\bar{X}$ = 0.82 SD = 0.18). The attitude of the older adults was at a high level ($\bar{X}$ = 2.60 SD = 0.28). The enabling factors for health care was found that access to health services was at a high level ($\bar{X}$ = 2.37 SD = 0.45). The reinforcing factors for health care was found that the older adults have family and close relationships. at a high level ($\bar{X}$ = 2.49 SD = 0.45). The relationship was found the predisposing factors, enabling factors and reinforcing factors were a positive correlation with self-care practices among the older adults. ($p < 0.01$)

Keyword: Factor, Health Care, Older Adults

บทนำ

การสูงวัยของประชากรเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกโดยประชากรมีอายุสูงขึ้น เนื่องจากอัตราเกิดที่ลดลงและมีอายุยืนยาวขึ้นเนื่องจากการรักษาพยาบาลมีประสิทธิภาพมากขึ้นในปี 2020 โลกมีประชากรรวมทั้งหมด 7,795 ล้านคน มีผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 1,050 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด ยังพบว่าทวีปยุโรปเป็นทวีปที่มีอัตราผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงสุด รองลงมาคือทวีปอเมริกาเหนือ ร้อยละ 26 และ 23 ตามลำดับโดยประเทศญี่ปุ่นที่มีอัตราผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงสุด รองลงมา คือประเทศอิตาลีร้อยละ 34 และ 30 ตามลำดับ ส่วนในกลุ่มประเทศอาเซียนนั้นพบว่า ประเทศสิงคโปร์เป็นประเทศที่เข้าสู่สังคมสูงอายุรองลงมาคือประเทศไทย ร้อยละ 21 และ 18 ตามลำดับ และในปีพ.ศ. 2563 และ 2564 จังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 19.83 และ 20.84 รองลงมาคือจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 17.98 และ 18.76 ตามลำดับ จะเห็นว่าอัตราผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การเพิ่มอย่างรวดเร็วของประชากรสูงอายุนี้นำให้แนวโน้มของปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วยจากสถานการณ์ปัญหาสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ของประเทศไทย พบว่า ส่วนใหญ่เกิดจาก

การถดถอยของสมรรถนะร่างกาย ภาวะทุพพลภาพ และภาวะเจ็บป่วยเรื้อรัง โดยโรคที่เป็นมากคือ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ไขมันในเลือดสูง โรคหัวใจและหลอดเลือดหัวใจ อัมพฤกษ์ อัมพาต โรคมะเร็ง และโรคข้อเสื่อม นอกจากนี้ยังพบกับปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ รายได้ไม่เพียงพอ ไม่มีหลักประกันสุขภาพ และสภาพแวดล้อมในบ้าน และสังคมไม่เอื้อต่อการใช้ชีวิต ปัจจัยส่วนหนึ่งมาจากพื้นฐานชีวิต เช่น ได้รับการศึกษาที่ไม่สูง ไม่รู้วิธีการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ นโยบายไม่ตอบโจทย์ต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบันและในอีก 20 ปีข้างหน้าพบผู้สูงอายุมีแนวโน้มครองโสด ไม่มีครอบครัว ไม่มีลูก หรือมีลูกน้อยลง อีกทั้งจะมีผู้สูงอายุที่มีภาวะเปราะบางทางเศรษฐกิจและสุขภาพ 7 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุที่ผู้พิการ-ทุพพลภาพ มีภาวะสมองเสื่อม ถูกทอดทิ้ง-ไร้บ้าน ยากจน มีปัญหาสถานะบุคคล ย้ายถิ่นกลับบ้าน และ มีความหลากหลายทางเพศ

พฤติกรรม การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในบุคคลและแสดงออกหรือการกระทำของประชาชนในการทำให้ตนเองมีความสมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากความเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขซึ่งตามแนวคิดของเพนเดอร์ จากแนวคิดของโอเรม กล่าวว่า การดูแลสุขภาพของตนเอง ต้องริเริ่มและปฏิบัติกิจกรรมการดูแลตนเองอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วยความรู้ ความชำนาญ และความรับผิดชอบในการดูแลตนเอง มีแรงจูงใจที่จะกระทำ และมีความพยายามอย่างต่อเนื่องจนได้รับผลสำเร็จ การดูแลตนเองจึงถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อชีวิตของผู้สูงอายุมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ และแรงสนับสนุนทางสังคมจากสมาชิกในครอบครัว

ผู้สูงอายุในเขตตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่ามีประชากรผู้สูงอายุจำนวน 1,768 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 19.86 ของประชากรทุกกลุ่มอายุ จะเห็นว่ากำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ และผู้สูงอายุหลายรายไม่มารับการรักษาตามนัดและมีผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียงและติดบ้านต้องอยู่บ้านคนเดียว ขาดการดูแล และมีความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาทางสุขภาพทั้งมีร่างกาย จิตใจ และสังคม ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาพฤติกรรม การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในเขตตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยนำทฤษฎีแบบจำลอง Precede Model มาเป็นกรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัยครั้งนี้โดยนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุให้มีสุขภาพที่ดีขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

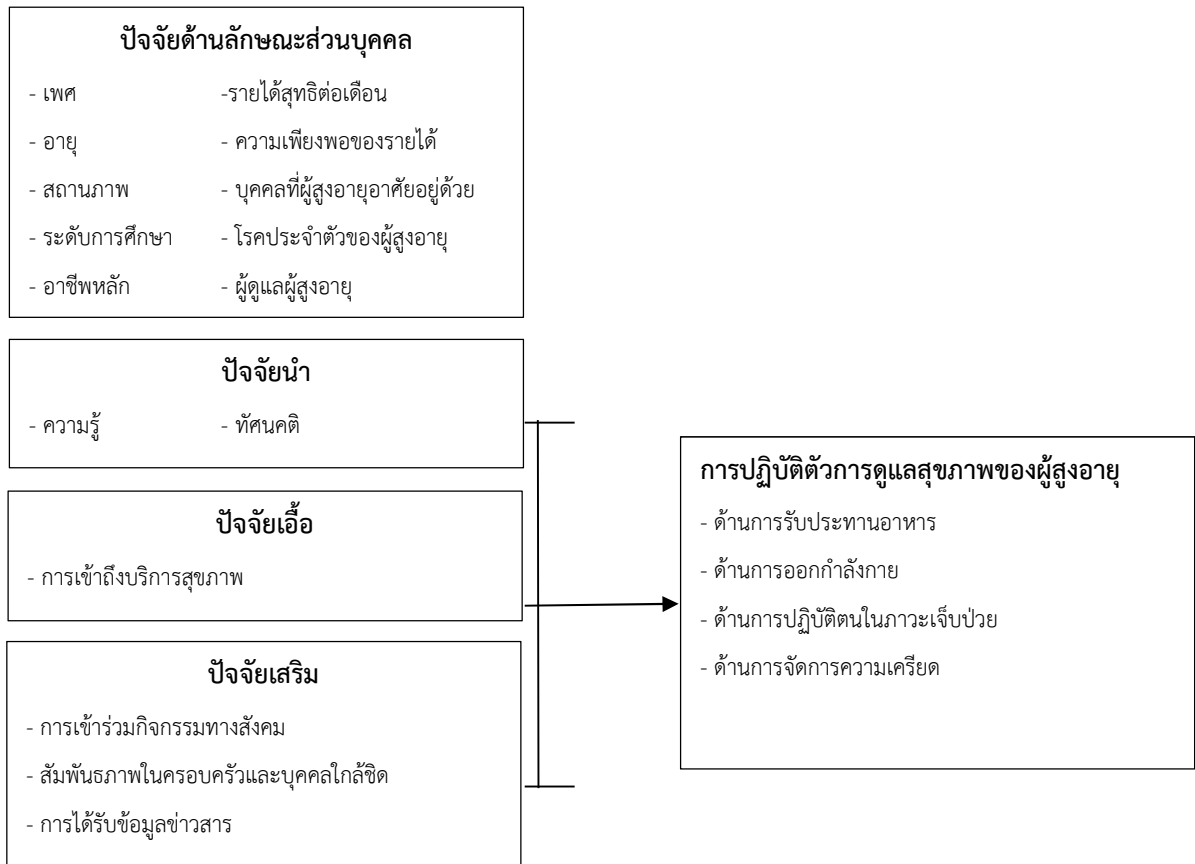
1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมกับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมะค่า อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 264 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถาม ระยะเวลาที่ศึกษาตั้งแต่เดือนเมษายน 2564 ถึง กันยายน 2564

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ทฤษฎีแบบจำลอง PRECEDE - PROCEED Model เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) มีการดำเนินการวิจัย รายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยคือ ผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตพื้นที่ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวนประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 1,768 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรม G POWER ซึ่งเป็นโปรแกรมที่พัฒนาจากพื้นฐานแนวคิด Power Analysis โดยกำหนดอำนาจการทดสอบ (Power of test) ที่ระดับ 0.80 ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และขนาดอิทธิพล (Effect size) ขนาดกลาง คือ 0.30 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 220 คน และได้ปรับเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเพื่อชดเชยอัตราการสูญเสียซึ่งประมาณการไว้เท่ากับร้อยละ 20 จึงต้อง

เพิ่มกลุ่มตัวอย่างอีก 44 ราย ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ต้องเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 264 คน มีเกณฑ์การคัดเลือกเข้าศึกษา (Inclusion Criteria) ดังนี้เป็นผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน (Barthel activities of daily living) มีคะแนน 5 คะแนนขึ้นไป มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สามารถอ่านออกเขียนได้ และสื่อสารภาษาไทยได้ และอาศัยอยู่จริงในพื้นที่ทำการศึกษา และมีรายชื่อในทะเบียนบ้าน ในเขตตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ส่วนเกณฑ์การคัดออกจากการศึกษา (Exclusion Criteria) มีดังนี้เป็นผู้สูงอายุที่มีการย้ายถิ่นฐานในระหว่างดำเนินการเก็บข้อมูลผู้สูงอายุที่ทุพพลภาพ วิกลจริต และผู้ป่วยติดเตียง หลังจากนั้นแบ่งตามสัดส่วนตามขนาดของประชากรผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้านโดยเทียบตามบัญญัติไตรยางศ์จากจำนวนประชากรผู้สูงอายุทั้งหมด 1,768 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง 264 คน ดังนั้นในจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 10 หมู่บ้านจึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 16, 24, 17, 29, 19, 24, 29, 43, 32 และ 31 ตามลำดับรวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 264 คน ต่อจากนั้นสุ่มตัวอย่างใน แต่ละหมู่บ้านตามจำนวนที่ได้แบ่งแล้ว โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการ จับฉลากจากรายชื่อ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม ได้แก่ 1. ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ มีข้อความถาม 14 ข้อเป็นแบบสอบถามถามปลายปิด 2. ปัจจัยด้านการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุประกอบด้วยด้านความรู้มีข้อความถาม 17 ข้อลักษณะคำถามแต่ละคำถามมี 2 ตัวเลือก คือ ใช่ ไม่ใช่ไม่มีการแปลผลแบ่งเป็นระดับ 3 ระดับ ดังนี้ ระดับสูงคะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไประดับปานกลางคะแนนร้อยละ 60-79 ระดับต่ำคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60 และด้านทัศนคติมีข้อความถาม 12 ข้อลักษณะคำถาม แบ่งคำตอบออกเป็น 3 ระดับ คือ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย 3. ปัจจัยเอื้อการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยการเข้าถึงบริการสุขภาพมีข้อความถาม 9 ข้อลักษณะคำถาม แบ่งคำตอบออกเป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง น้อย 4. ปัจจัยเสริมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุประกอบด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมสัมพันธ์ภาพในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดและการได้รับข้อมูลข่าวสารมีข้อความถาม 15 ข้อลักษณะคำถาม แบ่งคำตอบออกเป็น 3 ระดับ คือ มาก ปานกลาง น้อยและ 5. การปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุมีข้อความถาม 29 ข้อ มีลักษณะคำตอบเป็นแบบประเมินค่า 3 ระดับ คือ ปฏิบัติประจำ บ่อยครั้ง ไม่เคยปฏิบัติที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ และการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุผู้วิจัยได้ประยุกต์มาจากแบบสอบถามของได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาตามที่ต้องการวัด และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหา และตรงตามทฤษฎีหรือแนวคิดที่กำหนดจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหากับข้อความถาม (Item-Objective Congruence Index [IOC]) ของแบบสอบถาม มีค่าเท่ากับ 0.99 หลังจากแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุ ตำบลตลาดอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คนเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) แบบสอบถามปัจจัยนำการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ด้านความรู้ คำนวณค่าความเชื่อมั่นโดยใช้คูเดอร์-ริชาร์ด สูตรที่ 20 ได้ค่าเท่ากับ 0.52 ส่วนด้านทัศนคติ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุและการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ คำนวณค่าความเชื่อมั่นโดยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้เท่ากับ 0.68, 0.91, 0.72 และ 0.84 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยวิเคราะห์ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานวิเคราะห์ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ และการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient: r) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาระดับความสัมพันธ์ (r)ดังนี้

$r = 0.50 - 1.00$ หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับสูง

$r = 0.30 - 0.49$ หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง

$r = 0.10 - 0.29$ หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา KHE 2020-112 ผู้วิจัยยึดหลักการพิทักษ์สิทธิ์โดยตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลในการสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย มีการให้ข้อมูลก่อนการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการวิจัย ปกปิดข้อมูลที่ไม่ต้องการเปิดเผย และสามารถยุติการเข้าร่วมวิจัยได้ตลอดเวลา

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในผู้สูงอายุอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 264 คน โดยใช้แบบสอบถาม และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 64.39) อายุเฉลี่ย 70.06 ปี ($SD = 7.65$) สถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 59.85) การศึกษาระดับประถมศึกษาขึ้นไป (ร้อยละ 96.97) ประกอบอาชีพเกษตรกร รับจ้าง ค่าขาย ข้าราชการบำนาญ (ร้อยละ 66.29) รายได้สุทธิต่อเดือน 2,000 บาทขึ้นไป (ร้อยละ 51.14) รายได้เพียงพอกับรายจ่าย (ร้อยละ 51.89) บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยเป็นคู่สมรส บุตรหลาน และญาติ (ร้อยละ 92.42) มีโรคประจำตัว (ร้อยละ 73.48) มีผู้ดูแลผู้สูงอายุ (ร้อยละ 71.01) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล (n=264)

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	94	35.61
หญิง	170	64.39
อายุ (ปี) (Mean = 70.06 SD = 7.65 Max = 96 Min = 60)		
60 - 69	143	54.17
70ขึ้นไป	121	45.83
สถานภาพ		
โสด/หม้าย / หย่า / แยก	106	40.15

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
สมรสคู่	158	59.85
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	8	3.03
ประถมศึกษาขึ้นไป	256	96.97
อาชีพหลัก		
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	89	33.71
ประกอบอาชีพ (ได้แก่ เกษตรกรรม รับจ้าง ค้าขาย และ ข้าราชการบำนาญ)	175	66.29
รายได้สุทธิต่อเดือน		
ต่ำกว่า 2,000 บาท	129	48.86
2,000 บาทขึ้นไป	135	51.14
ความเพียงพอของรายได้กับรายจ่าย		
ไม่เพียงพอ	127	48.11
เพียงพอ	137	51.89
บุคคลที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย		
อยู่คนเดียว	20	7.58
อยู่กับคู่สมรส บุตรหลาน และญาติ	244	92.42
โรคประจำตัวของผู้สูงอายุ		
ไม่มีโรคประจำตัว	70	26.52
มีโรคประจำตัว	194	73.48
ผู้ดูแลผู้สูงอายุ		
ไม่มีผู้ดูแล	76	28.79
มีผู้ดูแล	188	71.21

การปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยนำการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุด้านความรู้พบว่าผู้สูงอายุมีความรู้เรื่องการรับประทานอาหารในระดับมาก ($\bar{X} = 0.82$ SD = 0.18) เมื่อแยกเป็นรายข้อ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุควรดื่มน้ำสะอาดให้ได้วันละ 6-8 แก้ว มากที่สุด ($\bar{X} = 0.98$ SD = 0.28) ส่วนความรู้การจัดการความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.65$ SD = 0.28) เมื่อแยกเป็นรายข้อส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีการจัดการความเครียดมีหลายวิธี วิธีที่ดีที่สุดคือการทำสมาธิมากที่สุด ($\bar{X} = 0.94$ SD = 0.24) และความรู้การออกกำลังกายอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.51$ SD = 0.15) เมื่อแยกเป็นรายข้อส่วนใหญ่ทราบว่าผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวควรปรึกษาแพทย์ก่อนเริ่มต้นออกกำลังกายมากที่สุด ($\bar{X} = 0.89$ SD = 0.31) ส่วนทัศนคติการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.60$ SD = 0.28)

เมื่อแยกเป็นรายข้อส่วนใหญ่มีทัศนคติในการตรวจสุขภาพประจำปีเป็นสิ่งที่จำเป็นมากที่สุด ($\bar{X} = 2.87$ SD = 0.43) ส่วนปัจจัยเอื้อการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในการเข้าถึงบริการสุขภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.37$ SD = 0.45) เมื่อแยกเป็นรายข้อส่วนใหญ่สถานบริการสุขภาพให้ความสะดวกในการติดต่อขอรับบริการ เช่น การทำบัตรการยื่นบัตรขอรับบริการมากที่สุด ($\bar{X} = 2.87$ SD = 0.43) และปัจจัยเสริมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.49$ SD = 0.45) เมื่อแยกเป็นรายข้อส่วนใหญ่เมื่อเจ็บป่วยได้รับการดูแล เอาใจใส่จากครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิดเสมอ ($\bar{X} = 2.04$ SD = 0.71) ส่วนการได้รับข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.01$ SD = 0.51) เมื่อแยกเป็นรายข้อส่วนใหญ่ผู้สูงอายุได้รับความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเองจากบุคลากรทางการแพทย์ แพทย์พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข/ ที่มารับบริการ ($\bar{X} = 2.66$ SD = 0.55) และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.86$ SD = 0.63) เมื่อแยกเป็นรายข้อส่วนใหญ่ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ($\bar{X} = 2.04$ SD = 0.71) ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ (n=264)

ปัจจัยการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ	$\bar{X}$ (คะแนนเต็ม3)	SD	แปลผล
ปัจจัยนำ			
ความรู้ของผู้สูงอายุ			
ด้านการรับประทานอาหาร	0.82*	0.18	มาก
ด้านการออกกำลังกาย	0.51*	0.15	ปานกลาง
ด้านการจัดการความเครียด	0.65*	0.28	ปานกลาง
ทัศนคติของผู้สูงอายุ	2.60	0.28	มาก
ปัจจัยเอื้อ			
การเข้าถึงบริการสุขภาพ	2.37	0.45	มาก
ปัจจัยเสริม			
การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	1.86	0.63	ปานกลาง
สัมพันธภาพในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด	2.49	0.45	มาก
การได้รับข้อมูลข่าวสาร	2.01	0.51	ปานกลาง

* $\bar{X}$ คะแนนเต็ม 1

การปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

ผลการวิเคราะห์การปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุพบว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 73.48) และมีคะแนนเฉลี่ยภาพรวมของการปฏิบัติตัวการดูแล

สุขภาพตนเอง ($\bar{X}_{ภาพรวม}=72.92$ $SD_{ภาพรวม}=7.50$) (ตารางที่ 4) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่าผู้สูงอายุมีการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองในภาวะเจ็บป่วย และการรับประทานอาหารอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 2.71$ $SD = 0.26$ และ $\bar{X} = 2.68$ $SD = 0.26$) ตามลำดับ ส่วนการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองด้านการจัดการความเครียด และด้านการออกกำลังกาย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.33$ $SD = 0.41$ และ $\bar{X} = 2.22$ $SD = 0.56$) ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ แยกรายด้าน (n=264)

การปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเอง	$\bar{X}$ (คะแนนเต็ม3)	SD	แปลผล
ด้านการรับประทานอาหาร	2.68	0.26	สูง
ด้านการออกกำลังกาย	2.22	0.56	ปานกลาง
ด้านการปฏิบัติตนในภาวะเจ็บป่วย	2.71	0.26	สูง
ด้านการจัดการความเครียด	2.33	0.41	ปานกลาง

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละระดับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ (n=246)

ระดับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเอง	จำนวน	ร้อยละ
สูง (67.68 – 87.00 คะแนน)	194	73.48
ปานกลาง (48.34 – 67.67 คะแนน)	70	26.52
ต่ำ (29.00 – 48.33 คะแนน)	0	0.00
รวม	264	100.00

$\bar{X}_{ภาพรวม} = 72.92$ $SD_{ภาพรวม} = 7.50$

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเอง

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยนำการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ประเด็นความรู้ และทัศนคติของผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r=0.209$ $p < 0.01$ และ $r = 0.209$ $p < 0.01$) ตามลำดับ ส่วนปัจจัยเอื้อการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ในการเข้าถึงบริการสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = 0.346$ $p < 0.01$) และปัจจัยเสริมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการมีสัมพันธภาพในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r=0.399$ $p < 0.01$ และ $r = 0.344$ $p < 0.01$ และ $r=0.323$ $p < 0.01$) ตามลำดับ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's product-moment correlation) ระหว่างปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม ที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

ปัจจัย	r	p-value	ระดับความสัมพันธ์
ปัจจัยนำ			
ความรู้ของผู้สูงอายุ	0.209**	0.001	ต่ำ
ทัศนคติของผู้สูงอายุ	0.209**	0.001	ต่ำ
ปัจจัยเอื้อ			
การเข้าถึงบริการสุขภาพ	0.346**	0.000	ปานกลาง
ปัจจัยเสริม			
การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม	0.344**	0.000	ปานกลาง
การมีสัมพันธ์ภาพในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด	0.323**	0.000	ปานกลาง
การได้รับข้อมูลข่าวสาร	0.399**	0.000	ปานกลาง

**มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$)

อภิปรายผล

จากการวิจัยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. การปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ

จากงานวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 73.48) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่าผู้สูงอายุมีการปฏิบัติตนในภาวะเจ็บป่วย และการรับประทานอาหารอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 2.71$ SD = 0.26 และ $\bar{X} = 2.68$ SD = 0.26) ตามลำดับ ส่วนการดูแลสุขภาพด้านการจัดการความเครียด และด้านการออกกำลังกาย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.33$ SD = 0.41 และ $\bar{X} = 2.22$ SD = 0.56) ตามลำดับเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุวัยต้น อายุ 60-69 ปี (ร้อยละ 54.17) สภาพร่างกายยังแข็งแรงไม่เสื่อมโทรม และมีผู้ดูแล (ร้อยละ 71.21) ที่คอยดูแลและให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพเบื้องต้นทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพได้เหมาะสมและถูกต้องซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปิยธิดา คูหิรัญญรัตน์ และคณะ (2561) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุอาศัยในชุมชนชนเมือง จังหวัดขอนแก่นพบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพที่เหมาะสมคิดเป็นร้อยละ 59.74 รองลงมาคือ พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพปานกลางและไม่เหมาะสมคิดเป็นร้อยละ 39.34 และ 0.92 ตามลำดับเมื่อพิจารณาตามมิติของการส่งเสริมสุขภาพ พบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพมากที่สุดคือ ด้านจิตวิญญาณ ($\bar{X} = 3.17$, SD = 0.58) รองลงมาคือ มิติด้านการพัฒนาด้านโภชนาการ ($\bar{X} = 3.11$, SD = 0.41) ในขณะที่มิติที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มิติในการ

ทำกิจกรรมและการออกกำลังกาย ($\bar{X} = 2.48$, $SD = 0.70$) และรองลงมาที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยคือ มิติความรับผิดชอบต่อสุขภาพ ($\bar{X} = 2.72$, $SD = 0.54$) ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของวัชพลประสิทธิ์ ก้อนแก้ว (2557) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลคลองตำหรุ อำเภอเมืองชลบุรี พบว่าผู้สูงอายุมีพฤติกรรมสุขภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมสุขภาพอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยมีพฤติกรรมด้านการรับประทานอาหารเป็นพฤติกรรมดีที่สุด ($\bar{X} = 1.50$, $SD = 0.26$) รองลงมาคือ การปฏิบัติตนในภาวะเจ็บป่วย ($\bar{X} = 1.41$, $SD = 0.33$) การจัดการความเครียด ($\bar{X} = 1.34$, $SD = 0.37$) และมีพฤติกรรมการออกกำลังกายแย่มากที่สุด ($\bar{X} = 1.06$, $SD = 0.45$)

2. ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

จากงานวิจัยพบว่า ปัจจัยนำการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ด้านความรู้ของผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุมีความรู้เรื่องการรับประทานอาหารในระดับมาก ($\bar{X} = 0.82$ $SD = 0.18$) การจัดการความเครียด และการออกกำลังกาย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 0.65$ $SD = 0.28$ และ $\bar{X} = 0.51$ $SD = 0.15$) ตามลำดับเนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุวัยต้น อายุ 60-69 ปี (ร้อยละ 54.17) สภาพร่างกายยังแข็งแรงไม่เสื่อมโทรม และมีผู้ดูแล (ร้อยละ 71.21) ที่คอยดูแลและให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพเบื้องต้นทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพได้เหมาะสมและถูกต้อง นอกจากนี้ยังได้รับการรับการดูแลจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นประจำ และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมาเยี่ยมบ้านเป็นประจำทุกเดือนสอดคล้องกับการศึกษาของพงศธร ศิลาเงิน (2560) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ในจังหวัดพะเยา พบว่าผู้สูงอายุ มีการรับรู้ในเรื่องของการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของกัญญิกา อยู่สำราญ ศรีสกุล ชนะพันธ์ และพานิช แก่นกาญจน์ (2563) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีระดับความรู้ด้านสุขภาพในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุด้านความรู้ ความเข้าใจอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 49.42 ส่วนด้านทัศนคติการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.60$ $SD = 0.28$) เนื่องจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมาเยี่ยมเป็นประจำทุกเดือน ทำให้มีการดูแลสุขภาพที่ถูกต้อง เหมาะสม มีทัศนคติทางสุขภาพที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของนันทนา พลที (2561) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองแปรง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีปัจจัยด้านทัศนคติเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.17$ $S.D. = 0.36$)

ปัจจัยเอื้อการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในการเข้าถึงบริการสุขภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.37$ $SD = 0.45$) เนื่องมาจากการบริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมาเยี่ยม เป็นการบริการให้ความสะดวกในการติดต่อขอรับบริการ และยังสามารถให้บริการตอบข้อสงสัยทางโทรศัพท์ได้ตลอด สอดคล้องกับการศึกษาของนันทนา พลที (2561) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองแปรง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าส่วนใหญ่ปัจจัยเอื้อการเข้าถึงบริการ

สุขภาพ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$ S.D. = 0.48) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของพงศธร ศิลาเงิน (2560) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ในจังหวัดพะเยา พบว่า ปัจจัยเอื้อในภาพรวมของผู้สูงอายุ ในจังหวัดพะเยามีการรับรู้ในเรื่องการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 86 ผู้สูงอายุมีการรับรู้มากที่สุดในเรื่องความสะดวกในการเดินทางไปรับบริการสุขภาพที่โรงพยาบาลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลินิกสถานบริการสุขภาพ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.92 และสอดคล้องกับการศึกษาของจรรยา ธัญน้อม (2562) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จังหวัดลำพูน พบว่าปัจจัยเอื้อ การมีและการเข้าถึงสถานบริการสาธารณสุข โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากคือได้รับคำแนะนำการรักษาสุขภาพและมีความได้รับความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพและเข้าใจดีได้รับการตรวจสอบสุขภาพที่เหมาะสม และสถานบริการให้ความสะดวกในการติดต่อขอรับบริการและมีความสะดวกในการไปรับบริการสุขภาพ

ปัจจัยเสริมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.49$ SD = 0.45) ส่วนการได้รับข้อมูลข่าวสาร และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.01$ SD = 0.51 และ $\bar{X} = 1.86$ SD = 0.63) ตามลำดับเนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 59.85) และอาศัยอยู่กับคู่สมรส บุตรหลาน และญาติ (ร้อยละ 92.42) และได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิดเสมอ ($\bar{X} = 1.86$ SD = 0.63) สอดคล้องกับการศึกษาของจรรยา ธัญน้อม (2562) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จังหวัดลำพูน พบว่าปัจจัยเสริมเรื่องแรงสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัวของผู้สูงอายุ ในจังหวัดพะเยา มีการรับรู้ในเรื่อง “แรงสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัว อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 66.4 แต่ไม่สอดคล้องในเรื่อง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพ อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 88.2 และไม่สอดคล้องกับการศึกษาของนันทนา พลที (2561) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองแปรง อำเภอมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าปัจจัยเสริม การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคคลในครอบครัวอำนวยความสะดวกให้แก่งานในการรักษาพยาบาล ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.92) รองลงมาคือ บุคคลในครอบครัวสนใจและรับฟังปัญหาและความต้องการของท่าน ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.81)

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

จากงานวิจัยพบว่า ปัจจัยนำการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุด้านความรู้ และทัศนคติของผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในระดับต่ำ ($r=0.209$ $p < 0.01$ และ $r=0.209$ $p < 0.01$) ตามลำดับอธิบายได้ว่าผู้สูงอายุมีการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงถึงแม้ว่าผู้สูงอายุมีความรู้ที่อยู่ในระดับต่ำเนื่องจากมีข้อจำกัดของความสามารถในการอ่านและเข้าใจข้อมูลทางสุขภาพ และได้รับความรู้ เกี่ยวกับการดูแลตนเองจากบุคลากรทางการแพทย์ แพทย์พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มารับบริการไม่สอดคล้องกับการศึกษาของนันทนา พลที (2561) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองแปรง อำเภอมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

พบว่าปัจจัยด้านทัศนคติเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = 0.396$ $p = 0.000$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ปัจจัยเอื้อการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในการเข้าถึงบริการสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = 0.346$ $p < 0.01$) อธิบายได้ว่าโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลละค่า ตั้งอยู่ที่ศูนย์กลางของตำบลทำให้ผู้สูงอายุสามารถเดินทางไปรับบริการได้สะดวก และมีการให้บริการที่ดี นอกจากนี้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขยังออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุทุกเดือน ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของนันทนา พลที (2561) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองแปรง อำเภอมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าปัจจัยการเข้าถึงบริการ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุอยู่ในระดับสูง ($r_{xy} = 0.659$ $p = 0.000$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ปัจจัยเสริมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุด้านการได้รับข้อมูลข่าวสาร การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และการมีสัมพันธภาพในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = 0.399$ $p < 0.01$ และ $r = 0.344$ $p < 0.01$ และ $r = 0.323$ $p < 0.01$) ตามลำดับอธิบายได้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 59.85) และอาศัยอยู่กับคู่สมรส บุตรหลาน และญาติ (ร้อยละ 92.42) และได้รับการดูแล เอาใจใส่จากครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิดเสมอ ($\bar{X} = 1.86$ $SD = 0.63$) สอดคล้องกับการศึกษาของนันทนา พลที (2561) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคลองแปรง อำเภอมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ($r_{xy} = 0.396$ $p = 0.000$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ สุขประเสริฐ ทับสี (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในอำเภอกำแพงกระเจาน จังหวัดเพชรบุรี พบว่า แรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.703$, $p < 0.01$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยด้านอารมณ์มีความสัมพันธ์สูงสุด รองลงมาคือ ด้านเครื่องมือ/สิ่งของ/แรงงาน ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านการให้การประเมิน ตามลำดับ ($r = 0.641, 0.639, 0.613, 0.609$; $p < 0.01$)

จุดแข็งและจุดอ่อนของงานวิจัยมีดังนี้จุดแข็งคือ มีระเบียบวิธีที่ใช้ในการวิจัยที่มีคุณภาพ ได้แก่ การได้มาของกลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มตัวอย่างผ่านเกณฑ์การคัดเลือกเข้าศึกษา (Inclusion Criteria) และ เกณฑ์การคัดออกจากการศึกษา (Exclusion Criteria) และแบ่งตามสัดส่วนตามขนาดของประชากรผู้สูงอายุ หลังจากนั้นสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ทำให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้เป็นตัวแทนที่ดีส่วนจุดอ่อนคือเป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ปัจจัยนำการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ด้านความรู้ และทัศนคติของผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในระดับต่ำ ควรมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านสุขภาพกับผู้สูงอายุมากขึ้น
2. ระดับการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุด้านการออกกำลังกาย และด้านการจัดการความเครียด อยู่ในระดับปานกลาง ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพให้กับผู้สูงอายุในด้านเหล่านี้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเพิ่มเติม ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีระดับ ADL (Activities of Daily Living) ที่แตกต่างกัน เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อระดับ ADL และหาแนวทางส่งเสริมและป้องกันสุขภาพของผู้สูงอายุ
2. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของการเปรียบเทียบการปฏิบัติตัวการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ระหว่างชุมชนเมือง กับผู้สูงอายุในเขตชนบท

เอกสารอ้างอิง

- กัญญา อยู่สำราญ, ศรีสกุล ชนะพันธ์ และพานิช แก่นกาญจน์. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ตำบลหมื่นไวย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารสุขภาพและการพยาบาล*, 20(1), น. 153-167.
- จรรยา ธัญน้อม. (2562). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จังหวัดลำพูน. *วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมล้านนา*, 9(1), น. 34-46.
- นันทนา พลที. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลคลองแปรง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา. *สำเนาอัด*.
- ปิยธิดา คูหิรัญญรัตน์, อมรรัตน์ รัตนสิริ, บังอรศรี จินดาวงศ์, ไพรินทร์ เนธิบุตร, ลำดวน วัชนะปานชนกานต์, จันทะคุณ และชลทิพย์ สุภาพินิจ. (2561). พฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุอาศัยในชุมชนชนานเมือง จังหวัดขอนแก่น. *ศรีนครินทร์เวชสาร*, 33(2), น. 153-160.
- พงศธร ศิลาเงิน. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ในจังหวัดพะเยา. (วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมะค่า. (2564). รายงานจำนวนผู้สูงอายุ. นครราชสีมา: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมะค่า (สำเนาอัด).
- วัชพลประสิทธิ์ ก้อนแก้ว. (2557). พฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลคลองตำหรุ อำเภอเมืองชลบุรี. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- สุขประเสริฐ ทับสี. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ในอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า*, 3(1), น. 14-28.

ผู้เขียนบทความ

คุณวิลาวัลย์ ศรีโพธิ์ และ คุณกัญญิกา อยู่สำราญ อาจารย์หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสุขศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล จังหวัดนครราชสีมา อีเมล kannika_yoo@vu.ac.th

หลักเกณฑ์การส่งบทความตีพิมพ์

วารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์ได้เปลี่ยนชื่อจากวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตามประกาศคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่ 26/2563 วันที่ 30 ธันวาคม 2563 เปลี่ยนเป็น **วารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์ Jaraphruekpirom** โดยเผยแพร่ตีพิมพ์อย่างต่อเนื่องจากวารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2562 ซึ่งบทความทุกเรื่องจะได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านสาขานั้นหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง จากทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาอย่างน้อย 2 คน โดยมีรูปแบบการกลั่นกรองบทความก่อนตีพิมพ์ (Peer review) ซึ่งผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double-blind peer review) เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ สำหรับการนำเสนอผลงานวิจัย งานวิชาการหรือความเห็นทางวิชาการใหม่ ๆ เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ ความคิดเห็นจากการศึกษาค้นคว้า การวิจัย ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในบริบทต่าง ๆ ของวิทยาการที่หลากหลาย รวมทั้งเป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีกำหนดเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งมีขอบเขตสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์ทั่วไป (General Social Sciences) ศิลปะทั่วไปและมนุษยศาสตร์ (General Arts and Humanities) รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ (Political Science and Public Administration) ภาษาและวรรณกรรม (Language and Literature) และการศึกษา (Education) และหรือที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นี้
2. เพื่อเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สำหรับคณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และนักวิชาการ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย
3. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้จริงอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

การพิจารณาบทความ

1. บทความที่ตีพิมพ์ลงวารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์ต้องเป็นบทความใหม่ที่อยู่ในขอบเขตสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์ทั่วไป (General Social Sciences) ศิลปะทั่วไปและมนุษยศาสตร์ (General Arts and Humanities) รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ (Political Science and Public Administration) ภาษาและวรรณกรรม (Language and Literature) และการศึกษา (Education) และหรือที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นี้

2. บทความต้องไม่เคยพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น ๆ

3. บทความต้องผ่านการพิจารณาและประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านสาขานั้นหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง จากทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาอย่างน้อย 2 คน ซึ่งผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double-blind peer review)

4. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นข้อคิดของผู้เขียนเท่านั้น และผู้เขียนจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อผลทางกฎหมายใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากบทความนั้น

5. บทความที่ตีพิมพ์ มี 3 ประเภท ดังนี้

5.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการนำเสนอผลการศึกษา หรือการค้นคว้าอย่างมีระบบ ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัยอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่มีการนำเสนอความรู้ทั่วไปที่เขียนขึ้นจากการสังเคราะห์ พร้อมทั้งเสนอความคิดเห็นของผู้เขียนที่มีประโยชน์แก่ผู้อ่าน ประกอบด้วยบทนำ เนื้อหา และสรุป

5.3 บทความวิจารณ์ (Review Article) เป็นบทความที่วิจารณ์หนังสือและการนำเสนอความคิดเห็นของผู้เขียนที่มีประโยชน์แก่ผู้อ่าน ประกอบด้วยภาพปกหนังสือ ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหนังสือ เนื้อหา และข้อเสนอแนะแนวทางการเลือกหนังสือ

การส่งบทความ

ผู้เขียนบทความต้องส่งแบบรับรองประกอบการพิจารณาบทความมาพร้อมกับบทความ ดังนี้

1. แบบเสนอต้นฉบับเพื่อตีพิมพ์ (เอกสาร 4)
2. แบบรับรองบทความวิจัยของอาจารย์ที่ปรึกษา (เอกสาร 5 กรณีนักศึกษา)
3. แบบตรวจสอบบทความ (เอกสาร 6 หรือ เอกสาร 7 หรือ เอกสาร 8 ตามลักษณะบทความ)

หากรูปแบบการพิมพ์บทความไม่เป็นไปตามกำหนดของการเตรียมต้นฉบับและแบบฟอร์มบทความวิจัยหรือบทความวิชาการ รวมทั้งไม่นำส่งแบบรับรองดังกล่าว กองบรรณาธิการจะไม่รับพิจารณาบทความ

การติดต่อวารสาร

กองบรรณาธิการวารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

340 ถนนสุรนารายณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000

โทรศัพท์: 044-009009 ต่อ 3621-3625

โทรสาร: 044-254103

E-Mail: human.jourman@nrru.ac.th

การเตรียมต้นฉบับ

การเตรียมต้นฉบับเพื่อตีพิมพ์ในวารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์บทความต้องพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด (Microsoft word) ใช้อักษร TH SarabhanPSK กระดาษขาว B5 ตั้งค่ากระดาษหน้าเดียว โดยเว้นหัวกระดาษ 2 เซนติเมตร ท้ายกระดาษ 2.5 เซนติเมตร กั้นซ้าย 2 เซนติเมตร กั้นขวา 1.5 เซนติเมตร พิมพ์เว้นวรรคหรือช่องว่าง 1 เคาะ ระยะห่างบรรทัด 1 เท่าปกติ และจัดข้อความกระจายแบบไทย (Thai Distributed)

วารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์กำหนดให้บทความมีความยาวอยู่ระหว่าง 8-15 หน้ากระดาษ โดยมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 8 หน้า และไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ B5 โดยเนื้อหารูปภาพและตาราง กรณีที่บทความไม่เป็นไปตามกำหนดกองบรรณาธิการจะไม่รับพิจารณา

องค์ประกอบและการเรียงลำดับหัวข้อในบทความ

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษตัวพิมพ์ใหญ่และหนาทั้งหมด โดยชื่อเรื่องภาษาไทยใช้ตัวอักษรพิมพ์หนาขนาด 18 point ส่วนชื่อเรื่องภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่และหนาขนาด 16 point

2. **ชื่อผู้เขียน (Author)** มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ระบุชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์เฉพาะชื่อ-นามสกุลเท่านั้น กรณีที่มีผู้ร่วมวิจัยมากกว่า 6 คน ให้ระบุชื่อผู้วิจัยคนแรก และตามด้วยคำว่า “และคณะ” ชื่อผู้เขียนภาษาไทยใช้ตัวอักษรพิมพ์หนาขนาด 16-point ส่วนชื่อผู้เขียนภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่และหนาขนาด 14-point

2.2 ระบุชื่อหน่วยงาน โดยระบุรายละเอียดของผู้เขียนแต่ละคน ประกอบด้วยหน่วยงานที่สังกัดและจังหวัด ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยชื่อหน่วยงานและจังหวัดภาษาไทยใช้ตัวอักษรพิมพ์หนาขนาด 14-point ส่วนชื่อหน่วยงานและจังหวัดภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่และหนาขนาด 12-point

3. **บทคัดย่อ (Abstract)** มีรายละเอียดดังนี้

3.1 บทความต้องนำเสนอบทคัดย่อภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษ กำหนดให้มีจำนวนคำระหว่าง 200-300 คำ โดยเรียงลำดับการเขียนบทคัดย่อตามความสำคัญ ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย และผลการวิจัย

3.2 คำว่า “บทคัดย่อ” ใช้ตัวอักษรพิมพ์หนาขนาด 16-point ชิดขอบด้านซ้าย

3.3 คำว่า ABSTRACT ใช้ตัวอักษรพิมพ์ใหญ่และหนาขนาด 16-point ชิดขอบด้านซ้าย

3.4 รายละเอียดเนื้อหาในบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้ตัวอักษรพิมพ์ปกติขนาด 14 point

4. **คำสำคัญ (Keywords)** มีรายละเอียดดังนี้

4.1 ระบุคำสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง จำนวน 3-5 คำ ใช้ตัวอักษรพิมพ์ปกติขนาด 14-point

4.2 คำว่า “คำสำคัญ” ใช้ตัวอักษรพิมพ์หนาขนาด 14-point ชิดขอบด้านซ้าย ตามด้วยเครื่องหมาย (:) หลังเครื่องหมาย (:) ให้เว้นวรรค 1 ส่วนระหว่างคำให้เว้นวรรค 2 วรรค

4.3 คำว่า “Keywords” ใช้ตัวอักษรพิมพ์หนาขนาด 14-point ชิดขอบด้านซ้าย ตามด้วยเครื่องหมาย (:) หลังเครื่องหมาย (:) ให้เว้นวรรค 1 ส่วนระหว่างคำใช้เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่น หลังเครื่องหมายจุลภาคให้เว้นวรรค 1 วรรค

5. เนื้อหา (Text) หัวข้อใหญ่ใช้ตัวอักษรพิมพ์หนา TH SarabunPSK 16-point ส่วนรายละเอียดของเนื้อหาใช้ตัวอักษรพิมพ์ปกติ TH SarabunPSK 14-point ส่วนประกอบการเขียนแบ่งออกเป็น 3 แบบ ดังนี้

5.1 บทความวิจัย มีส่วนประกอบดังนี้

5.1.1 บทนำ

5.1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

5.1.3 สมมุติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

5.1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย (การทบทวนวรรณกรรม หรือภาพประกอบกรอบแนวคิด)

5.1.5 วิธีดำเนินการวิจัย (ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้การวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์)

5.1.6 ผลการวิจัย (หากมีตารางควรระบุตารางที่ใช้อักษรหนาชิดขอบด้านซ้าย ส่วนภาพประกอบควรเป็นภาพชัดเจนและใช้เฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น โดยระบุภาพที่ และที่มาของภาพ)

5.1.7 อภิปรายผล

5.1.8 ข้อเสนอแนะ (ระบุข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป)

5.1.9 กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี ต้องระบุชื่อทุน หรือแหล่งทุนหรือผู้ให้การสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย)

5.1.10 เอกสารอ้างอิง (ใช้การอ้างอิงตามรูปแบบ APA แบบระบบนาม-ปี การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุชื่อผู้แต่งและปีพิมพ์ไว้ข้างหน้าหรือท้ายข้อความที่ต้องการอ้าง ส่วนการอ้างอิงท้ายบทความผู้เขียนจะต้องรวบรวมเอกสารทั้งหมดที่อ้างอิงและจัดเรียงตามตัวอักษรชื่อผู้แต่ง)

5.2 บทความวิชาการ มีส่วนประกอบดังนี้

5.2.1 บทนำ (หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ ขอบเขต คำนิยามศัพท์)

5.2.2 เนื้อหา (การสังเคราะห์)

5.2.3 สรุป

5.2.4 เอกสารอ้างอิง

5.3 บทความวิจารณ์ มีส่วนประกอบดังนี้

5.3.1 ภาพปกหนังสือ

5.3.2 ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหนังสือ (เนื้อหาควรเขียนให้ชัดเจนเกี่ยวกับชื่อหนังสือ ชื่อผู้เขียน
หนังสือ จัดพิมพ์โดย จำนวนหน้า ปีที่พิมพ์ และเลข ISBN)

5.3.3 บทนำ

5.3.4 เนื้อหา (การวิจารณ์หนังสือ)

5.3.5 ข้อเสนอแนะ

5.3.6 เอกสารอ้างอิง

รูปแบบการเขียนอ้างอิงในบทความ

กองบรรณาธิการวารสารชัยพฤกษ์ปริทัศน์ได้กำหนดรูปแบบการเขียนอ้างอิงแทรกในเนื้อหาแบบ APA Style และรูปแบบการเขียนอ้างอิงแบบระบบนาม-ปี (Name-Year System) โดยจะแสดงไว้ในหน้ารายการอ้างอิง รวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนใช้อ้างอิงเฉพาะที่ปรากฏในบทความเท่านั้น และจัดเรียงรายการตามลำดับชื่ออักษรผู้แต่ง

การอ้างอิงในเนื้อหา

การอ้างอิงผู้แต่ง 1-2 คนให้ระบุทุกคน หากมีผู้แต่งตั้งแต่ 3-6 คน การเขียนอ้างอิงครั้งแรกจะต้องเขียนให้ครบทุกคนโดยคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยคำว่า “และ” ส่วนการอ้างอิงในครั้งต่อมาให้เขียนย่อ ชื่อผู้แต่ง 1 คน ตามด้วยคำว่า “และคณะ” คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาคและตามด้วยปีพิมพ์ ดังนี้

1. การอ้างอิงในเนื้อหาหน้าข้อความ

ตัวอย่าง

จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ (2556)

พิชญาวี ทองกลาง (2560, น. 66-72)

ชุมชนวิจัย (สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2562)

Fairclough (1995, p. 59)

Gersten, Baker and Loyed (2000, pp. 9-10)

2. การอ้างอิงในเนื้อหาท้ายข้อความ

ตัวอย่าง

(เรไร สุวีรานนท์, 2562, น. 98)

(อภินันท์ สุวรรณรักษ์, 2554, น. 76-77)

(ชุมชนวิจัย, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2562)

(Cronbach, 1990, pp. 202-204)

(Interview, June 19, 2019)

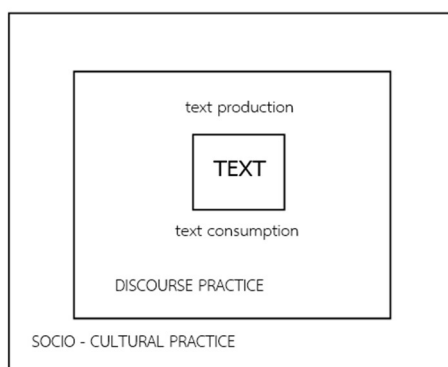
การอ้างอิงให้เพิ่มเครื่องหมายจุลภาคต่อจากปีพิมพ์ตามด้วยตัวอักษรย่อของหน้า โดยใช้อักษรย่อ น. และ p. (อ้างหน้าเดียว) และ pp. (อ้างมากกว่า 1 หน้า) อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บ

การอ้างอิงที่มาของภาพประกอบ

ภาพประกอบอาจเป็นภาพที่ผู้เขียนจัดทำขึ้นเองหรือนำมาจากแหล่งอื่น ๆ ให้จัดภาพประกอบกึ่งกลางกระดาษ ส่วนคำว่า “ภาพที่” ให้พิมพ์อักษรหนาขีดขอบด้านซ้าย หากชื่อภาพยาวเกินกว่า 1 บรรทัด ให้พิมพ์บรรทัดที่สองตรงกับคำแรกของชื่อภาพ ดังนี้

1. การอ้างอิงภาพประกอบที่นำมาจากแหล่งอื่น ให้ระบุแหล่งที่มา แล้วนำไปเขียนรายการอ้างอิงท้ายบทความ

ตัวอย่าง

ภาพที่ 1 กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม (the three dimensional framework)

ที่มา: Fairclough (1995b, 59)

2. การอ้างอิงภาพประกอบที่ผู้เขียนถ่าย หรือวาด หรือสร้างสรรค์ขึ้นเอง ให้ระบุที่มาว่าถ่ายเมื่อวันที่เท่าไร ณ สถานที่ใด เพื่อแสดงความเป็นลิขสิทธิ์ โดยไม่ต้องนำไปเขียนรายการอ้างอิงท้ายบทความ

ตัวอย่าง

ภาพที่ 2 ชื่อภาพตัวอักษรปกติ

ที่มา: พิชญาวิ ทองกลาง ถ่ายเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2563 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

การอ้างอิงท้ายบทความ

อ้างอิงตามรูปแบบ APA Style โดยบรรทัดแรกของแต่ละรายการต้องพิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หากรายการอ้างอิงนั้นพิมพ์ไม่จบในบรรทัดเดียวให้พิมพ์ต่อบรรทัดที่ 2 โดยเว้นระยะเข้าไป 7-9 อักษรหรือเยื้องประมาณ 1.5 ซม. การเว้นวรรคตามเครื่องหมายทับ (/) ส่วนการเรียงบรรณานุกรมให้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน โดยคำที่มีตัวสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ กก-กย และภาษาอังกฤษ A-Z ดังนี้

1. การอ้างอิงหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์).//ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่).//สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

กำชัย ทองหล่อ. (2550). *หลักภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: รวมสาส์น (1977).

โชษิตา มณีใส (2553). *การใช้ภาษาไทยเพื่อประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผจงวาด พูลแก้ว, พัทธนิ เป็พรา และสุวรรณี โสประดิษฐ์. (2551). *การเขียนเรียงความจดหมาย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of Psychological Testing* (3th ed.). New York: Harper & Collings.

Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: longman.

2. การอ้างอิงวารสาร

2.1 วารสารฉบับพิมพ์

ผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์).//ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร,/เลขปีที่(เลขฉบับที่),/น. หรือ p. หรือ pp./เลขหน้า.

2.2 วารสารฉบับอิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์).//ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร,/เลขปีที่(เลขฉบับที่),/น. หรือ p. หรือ pp./เลขหน้า./สืบค้นเมื่อ
วัน/เดือน/ปี,/จาก/http://www.xxxxxxxx

ตัวอย่าง

วิภาดา รัตนดิถก ณ ภูเก็ต. (2559). ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นชาย-ความเป็นหญิงในหนังสือชุด
“เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก”. *รมยสาร*, 14(3), น. 29-33.

ชำนาญ ชูรัตน์. (2561). ประสิทธิภาพการให้บริการโรงพยาบาลพัทลุง อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. *วารสาร
นวัตกรรมการบริหารและการจัดการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์*, 6(2), น. 16-24.

Al-Matari, E. M., Swidi, A. K., & Fadzil, F. H. (2014). The Measurement of Firm Performance's

Dimension. *Asian Journal of Finance & Accounting*, 6(1), pp. 24-49.

Choorat, C. (2017). Efficiency in Service Operation of Phatthalung Hospital. *Journal of Administrative and Management*, 6(2), pp. 16-24.

3. การอ้างอิงรายงานการวิจัย

ผู้แต่ง.// (ปีพิมพ์).//ชื่อเรื่อง/(รายงานผลการวิจัย).//สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ภูสิทธิ์ ชันติกุล. (2553). รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

JabJone, S., Jabjone, S., & Tawkaew, P. (2018). *The study of demand and supply factors that influence to Buddhist art tourism in amphur Pak Thong Chai, Nakhon Ratchasima province* (Research report). NakhonRatchasima: NakhonratchasimaRajabhat University.

Khantikun, P. (2010). *Political participation patterns of people in Dusit district, Bangkok* (Research report). Bangkok: SuanSunandhaRajabhat University.

4. การอ้างอิงเอกสารการประชุมวิชาการ

ผู้แต่ง.// (ปีพิมพ์).//ชื่อบทความหรือชื่อเรื่องของบท.ใน หรือ In/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก. หรือ Ed. หรือ Eds.).//ชื่อการประชุม/(น. หรือ p. หรือ pp./เลขหน้า).//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

เฉลิมชัย มนูเสวต. (2560). ครูผู้นำ: บทบาทเชิงก้าวหน้าของครู. ใน ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และนักรบ หมี่แสน (บ.ก.), *ความเป็นครูและการพัฒนาครูมืออาชีพ* (น. 63-78). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นพรัตน์ น้อยเจริญ. (2558). “ครูคือใคร” : มโนอุปถัมภ์ครูในบทเพลงไทย. ใน *การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 53* (น. 933-941) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

5. การอ้างอิงวิทยานิพนธ์

5.1 การอ้างอิงแบบรูปเล่ม

ผู้แต่ง.// (ปีพิมพ์).//ชื่อเรื่อง/(วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต หรือวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย).

5.2 การอ้างอิงแบบอิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง.// (ปีพิมพ์).//ชื่อเรื่อง/(วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต หรือวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย).//สืบค้นเมื่อ/วัน/

เดือน/ปี,/จาก//http://www.xxxxxxxxxx

ตัวอย่าง

ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ. (2558). *ภาษากับอัตลักษณ์เมียฝรั่งในวาทกรรมสาธารณะ* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).

บุญยแสนอ ตริวิเศษ. (2559). *พลัภาษาในวาทกรรมของเสกสรร ประเสริฐกุล* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์). สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2564, จาก https://tdc.thailis.or.th/tdc/dccheck.php?Int_code=91&ReclId=67676&obj_id=371807&showmenu=no

Boonarkas, W. (2013). *The Effects of the STAD Cooperative Learning Technique towards Learning Achievement and Critical Thinking Skills in Mathematics of Pratomsuksa6 Students* (Master of Education, RambhaiBarniRajabhat University).

6. การอ้างอิงเอกสารอิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง.// (ปีพิมพ์).//ชื่อเรื่อง.//สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี,/จาก//http://www.xxxxxxxxxx

ตัวอย่าง

ธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์. (2559). *การพัฒนาการศึกษาสู่ Thailand 4.0*. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2560, จาก http://www.moe.go.th/mobile1/viewNews.php?nCatId=news_act&moe_mod_news_ID=46900

Charoensethasil, T. (2016). *Student development to Thailand 4.0*. Retrieved 4 March 2017, from http://www.moe.go.th/mobile1/viewNews.php?nCatId=news_act&moe_mod_news_ID=46900 (In Thai)

